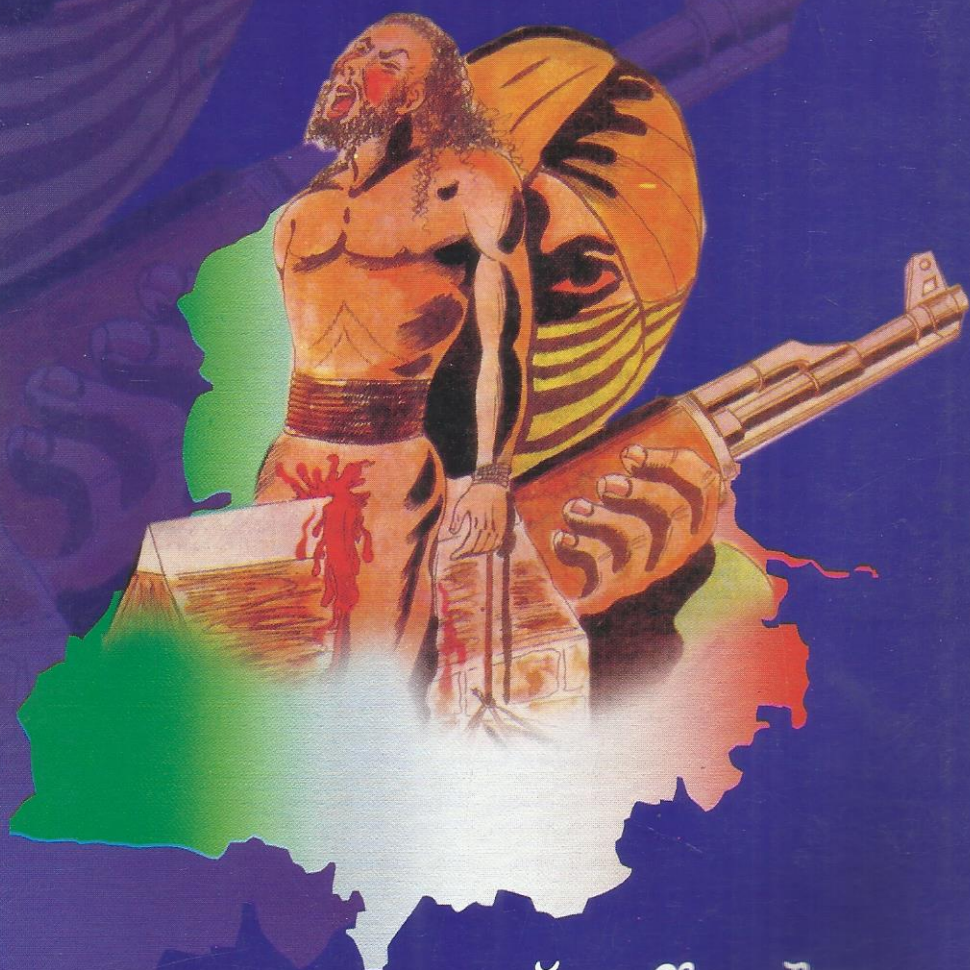

ਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ

1994

ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੂਝ ਤੇ ਧਰਮ

1997 (ਸੰਪਾਦਤ)

ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਨੇਹੇ

ਜੂਨ 2003 (ਸੰਪਾਦਤ)

ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਹੇਕਾਂ

ਜੂਨ 2003 (ਸੰਪਾਦਤ)

ਫਿਰ ਸੁਲਹੇ ਨਾ ਚੰਗਿਆੜੀ

ਅਕਤੂਬਰ 2003 (ਸੰਪਾਦਤ)

ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਵਾਰਤਾ

ਦਸੰਬਰ 2003 (ਸੰਪਾਦਤ)

ਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

ਤਰਕਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਬਰਨਾਲਾ

ਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ

ਲੇਖਕ : ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

Makhan Singh Johal

11, Walker Grove, Stapleford,

Nottingham, ENGLAND,

NG 9 7GY

Tel. 0115 9396655

© ਲੇਖਕ

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : 1994

ਦੂਜੀ ਵਾਰ : 2003

ਤੀਜੀ ਵਾਰ : 2014

ਟਾਈਟਲ ਫੋਟੋ : ਭੁਪਿੰਦਰ ਧਨੌਲਾ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਤਰਕਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

ਪੁਰਾਣੀ ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ, ਕੱਚਾ ਕਾਲਜ ਰੋਡ, ਬਰਨਾਲਾ।

ਫੋਨ : 01679-241744, 233244. ਫੈਕਸ : 241744

Email: tarksheel@gmail.com

www.thepunjabi.com

ਛਾਪਕ : ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ।

ਕੀਮਤ : 60/-

© 2014 All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without publisher's prior written consent on any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above, no part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means (electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the above-mentioned publisher of this book.

ਸਮਰਪਣ

ਸਿਰੜੀ, ਸੂਝਵਾਨ ਅਤੇ ਕਿਰਤੀ-ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜਨ ਵਾਲੇ
ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮੀਏਂ ਆਪਣੇ ਨਾਨਾ ਜੀ,
ਸਾਥੀ ਬਾਬਾ ਬੂਝਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ
ਅਤੇ
ਬੁਨਿਆਦਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੂਝ ਰਹੇ
ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ' ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਦਾ ਕੱਦ ਬਹੁਤ ਨਿੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਮਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਜੌਹਲ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੀਹਾਂ ਕੁ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਨਾਲ I.WA.GB (ਇੰਡੀਅਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟਨ) ਵਰਗੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਮੱਖਣ ਜੌਹਲ ਇੱਕ ਸੱਚਾ ਸੁੱਚਾ ਮਾਰਕਸੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਮਾਰਕਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ 'ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਆਈਆਂ। ਇਸ 'ਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਉੱਗੇ ਤੇ ਮਰੇ। ਪਰ ਜੌਹਲ ਦੇ ਪੈਰ ਕਦੀ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਥਿੜਕੇ। ਇਸ ਦੀ ਸੋਧ 'ਚ ਰਤਾ ਭਰ ਵੀ ਤੇੜ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਇਹ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਨੂੰ ਨਿਧੜਕ ਹੰਭਲੇ ਮਾਰ ਤੁਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਪਾਟੀ। ਵੱਖਵਾਦ ਦੇ ਕਲਾਵੇ 'ਚ ਆ ਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੇ ਵਿਅਕਤਿਤਵ 'ਚ ਲਿਬੜੇ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰ ਗਏ, ਇਸ ਪੜਾ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਬੜੀ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ, ਜੌਹਲ ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਖ਼ਸ਼ੀਅਤ ਨੂੰ ਨਿਵਾਣਾਂ 'ਤੇ ਨਾ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨੇ ਸਦਾ ਮਾਰਕਸੀ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਉਣਤਾਈਆਂ ਰੜਕੀਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕਸੀ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਪਰਖਿਆ ਤੇ ਸੋਧ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਸਦਾ ਇਹੋ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, "ਸਾਥੀ ਮਾੜੇ ਨਹੀਂ, ਸੋਧ ਗਲਤ ਹੈ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਆਪੇ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਪਰਤ ਆਉਣਗੇ। ਭੱਜੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਗਲ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।"

ਜੌਹਲ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਮਾਰਕਸੀ ਸੋਚ ਦੇ ਉੱਚੇ ਬੁਰਜ ਤੋਂ ਹੀ ਲਲਕਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਮਾਰਕਸੀ ਸੋਚ ਪਾਖੰਡੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਾਰਕਸੀ ਸੋਚ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਡਲੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਸਵਾਰਥਾਂ ਦੀ ਕੱਲਰੀ ਧਰਤ ਤੇ ਨਹੀਂ ਉਗਦਾ ਸਗੋਂ ਵਿਲਕਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਵਤਰ ਕਰਕੇ ਨਵੀਆਂ ਕਰੁੰਬਲਾਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਮਾਨਣ ਲਈ ਤੜਪਦਾ ਹੈ।

ਜੌਹਲ ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਨਾਲ ਉਦੋਂ ਦਾ ਹੀ ਜੁੜਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਓਪਰੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਵੀ ਬੜੀਆਂ ਤੱਤੀਆਂ ਠੰਡੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘੀ ਹੈ। ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ

ਲੜਾਈ 'ਚ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਸਦਾ ਹੀ ਸੱਚ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਚ ਗੱਡੀ ਰੱਖੇ ਹਨ। ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਮੋਹ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸਖ਼ਸ਼ੀਅਤ ਤੇ ਕਦੀ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਭਰੀ ਲਕੀਰ ਨਹੀਂ ਵਾਹੀ। ਵੁਲਵਰਹੈਮਪਟਨ ਦੇ ਪਗੜੀ ਕੇਸ 'ਚ ਜਦੋਂ ਸਾਬੀ ਨਿਰੰਜਣ ਸਿੰਘ ਨੂਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕੇਸ ਹਾਰਨ ਤੇ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਪੌਂਡ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਮਿੱਤਰ ਪਿੱਠਾਂ ਵਿਖਾ ਗਏ। 'ਨੂਰ' ਜੀ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਜੇਲ੍ਹ ਕੱਟ ਆਉਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। 'ਨੂਰ' ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਸਖ਼ਸ਼ੀਅਤ ਤੇ ਘਟੀਆ ਤੇ ਫੋਕੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਦੋਂ ਇਸ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੀ ਘੜੀ 'ਚ ਮੱਖਣ ਜੌਹਲ ਹੀ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪੂਰੇ ਨੰਬਰ ਲੈ ਬੁਕਦਿਆਂ ਜਿੱਤਿਆ। ਜਿਸ ਨੇ ਨਿੱਜੀ, ਸਵਾਰਥੀ ਤੇ ਬੋਦੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉੱਠ ਕੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਤੇ ਸੱਭਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝੀ ਤੇ 'ਨੂਰ' ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਰਕਮ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੀ ਇਹ ਵੰਗਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਇਕਲੌਤੀ ਪਗੜੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਅਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਗੰਭੀਰ ਨਸਲਵਾਦ ਦੀ ਨੀਲੀ ਇੱਟ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਤੋੜਨਾ ਸਾਡਾ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਇਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮੱਖਣ ਜੌਹਲ ਲੱਗਭੱਗ ਸੱਤ ਸਾਲ IWA ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਲੇ ਬਹੁਤੇ ਲੇਖ ਏਸੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਆਪਣਾ ਮਕਸਦ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਿ ਵਲੈਤ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ-ਵਧੂ ਸੋਚ ਦੇ ਧੁਰੇ ਦੁਆਲੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਤੌਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਣੀ ਹੈ।

ਜੌਹਲ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ ਤੇ ਪੂਰੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। “ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ” ਅਤੇ “ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ” ਦੇ ਲੇਖ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬੜੇ ਡੂੰਘੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਬੜਾ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਜੌਹਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਉਰਦੂ ਲਿੱਪੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀਆਂ ਤੇੜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਲੈਤ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀਆਂ ਉਣਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਨੰਗਿਆਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦੀਆਂ 35 ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਸਿਰਫ਼ 26 ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਘਸੋੜਨ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਥੇ ਸਿਰਫ਼ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਤੇ ਔਕੜਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਢੁੱਠਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਖੋਜੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤ ਕੇ ਡਰਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਸਦੀ ਬੋਲੀ ਬੜੀ ਸਰਲ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ।

ਭਾਰਤੀ ਅਤਿਵਾਦ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਜੜਾਂ ਤੋਂ ਝੰਜੋੜ ਸੁੱਟਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਾਂਬੜ ਬਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆਂ ਜੌਹਲ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਨੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਕਾਠੀ ਪਾਉਣ ਦਿੱਤੀ। “ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ” ਵਾਲੇ ਲੇਖ 'ਚ ਉਸਦੀ ਵੰਗਾਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

“ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਰੇ ਯਕੀਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜੀਆਂ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਤਾਕਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ।”

ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਤਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਆਪ ਪੂਰੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ, ਤੱਥਾਂ ਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਕੋਰੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਨੰਗਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਮੱਖਣ ਜੌਹਲ ਦੀ ਕਲਮ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ, ਵੱਖਵਾਦ, ਵੰਡਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅੱਗ ਵਰ੍ਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸ਼ਹਿ 'ਤੇ ਉਸਰ ਰਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਂਹਾਂ ਤੋਂ ਉਖੇੜਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲੜੀ 'ਚ, “ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ” “ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਖਵਾਦ ਤੇ ਵੰਡਵਾਦ ਦੇ ਸੋਮੇ”, “ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਝਗੜਾ ਕੀ ਤੇ ਕਿਉਂ” ਵਾਲੇ ਦੋਨੋਂ ਲੇਖ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਪੂਰਤ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ 'ਚ ਲਿਬੜੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ।

ਮੱਖਣ ਜੌਹਲ ਜਿੱਥੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤਿਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੋਲ ਉੱਚਾ ਚੁਕਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਵੱਖਰੇ ਗੋਰਖਾ ਲੈਂਡ ਲਈ ਬਣੇ ਗੋਰਖਾ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫਰੰਟ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਤਿਵਾਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪੱਖੋਂ ਮੁਆਫ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਤਿਵਾਦ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਿੱਟੀ 'ਚ, ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ 'ਚ ਹੋਵੇ, ਬਰੂ ਵਾਂਗ ਝੰਬ ਕੇ ਦਰਖਤ 'ਤੇ ਟੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਅਖੌਤੀ ਹਨੇਰੀ ਜਾਂ ਵਰਗਲਾਈ ਧਾੜ ਕੇ ਹਚਕੋਲੇ ਨਾਲ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਵੇ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਹਿਕਦੀਆਂ ਤਿੜਾਂ 'ਚੋਂ ਫੇਰ ਹਰਿਆਲੀ ਮਾਰ ਉੱਠੇ। ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚੋਂ ਫੁਕ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਹਾਮੀ ਭਰਦਾ ਹੈ।

ਉਂਜ ਤਾਂ ਅਤਿਵਾਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਜੜ੍ਹ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤਿਵਾਦ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਰਦਾਰੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੱਥੀਂ ਬੀਜਿਆ ਬੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਰਤਾ ਕੁ ਸਿਰ ਚੁੱਕਣ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਬਣੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਅੱਡ ਕਰਕੇ ਤੋੜਨ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ ਕੋਝੀ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾੜਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਦਾ ਵੀ ਇਸ ਦੀਆਂ

ਲੁੱਟਾਂ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਡੰਡਾ ਜਣੇ ਖਣੇ ਦੇ ਮੌਰ ਭੰਨਦਾ ਤਕੜੇ ਤੋਂ ਤਕੜਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਪੁਲਿਸ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ, ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ਖੀਰੇਖੋਰਾਂ ਦੀ ਰਖੇਲ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਚ ਅਤਿਵਾਦ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਫੜਨਾ ਕੋਈ ਕੁਦਰਤੀ ਕਹਿਰ ਜਾਂ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਗਿਣੀ ਮਿਥੀ ਚਾਲ ਸੀ।

ਮੱਖਣ ਜੌਹਲ ਨੇ ਇਸ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤਿਵਾਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ 'ਚ ਬੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਪੂਰਤ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਬਿਆਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸੌੜੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਤੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਤੇ ਸੁੱਚਾ ਕਹਿ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦੱਸ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲੜੀ 'ਚ ਜੌਹਲ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਠੋਸਣ ਦੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। “ਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ” ਵਾਲੇ ਲੇਖ 'ਚ ਉਹਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਕੁਰਾਹੇ ਭਟਕਦੀ ਸੋਚ ਤੋਂ ਚੁਕੰਨੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

“ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਵੀਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹੋ ਪਰ ਸਾਡੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਭਰਾ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਵੀ ਜੀਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਪੱਕੇ ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਮੱਤ ਦਲੀਲ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਆਓ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਵਸੀਏ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ।”

ਮੱਖਣ ‘ਜੀਉ ਤੇ ਜੀਉਣ ਦਿਓ’ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ “ਮਰੇ ਤੇ ਮਾਰੇ” ਦੀ ਕਾਲਖਾਂ 'ਚ ਧੁਆਂਖੀ ਲਲਕਾਰ।

“ਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿੱਖ ਹਨ” ਵਾਲੇ ਲੇਖ 'ਚ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ, ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਬੋਲਣ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕਰੜੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਸ ਲੜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੇਖਾਂ 'ਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖੋਂ ਉਲਾਰੇ ਇਸ ਨਾਅਰੇ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਝੂਠੀ ਤੇ ਕਮੀਨੀ ਗੱਲ ਗਰਦਾਨਿਆ ਹੈ।

“ਕਿਹੜਾ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ”, “ਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਰਹਿਣਾ ਸੀ,” “ਮਿੱਠਤ ਨੀਵੀਂ ਨਾਨਕਾ ਗੁਣ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਤੱਤ” ਆਦਿ ਲੇਖ ਬੜੇ ਵਿਦਵਤਾ ਭਰਪੂਰ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਝੁਠਲਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਅਤਿਵਾਦ ਦਾ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਤੇ ਸਵਾਰਥੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਵੀ ਜੌਹਲ ਨੇ ਕੋਠੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹੀ, ਸਿਰਫ਼ ਲਾਲਚਾਂ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ 'ਚ ਮਹਿਫ਼ਲਾਂ ਸਜਾਉਣ ਵਰਗੀ ਤਵਾਇਫ਼ ਵਰਗੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਅਸੂਲ ਨਿੱਜੀ ਵਡਿਆਈਆਂ ਤੋਂ ਵਾਰ

ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਕੋਝੇ ਤੇ ਘ੍ਰਿਣਈ ਦਾਅ ਪੇਚਾਂ ਨੂੰ ਭੰਡਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਕੋਝੀਆਂ ਸ਼ਰਾਰਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦਾਲ ਵਿੱਚ ਕੋਕੜੂ ਵਾਂਗ ਰੜਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਗੋਲੀ ਡਰੋਂ ਖੋਖਲੀ ਤੇ ਕਮੀਨੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਅਲਫ ਨੰਗਿਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

“ਕੀ ਪੀਰੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਰਾਜਸੀ ਹੈ?” ਵਾਲਾ ਲੇਖ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੱਖਣ ਜੌਹਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗਵਾਹੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਪੱਕਿਆਂ ਧਾਗਿਆਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦੇ ਰਲਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਖਾਰ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪੂਰੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਲੇ ਲੇਖ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਖੋਜ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਲਈ ਮੱਖਣ ਜੌਹਲ ਵਧਾਈ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ 'ਚ ਵਿਸ਼ਵ ਅਮਨ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦਾ ਝੰਡਾ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੇਖ 'ਚੋਂ ਸਿਧਾਂਤੋਂ ਬਿੜਕਣ ਦੀ ਦਿੱਖ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਇਸ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕਸੀ ਸੋਚ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਨਿੱਜਤਾ ਦੀਆਂ ਜੂਹਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੜ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਮੱਖਣ ਜੌਹਲ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਸੁਨੇਹਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਫਲ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮੈਂ “ਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ” ਦੀ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ‘ਜੀ ਆਇਆਂ’ ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਮੱਖਣ ਜੌਹਲ ਨੂੰ ਏਡੇ ਸੁਚੱਜੇ ਤੇ ਭਾਵਪੂਰਤ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਮਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

— ਸੰਤੋਖ ਧਾਲੀਵਾਲ

65 WROXHAM DRIVE,

WOLLATON,

NOTTINGHAM N6 82 QR

ਪੁਸਤਕ ਬਾਰੇ

ਹਰੇਕ ਸਮਾਜ ਦੇ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਲੁੱਟੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਘੱਟ ਸੰਖਿਅਕ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੁੱਟੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੁਟੇਰੀ ਜਮਾਤ ਲੁੱਟਣ ਲਈ ਛਲ-ਕਪਟ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਛਲ-ਕਪਟ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਖਾਲਾ ਢੰਗ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹੋ ਢੰਗ ਅਪਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਮੌਕਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਦਮ-ਬੋ ਆਦਮ-ਬੋ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੜਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਅਤੇ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਜ਼ਤਾਂ ਸਭ ਕੁੱਝ ਮਲੀਆ ਮੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਡਰਾਉਣੀ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਹੱਡੀ ਹੰਢਾਈ ਹੈ।

‘ਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ’ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲੇਖਕ ਵੱਲੋਂ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ਗੁਮਰਾਹ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਤਰਕ ਦੇ ਅਧਾਰ ‘ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ, ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ, ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਝਗੜਿਆਂ, ਧਰਮ ਤੇ ਸਿਆਸਤ, ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਬਾਰੇ ਠੋਸ ਦਲੀਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਤਰਕਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਇਹ ਨਿਵੇਕਲੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਿਖਾਰੇਗੀ।

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਨਾਨਾ (ਬਾਬਾ ਬੂੜਾ ਸਿੰਘ) ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁਗਨੂੰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਮਟਿਮਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਉਸਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਪਾਠਕ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੁਆਰਾ ਛੇੜੀ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨਗੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

—ਮੋਘ ਰਾਜ ਮਿੱਤਰ

ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੁਸਾਇਟੀ

ਕੁੱਝ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ

ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮੇਰੇ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਖਾਸਾ ਮੁਹਿੰਮਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਾਠਕ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਿਆਸੀ, ਜਥੇਬੰਦਕ, ਸਿਧਾਂਤਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਮਨਸ਼ਾ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਭੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮਿੱਤਰਾਂ, ਦੋਸਤਾਂ, ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰਗਰਮ ਕਾਰਕੁਨਾਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਇਹ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਅਵਾਮ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਤਨਜ਼ੀਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੀ 28 ਫਰਵਰੀ 1993 ਨੂੰ ਬੈਡਫੋਰਡ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੈਂਟਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਪੈਂਫਲਿਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਠੋਸ ਕਿਤਾਬੀ ਤਨਜ਼ੀਮ ਦੇਣ ਲਈ ਮੈਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਭਾਰੂ ਸਮਝਿਆ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਤਾਬ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਸਿਰਕੱਢ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ ਛਪਦੇ। ਪਰ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਾਤ ਸਨ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦਾ ਇੱਕ “ਪੰਜਾਬੀ ਦਰਪਣ” ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੈਸ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪੱਖੀ ਅੰਸਰ ਦਾ ਮੁਦੱਈ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੈਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹੀ ਰਾਹ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰਦੁਵਾਰਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੱਫੇ ਤੇ ਗੱਫੇ ਸਮੇਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਸਿੱਖ ਅਵਾਮ ਨੇ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਅਥਾਹ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ ਅੱਜ ਉਸੇ ਸਿੱਖ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਉਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਕਰਨ ਲਈ ਭੜਕਾਇਆ ਤੇ ਉਕਸਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਕੇ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਤੱਕ ਭੀ ਅੱਪੜਦੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ “ਪੰਜਾਬੀ ਦਰਪਣ” ਦੇ ਕਾਲਮ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ। ਮੈਂ ਇੱਥੇ “ਪੰਜਾਬੀ ਦਰਪਣ” ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਸਾਥੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਜੱਫਰ ਦਾ ਤੌਹ ਦਿਲੋਂ ਰਿਣੀ ਹਾਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਲੇਖ “ਪੰਜਾਬੀ ਦਰਪਣ” ਵਿੱਚ ਛਾਪ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਏ।

ਕਿਤਾਬ ਵਿਚਲੇ ਕੁੱਝ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ

ਵੱਲੋਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਚਲੰਤ ਮਸਲਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਬਦਕਿਸਮਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ਤੇ (ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿੱਚ) ਪਿਛਲੇ ਦੋਹ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਗਈ ਸੀ। ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਉਸ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਮੈਂ, ਨਰਜਣ ਸਿੰਘ ਨੂਰ, ਹਰਦੇਵ ਢੇਸੀ ਅਤੇ ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਲਾਮਿੰਗਟ ਸਪਾਅ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਸਾਂ। ਭਾਵੇਂ ਦੂਜੀਆਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਤੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫਿਰ ਭੀ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਫਰਵਰੀ 1991 ਨੂੰ ਤਿੰਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾਵਾਂ ਇੱਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਦੇ ਪਲੇਟ ਫਾਰਮ ਤੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਵਰਤਮਾਨ ਸੈਂਟਰ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤ ਉਹ ਲੋਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਹਿੰਸਾਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਨਿਧੜਕ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ। ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਜਮਾਤ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹੀਰਿਆਂ ਵਰਗੇ ਲੀਡਰ ਮੁਲਕ ਦੀ ਏਕਤਾ ਬਹਾਲ ਰੱਖਣ ਦੇ ਕਸੂਰ ਵਜੋਂ ਇਹਨਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੱਖਵਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣੇ। ਮੇਰੇ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਤੁੱਛ ਜਿਹੀ ਮਿਹਨਤ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਵੱਖਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੀ ਪਾਣ ਚਾੜ੍ਹ ਸਕੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਅਕੀਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਸਮਝਾਂਗਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਾਜ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰੰਭਕ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀਏਂ ਸੰਤੋਖ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਮਨੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿਤਾਬੀ ਤਰਤੀਬ ਦਿੱਤੀ।

-ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

12 BUTE AVENUE LENTON
NOTINGHAM ENGLAND
NG 7 1 QA

ਤਤਕਰਾ

ਦੋ ਸ਼ਬਦ : ਸੰਤੋਖ ਧਾਲੀਵਾਲ	6
ਪੁਸਤਕ ਬਾਰੇ : ਮੇਘ ਰਾਜ ਮਿੱਤਰ	11
ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ	12
1. ਪਗੜੀ ਅਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ	15
2. ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ	23
3. ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕੋਈ ਅਸਾਰ ਨਹੀਂ	26
4. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ	29
5. ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ	34
6. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਖਵਾਦ ਤੇ ਵੰਡਵਾਦ ਦੇ ਸੋਮੇ	41
7. ਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁੱਝ ਗੱਲਾਂ	49
8. ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ	53
9. ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ	60
10. ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ	70
(ਰਾਮ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਝਗੜਾ)	
11. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਿਮ ਝਗੜੇ, ਕੀ ਤੇ ਕਿਉਂ?	75
12. ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਰਾਜ ਮੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ! ਜ਼ਰਾ ਵਿਚਾਰੋ	86
13. ਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਨ?	89
14. ਕਿਹੜਾ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ?	93
15. ਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਰਹਿਣਾ ਸੀ?	98
16. ਮਿਠਤ ਨੀਵੀਂ ਨਾਨਕਾ ਗੁਣ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਤੱਤ...	104
(ਸ੍ਰ. ਰੰਧਾਵਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਝਾਤ)	
17. 'ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ' ਬਾਰੇ ਉਧੇੜ-ਬੁਣ ਜਾਰੀ - ਸੰਤੋਖ ਧਾਲੀਵਾਲ	108
18. ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਖਲਜਗਣ ਹਨ	111
19. ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਭੇਦ ਕੀ ਸੀ?	116
20. ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ 'ਖਾਸ' ਹੋਣ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ! ਇਸ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ	121
21. ਕੀ ਪੀਰੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਰਾਜਸੀ ਸੀ?	125
22. ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪੱਤਰ	130
23. ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਦਲੀਲਾਂ ਤੇ ਅਮਲਾ ਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆਂ ਤੇ ਕੀ ਬਣੂੰ?	136
24. ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਭਵਿੱਖ	148
25. ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ	157

ਪਗੜੀ ਅਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ

ਇੰਡੀਅਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟਿਨ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ ਤਿੰਨ ਦੇ ਨੰਬਰ ਪੰਜ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਰੰਗ, ਧਰਮ, ਨਸਲ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਦੀ ਬਿਨਾ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਤਕਰਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜੀ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਇਨਸਾਨੀ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਦੂਜੀਆਂ ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੋਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਘੋਲ ਕਰੇਗੀ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਪੱਗੜੀ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂਰ ਵਾਲੇ ਪਗੜੀ ਕੇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਲੈਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੋਰ ਭੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ।

ਉਂਝ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੇ ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਧਰਮ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਦ ਵੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕਰੇ। ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੈਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਏਜੰਡਿਆਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਲੋਕ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ, ਜਾਤ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਬਾਕੀ ਸਾਨੂੰ ਰੋਸ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰੋਸ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਸਾਡੇ ਅਗਾਂਹ-ਵਧੂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਹੁਣ ਵੀ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਚੁੱਕਣ। ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਇਹ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਪਗੜੀ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ, ਉਥੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਖਾਸਾ ਮਜ਼ਹਬੀ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਲੇਵੇ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਪਗੜੀ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ ਹੈ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਪੱਗੜੀ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਖਾਸੀਅਤ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਵਿੱਚੋਂ ਛੇਕੇ ਗਏ ਧੜੇ ਉੱਪਰ ਤਾਂ ਰੱਜ ਕੇ ਹੋਇਆ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਜ਼ਮੂਨ ਵਿਚਲੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋਹ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ।

ਸਿਰ 'ਤੇ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਓਨਾ ਹੀ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਬੰਸੀ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਾਫ਼ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜੇ, ਮਹਾਰਾਜੇ, ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੋਹਤਬਰ, ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਅਤੇ ਭੇਡਾਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਤੱਕ ਸਭ ਪੱਗਾਂ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਇੰਨਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਕਿਸੇ ਦੀ

ਸਮਾਜੀ, ਭਾਈਚਾਰਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਕੀਮਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਓਨੀ ਹੀ ਕੀਮਤ ਉਸ ਦੀ ਪੱਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਵਲ ਦਰਜੇ ਦੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਤਾਜ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪੱਗ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਹੀ ਪਹਿਨ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਜਦੋਂ ਰਾਜਾ ਬਣਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਤਾਜ-ਰੂਪੀ ਪੱਗ ਪਹਿਨਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਪੱਗ ਨੂੰ 'ਸਿਰਤੱਜ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮਗਰੋਂ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਵਿਗੜ ਕੇ ਸਿਰਤਾਜ ਕਹਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਫਿਰ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀਰੇ ਤੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਦੀ ਲੱਭਤ ਹੋਈ। ਇਹ ਹੀਰੇ ਤੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਕੀਮਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਦੂਰ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰਾਜਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਰੂਪੀ ਪੱਗ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣੇ। ਇਹਨਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਵਿੱਚ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਆਮ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਲਾਰੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਪੱਗਾਂ ਉੱਪਰ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਬਰਕ ਲਗਵਾਉਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਜਾਗਿਆ ਸੀ। ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸਿਰਤਾਜ ਤੇ ਪੱਗ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਗਿਆ। ਜਿੱਥੇ ਸਿਰਤਾਜ ਇੱਕ ਕੀਮਤੀ ਤੇ 'ਘੜਿਆ ਘੜਾਇਆ ਕੁੱਲਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ' ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਉੱਥੇ ਪੱਗ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਿਰਤਾਜ ਰਹੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੋ ਲਫਜ਼ਾਂ 'ਸਿਰ' ਤੇ 'ਤਾਜ' ਤੋਂ ਬਣੇ ਇੱਕ ਲਫਜ਼ 'ਸਿਰਤਾਜ' ਨਾਲੋਂ 'ਸਿਰ' ਖੋਹ ਲਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਕੋਲ ਸਿਰਫ 'ਤਾਜ' ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 'ਸਿਰਤਾਜ' ਨਾਮ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਕੁੱਲਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਤੌਰ ਨਾਲ ਪਗੜੀ ਵਾਲੀ ਖਾਸੀਅਤ ਖੋ ਬੈਠਾ ਸੀ। 'ਤੱਜ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਢੱਕ ਕੇ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੱਗ ਹਾਰ ਜਿੱਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਰਾਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮਗਰੋਂ ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਬੇ-ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰਾਜਾ ਪੋਰਸ ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਸਕੰਦਰ ਹੱਥੋਂ ਹਾਰ ਖਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਾ ਪੋਰਸ ਨੂੰ ਸਕੰਦਰ ਅੱਗੇ ਸਿਰਤਾਜ ਰੂਪੀ ਪੱਗ ਲਾਹ ਕੇ ਤੇ ਫਿਰ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਰਾਜਾ ਪੋਰਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੱਗ ਸਕੰਦਰ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਉੱਤੇ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਪਰਖੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਜਾਂ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਜ਼ਹਬ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸੰਖੇਪ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਧਰਮ ਤੇ ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਏ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਖਾਸ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਢਾਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਉੱਤਰੀ ਪੱਛਮੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਚੀਨ ਅਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਪੂਰਬੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਉੱਤਰੀ ਪੱਛਮੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਲੈ ਜਾਣ

ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਚੀਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦੱਖਣੀ ਪੂਰਬੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਉੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਾਈ ਮੱਤ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਘੱਟ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਫੈਲਿਆ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਤੇ ਕਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈ। ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਨਿੱਘ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਬੜੀ ਸਾਦੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਸਨ ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ 'ਕੁੱਲਾ' ਭੀ ਆਇਆ। ਕੁੱਲਾ ਕੁੱਲੀ ਲਫਜ਼ ਦਾ ਛੋਟਾ ਮਿਕਦਾਰੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਢੱਕਣਾ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਜਾਂ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਲਾ ਸਿਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਅਨਾੜੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਅੰਗ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਉੱਤਰੀ ਪੱਛਮੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਕੁੱਲਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਈਸ ਜਮਾਤ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਿਹਨਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਨੀਮ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਭੀ ਕੁੱਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੁੱਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਡੇਢ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਤੁਰਲਾ ਭੀ ਛੱਡਦੇ ਸਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪੱਗ ਤੇ ਤੁਰਲਾ ਛੱਡਣਾ ਮਰਦ ਜਾਂ ਮਰਦਾਊਪੁਣੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸੀ। ਗੱਲ ਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਕੁੱਲਾ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਤੋਂ ਬਚ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਰਹਿਣ ਬਹਿਣ ਵਿੱਚ ਸਾਦਗੀ ਤੋਂ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕ ਸਾਧਾਰਨ, ਸੌਖੀ ਤੇ ਸਾਦੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੱਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਸਾਧਾਰਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਈ ਕੋਈ ਖਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਬਾੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਮ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਦੂਜੀਆਂ ਸਾਧਾਰਨ ਮਿਹਨਤੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਰਗੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੁੱਲੇ ਨੂੰ ਤਲਾਜਲੀ ਦੇ ਗਈ। ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਾਧਾਰਨ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣੀ, ਲਾਹ ਲੈਣੀ ਤੇ ਫਿਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣੀ ਇੱਕ ਸੌਖੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਗ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਈ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤਾਂ ਪੈਦਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਇਆ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਵੀ ਢੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਪੱਗੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੋਰ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਇਸ ਅੰਗ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਏ। ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੱਗੜੀ ਨੂੰ ਖਾਸ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖ ਹੁਣ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੱਗ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਸਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ

ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਤਾਂ ਪੱਗੜੀ ਆਪ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪੱਗੜੀ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਈ ਉੱਥੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਸਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜਦੋਂ ਕੰਮਾਂ ਕਾਰਾਂ ਤੇ ਜਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਵਿਤਕਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੱਗੜੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੜਾਈ ਇਸ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸਿੱਖ ਵੀਰ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਆਪ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੱਗੜੀ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੱਗੜੀ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖ 'ਤੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਿਰਸੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾਕੇ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇ।

ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਲੇਵਿਆਂ ਲਈ ਪੱਗੜੀ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਪੱਗੜੀ ਭਾਈਚਾਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਤ ਦਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਮ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਦੋ ਸੱਜਣ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਚੰਗੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਭਾਈਵਾਲ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨੇੜਤਾ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੱਗ ਵਟਾਉਂਦੇ ਸਨ ਭਾਵ ਪੱਗ-ਵੱਟ ਭਰਾ ਬਣਦੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪੱਗੜੀ ਦੀ ਏਨੀ ਵੱਡੀ ਥਾਂ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪੱਗੜੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਕੰਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਲੜ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਹੋਣ, ਆਮ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਆਕੜਖੋਰ, ਮਜਾਜ਼ੀ, ਹੰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਜੁਆਨੀ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਫਿਰਦਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਤਿਰਸ਼ੀ ਜਾਂ ਪੁੱਠੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਲੋਕ ਬਦਮਾਸ਼ ਸਮਝਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪੱਗੜੀ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਤੋਂ ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੋਹਣੀ, ਤਿੱਖੀ ਤੇ ਨੌਕਦਾਰ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਸਖਸ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਲੁਹਾਰ ਜਾਂ ਤਰਖਾਣ ਬਰਾਦਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਢਿੱਲੜ ਤੇ ਗਲ ਨੂੰ ਆ ਰਹੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਜੱਟਕੀ ਪੱਗ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਟੇਰੇ ਹੋਏ ਸੂਤ ਦੇ ਗੁੱਛੇ ਵਰਗੀ ਗੋਲ ਪੱਗ ਨੂੰ ਪੰਡਤਾਈ ਪੱਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਿੱਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਤੇ ਵੀ ਪੱਗਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਾਧ ਪੱਗ, ਫਕੀਰੀ ਪੱਗ, ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਲ ਕੱਢਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪੱਗ ਅਤੇ ਮਰਾਸੀ ਪੱਗ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ। ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰੀ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਚੌੜੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰੀ ਪੱਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗਦਾਰ ਪੱਗੜੀ ਦੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਕਦਰ ਹੈ। ਚਿੱਟੀ ਪੱਗ ਅਕਲ, ਸਿਆਣਪ ਤੇ ਹੰਢੇ ਹੋਏ ਪੁਰਖ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ

ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਆਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਣੇ ਨੂੰ ਚਿੱਟੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਰੰਗਦਾਰ ਪੱਗਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਮੁੰਡਿਆਂ ਖੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਲੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਸੋਗ ਦੀ ਪੱਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਹਾਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਖਾਸ ਦਿਨਾਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗੂੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪੱਗਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਖਾਸ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਟੱਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਪੱਗ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕਈ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦੇਣ ਦੀ ਰਸਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਪੱਗ-ਵੱਟ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਸੀ।

ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕੋਈ ਘਿਨਾਉਣਾ ਲੜਾਈ ਝਗੜਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨੂੰਹ ਧੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵੱਢ ਵੱਢਾਂਗ ਹੋ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਾਪ ਜਾਂ ਬਾਬਾ ਜੁੜੀ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੀ ਪੱਗ ਨੂੰਹ ਧੀ ਦੇ ਬਾਪ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖੇ। ਪੱਗ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਡਿੱਗਣ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਅੰਗ ਵਾਂਗ ਤਪ ਰਿਹਾ ਆਦਮੀ ਸੀਤ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਠੰਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਰੇਆਮ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੱਗ ਲਾਹ ਦੇਣੀ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਤੌਹੀਨ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਪੱਗ ਸਾਡੀਆਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵੀ ਹੈ। ਬਾਪ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਜਾਂ ਕਬੀਲਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੱਗ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਚੌੜਾਈ ਦਾ ਵਰਨਣ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਕੀ ਹੈ? ਕੋਈ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਖੋਜੀ ਲਿਖਾਰੀ ਹੀ ਇਸ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਾਨਣਾ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਮ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਪੂਰਨ ਪੱਗ ਉਹ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਪੰਜ ਗਜ਼ ਤੇ ਚੌੜਾਈ ਗਜ਼ ਜਾਂ ਡੇਢ ਗਜ਼ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੱਗ ਨੂੰ ਲੀਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਇਸ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਨੰਬਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਹੋਣ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ, ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਪਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੀ ਪੱਗ ਵੀ ਪੰਜ ਗਜ਼ ਲੰਮੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਗਜ਼ ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਪੰਜ ਨੰਬਰੀ ਹੋਵੇ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੀ ਸਜਾਏ ਸਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਪੰਚਾਇਤ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀ ਪੇਂਡੂ ਪੰਜਾਂ ਜਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਪਰਿਆ ਦੀ ਲੜੀ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਪੱਗੜੀ ਦੇ ਆਧਾਰਤ ਵਰਨਣ ਕੀਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਰਸਮੋਂ-ਰਿਵਾਜ ਤੇ ਰਹੂ ਰੀਤਾਂ ਸੈਂਕੜੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਵੱਧ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਪੱਗੜੀ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਮਹੱਤਤਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਸੰਨ 1920 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੱਗੜੀ ਸੰਭਾਲ ਜੱਟਾ

ਪੱਗੜੀ ਸੰਭਾਲ ਓਏ

ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਮਾਲ ਤੇਰਾ.....

ਦਾ ਗੀਤ ਕੌਮੀ ਸਟੇਜਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਇਹ ਅਪੀਲ ਸਿਰਫ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜੱਟ ਤੋਂ ਭਾਵ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਕਾਮੇ ਤੋਂ ਸੀ।

ਆਓ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ। ਅਸੀਂ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਤੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਦਾ ਪੱਗੜੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਹਰੇ ਦੇ ਲੱਛਣ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਪੱਗੜੀ ਦਾ ਸਾਡੇ ਪਿੱਛੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਉੱਥੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਨ 1950 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਲਾਏ 'ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ' ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਦਾ ਹੀ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਥੱਲੇ ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਸੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਵੀਰ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪੁਛਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ? ਕੀ ਦੂਜੇ ਫਿਰਕੇ ਅਜਿਹੀ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਣਗੇ? ਕੀ ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਗੇ। ਕੁਝ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਉੱਤਰ ਉਪਰੋਕਤ ਸੁਆਲਾਂ ਤੇ 'ਹਾਂ' ਵਿੱਚ ਸੀ। ਜੇ ਉੱਤਰ 'ਹਾਂ' ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ?

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਰਤਮਾਨ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੱਥ ਸੀ, ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸਦੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ, ਜਿਹੜਾ ਬੋਲੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣੇ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਨਾਹਰੇ ਤੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਸੀ। ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸਾਥ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ।

ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਛਪਵਾਏ ਕਲੰਡਰ ਲਾਏ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਕਲੰਡਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਮਾਜੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਮੰਤਵ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੰਤਵ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਤੇ ਗੈਰ-ਅਮਲੀ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਗਿਦੜ ਪਰਵਾਨੇ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਅਧੀਨ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਸਿਆਸੀ, ਧਾਰਮਿਕ, ਜਥੇਬੰਦਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਸਲੀਅਤਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿਹਨਾਂ ਕਰਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਣ ਦਾ ਆਧਾਰ

ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।

1. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਆਮ ਜਨਤਾ ਉੱਪਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਮਾਜੀ, ਸਿਆਸੀ ਅੰਤਿਆਚਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਨ, ਸ਼ੋਸ਼ਲ ਸੁਧਾਰ, ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਸਿਖਾਉਣਾ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਚਾਰ ਥੰਮ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਮਾਤਭੂਮੀ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ, ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਭਵਿੱਖ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਤ ਸੀ।

2. ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇੱਕ ਧਰਮ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਦੂਜੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸਬੱਤ ਸਿੱਖ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਾ ਹਨ। ਸਮੁੱਚੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਦੂਜੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਫਿਰਕਾ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ ਹਰ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਪਸੰਦ ਭਾਰਤੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ।

3. ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਚਾਲੀ ਪਰਸੈਂਟ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਆਬਾਦੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਨੂੰ ਉੱਜ ਹੀ ਤਸਲੀਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਾਂਗਰਸ, ਅਕਾਲੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋਹ 'ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਹਮਾਇਤੀ' ਤੇ 'ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿਰੋਧੀ' ਰੁਝਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਕਸੀਮ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 'ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿਰੋਧੀ' ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਪੇਂਡੂ ਕਿਸਾਨੀ ਵਿੱਚੋਂ ਆਏ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਤੇ ਛਾਏ ਹੋਏ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਪੇਂਡੂ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਹਨ।

4. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਆਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੇ ਸਿਆਸਤ ਭਾਵ ਰਾਜਸੀ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਰਾਜੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਰਲ-ਗੱਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਭੂਮੀ ਪਤੀਏ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੋਹ ਕਨਾਲਾਂ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਜ਼ਮੀਨੇ ਕਿਸਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਤੱਕ ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ ਪਰ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਭਾਵ ਲੋਟੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਪੌਂਹਦਾ।

5. ਸਿੱਖ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ

ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਵੱਖਰੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਨਾਹਰੇ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਨੂੰ ਗੜਬੜ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਚੁਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸੱਟ ਵੱਜਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਸਿੱਖ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

6. ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋ ਵਾਰ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਬੜੀ ਤਕੜੀ ਖਾਲਸਾਈ ਲੋਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਲਹਿਰ ਉਸਾਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਗੀਆਂ ਹੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਮ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹਨਾਂ ਅਕਾਲੀ ਹਕੂਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਵੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਆਮ ਮਿਹਨਤੀ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਹੱਥੋਂ ਖੁੱਸੀ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

7. ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰਜੀਹ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸਦਾ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣ ਦਾ ਡਰ ਸਦਾ ਹੀ ਕਾਇਮ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਦੇਸੀ ਤੇ ਬਦੇਸ਼ੀ ਲੀਡਰ ਆਮ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਉੱਪਰ ਟੇਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਮਰਾਜੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਏਜੰਟਾਂ ਜਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਹਾਇਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਕੌਮਪ੍ਰਸਤ ਸਿੱਖ ਦੂਜੇ ਭਾਰਤੀ ਕੌਮਪ੍ਰਸਤਾਂ ਵਾਂਗ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਨ ਸਾਮਰਾਜ ਭਾਰਤ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਨਾਹਰਾ ਸਿੱਖ ਕੌਮ (ਫਿਰਕੇ) ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪੱਗ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੇ ਠੀਕ ਸੋਚਣੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਇਹ ਝੱਟ ਸਮਝ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਪੱਗੜੀ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਵੀ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣੇ ਗਏ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਸਭ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇੰਡੀਅਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟਿਨ) ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੈ ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ, ਸੋਸ਼ਲ, ਆਰਥਿਕ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਡਟ ਕੇ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਜਮਹੂਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਤੇ ਠੀਕ ਮੰਗਾਂ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਖੁਦ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਫੈਸਲਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ? ਇਹ ਇੱਕ ਸਿਆਸੀ ਚਾਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਜੋ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਫਟੇ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

(ਅਪ੍ਰੈਲ 1984)

ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ

ਤਾਰੀਖ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਪੱਛਮੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਡਕਰੀਬਨ ਸੌ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸਕਿਥੀਅਨ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਲੋਕ ਭੀ ਆਰੀਆ ਵਾਂਗ ਹਿੰਦੂ-ਭੂਸ਼ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਲੇ ਇਲਾਕੇ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਵਸ ਗਏ ਸਨ। ਰਾਜਸਥਾਨ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੱਟ ਉਸ ਸਕਿਥੀਅਨ ਕਬੀਲੇ ਦੀ ਨਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ। ਹਿੰਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਆਗਮਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਜੱਟ ਲਫਜ਼ ਵਿਗੜ ਕੇ ਜਾਟ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ 1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਇਕੱਠੇ ਪੰਜਾਬ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਅਸਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਉੱਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਇਆ।

ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੇ ਖੱਤਰੀਆਂ, ਅਰੋੜਿਆਂ ਤੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ (ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ) ਜੱਟ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹੀਆਂ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਭੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਰਹੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਂਗ ਗੈਰ-ਜ਼ਮੀਨੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਬੰਧ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਾਇਮ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭੀ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਛੂਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜੀ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਖਲਾਸੀ ਹੋ ਸਕੇ। ਪਰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝਾ ਲੰਗਰ ਛਕ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜੀ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਦਰਜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਨੀਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੁੜਨਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਰੋੜੇ, ਖੱਤਰੀ ਤੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਖੁਦ ਵਿਓਪਾਰੀ ਤੇ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਮਾਜੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਾਇਮ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਪਾੜਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸੀ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਾਮੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬੜੇ ਧੂਮ ਧੜੱਕੇ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਮੁਲਕ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਨ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੂਰਖ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੁਣ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਇਕੱਠੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ 53 ਫੀਸਦੀ ਸੀ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਸੀ। ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 51 ਫੀਸਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 35 ਫੀਸਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਵਸੋਂ ਸਿਰਫ 12 ਤੋਂ 14 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਲੰਧਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਹੀ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 20-40 ਫੀਸਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਭੀ ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਇਲਾਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਪੈਪਸੂ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਭੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਕੋਲ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਿਮਾਚਲ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਵਸੋਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਅੱਜ ਹਿਮਾਚਲ ਤੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਕੱਟੜ ਦੇਸ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੋੜ ਕੇ ਠੀਕ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅਬਾਦੀ 56 ਫੀ ਸਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 44 ਫੀ ਸਦੀ ਹਿੰਦੂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਪੱਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ ਤੇ 56 ਵਿੱਚੋਂ 5 ਫੀਸਦੀ ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਏ ਮਜ਼ਹਬੀ ਸਿੱਖ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੱਟ-ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿਛਲੇ 35 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੇ ਚੋਣ ਗਠਜੋੜਾਂ ਸਮੇਂ ਮਜ਼ਹਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦਸ ਫੀ ਸਦੀ ਵੋਟ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੀ ਨਰਮ ਤੇ ਨਰਮ ਸਿਆਸਤ (1967 ਤੋਂ 1970) ਸਮੇਂ ਭੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ 25 ਫੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਓਪਾਰੀ ਤੇ ਕਾਰੀਗਰ ਤਬਕਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਭੀ ਕਦੇ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅੱਜ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਾਤ ਇਸੇ ਹੀ ਸੇਧ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਸਿੱਖ ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ। ਇਹੋ ਹਾਲ ਰਵਿਦਾਸ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਸਿੱਖ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਸ਼ੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਜੇ ਰੋਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਭੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਿੰਸਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੀ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਦੇਖਦੀ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਜ਼ਹਬੀ ਸਿੱਖ, ਅਰੋੜੇ, ਖੱਤਰੀ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਕਾਂਗਰਸ

ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੋਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹੱਲ ਕਰੇ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰੇ।

ਉਂਝ ਭੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਬੱਬਰਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਹਮਦਰਦੀ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਭੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਹੁਸੰਮਤੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹੀ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਹੁਸੰਮਤੀ ਜਿੱਥੇ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉੱਥੇ ਜਦੋਂ ਜੁਲਾਈ 1962 ਨੂੰ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਨਾਗਰਾ ਲਾਇਆ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਵੱਖਰਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਣਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੱਖਵਾਦ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਮਾਰਚ 1964 ਨੂੰ ਪੱਟੀ ਹਲਕੇ ਦੀ ਜਿਮਨੀ ਚੋਣ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ 2745 ਤੇ ਸੰਤ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ 18747 ਵੋਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਅੱਜ ਭੀ ਮੌਕਾ ਪੈਣ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਸੰਤ ਲੌਗੋਵਾਲ ਜਿਹੜਾ ਸੰਤ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਲੀਡਰ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੰਤ ਲੌਗੋਵਾਲ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਨੰਗੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸਾਫ਼ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੱਟ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਤੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਵਰਤਮਾਨ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ ਏਕਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹਨ—

(1) ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਦੂਜੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਤੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

(2) ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਪਥਲਿਕ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤੀ ਜਾਂਚ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸਜ਼ਾ ਹੋਵੇ।

(3) ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਖਤਮ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ।

(4) ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰ ਤੇ ਵਰਕਰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

(5) ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ 6 ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਧਾਰਮਿਕ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣ।

(6) ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਇੱਕ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਵੀਜ਼ਾ ਸਿਸਟਮ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

(7) ਫੌਜ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾਈਆਂ ਜਾਣ।

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੂਰਨ ਹਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਤਦ ਹਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਧਾਰਮਿਕ ਵਡੱਤਣ ਦੀ ਢੁੱਚਰ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਏ। ਇਹੋ ਇੱਕ ਰਾਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵਕਾਰ ਬਹਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (3.5.1985)

ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕੋਈ ਅਸਾਰ ਨਹੀਂ

ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟਿਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਜੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਕਾਇਮ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਮਰੀਕਨ ਸਾਮਰਾਜ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸੋਮਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਇਲਾਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸ੍ਰੀਲੰਕਾ ਆਦਿ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਨ ਫੌਜੀ ਅੱਡੇ ਹਨ ਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਮਰੀਕਨ ਡਾਲਰਾਂ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਅਰਧ ਗੁਲਾਮ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਸਮੇਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਫਤਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਵ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰਾਜੀਵ-ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਏ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਅਨਸਰ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੱਧਮ ਰਿਹਾ ਪਰ ਰਾਜੀਵ-ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਫੇਲ੍ਹ ਕਰਨ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਡੇਗਣ ਦੀ ਅੱਗ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਪੁਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਰਾਜੀਵ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਤਾਕਤ ਲਈ ਆਪਣਾ ਬਦਲ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਵਾਂਗ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਭੀ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਹਰ ਸਿਆਸੀ ਹੀਲੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਹਰਚੰਦ ਸਿੱਖ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨਾਲ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਨਾ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਪੱਠੇ ਪਾਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਤਕਲੀਫਾਂ ਦਾ ਪਹਾੜ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਡੇਗਣ ਲਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜੀਵ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ ਸਾਂਝਾ ਫਰੰਟ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਖੱਬੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਾਂਗਰਸੀਏ ਤੇ ਪੁਲਸ ਏਜੰਟ ਘੁਸ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦੀ ਦੀ ਵਾਰਦਾਤ ਕਿਤੇ ਭੀ ਹੋਵੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਅਨਸਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਗਰਮ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਨਕੋਦਰ ਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਹੋਈਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀ

ਦੇਣ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਨਾਜੰਗੀ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਰ ਅੱਜ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਖਾਨਾਜੰਗੀ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲੀਡਰ ਵਰਤਮਾਨ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਾਂ ਉੱਪਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਏਜੰਟ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗੱਦਾਰ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਕਾਂਗਰਸੀ ਰਾਜ ਲਈ ਮੈਦਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਜੀਵ-ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਹਮਖਿਆਲ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਫਰੰਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਡੋਗਣ ਲਈ ਪਹਿਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਵਰਤਮਾਨ ਹਾਲਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਭੀ ਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

1. ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਰਾਜੀਵ-ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ।

2. ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ, ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਣ ਤੋਂ ਹਿਚਕਿਚਾਹਟ ਭਾਵ 'ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ' ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਤੇ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

3. ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਤੇ ਬਾਦਲ ਧੜੇ ਦੀ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤ ਸਿਆਸਤ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਯੋਗ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

4. ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਜਾਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

5. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਪਰ ਇਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਜਦੋਂ 'ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ' ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਮਾਲ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰੇ। ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਲਾਅ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਗਵਰਨਰੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟਿਨ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੀਵ-ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖਵਾਦ ਅਤਿਵਾਦ ਅਤੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਤਿੱਖੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਵੇ। ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ

ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ 5 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ 'ਪੰਜਾਬ ਬਚਾਓ' ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਪੀਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਖੱਬੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(2.5.1986)

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਦਾ 'ਸਿੱਖ ਸੇਧ-ਪੰਜਾਬੀ ਸੇਧ' (29 ਨਵੰਬਰ 1985 ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਪਰਚਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਉਂ ਮਾਲੂਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ 'ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ' ਵਿੱਚ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ 'ਲਹੂ ਦੀ ਲੋਅ' ਰਾਹੀਂ ਛੰਟੇ ਮਾਰ ਕੇ ਇਨਕਲਾਬ ਲਈ ਧੱਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗਦਾਰ ਆਵਾਸੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਇਨੋਕ ਪਾਵਲ ਵਰਗੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਲਿਖਾਰੀ, ਭੰਬਲ ਭੂਸੇ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਕਚਮਰੜ ਜਿਹਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ ਹੈ। ਕੰਵਲ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਨਾਵਲਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਨਾਵਲਿਸਟ, ਜਿਹੜੇ ਲੈਲਾ ਮਜਨੂੰ ਵਰਗੀਆਂ ਪਿਆਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਨਹੀਂ ਉਠਦੇ, ਨਾਲੋਂ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਆਪਣੀ ਨਿਰੋਲ ਥਾਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਸਾਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਓਵਾਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਏ, ਪਰ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਏ। ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਹਿੱਤ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾ ਕੇ ਉਕਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ। ਕੰਵਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੀਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਕਿ ਕੰਵਲ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨਾਲ। ਕੰਵਲ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਵੀਰਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੀਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੰਵਲ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸੂਬਿਆਂ ਲਈ ਵੱਧ ਰਾਜਸੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਸਿੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਠੱਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੰਵਲ ਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਸਿੱਧਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਮੰਗ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ? ਜੇ ਉਹ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੂਬਿਆਂ ਲਈ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਏਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਸੂਬਿਆਂ ਲਈ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਕੰਵਲ ਆਪ ਹੀ ਇੱਕ ਕੌਮੀ ਮੰਗ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਕੌਮੀ ਜਦੋਜਹਿਦ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ 'ਸਿੱਖ ਸੇਧ-ਪੰਜਾਬ ਸੇਧ' ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਖੜਿਆ ਨਾਵਲਕਾਰ 'ਉਠੇ ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ' ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਲਈ ਕੀ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਾਏਗਾ, ਹਰ ਸਿਆਸੀ ਸੂਝਵਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਸਾਨੂੰ ਕੰਵਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ

ਕੁਝ ਉਹ ਬਿਆਨਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਹਰ ਪਾਠਕ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਲੇਖ ਆਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਕੀਤੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਸਾਮਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਹਮਲਾ ਬਿਆਨਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਕੰਵਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜਮਾਤੀ ਖਾਸੇ ਤੋਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਵਲ ਜੀ ਚੇਤ ਜਾਂ ਅਚੇਤ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਕੁਝ ਬਿਆਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਵਲ ਜੀ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਰੱਖਣਾ ਹੈ।' 'ਸਿੱਖ ਸੇਧ-ਪੰਜਾਬੀ ਸੇਧ' ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਕਿਉਂ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ? ਕੰਵਲ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤਾਂ ਸਿੱਖ ਸੇਧ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸੇਧ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਤੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੱਲ ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। 'ਸਿੱਖ ਸੇਧ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸੇਧ' ਵਾਲੀ ਪਹੁੰਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸਿਰਫ ਆਰਥਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸੇਧ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੌੜੇ ਅਮਲ ਤੋਂ ਕੰਵਲ ਜੀ ਭੱਜਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਰਹੀ ਗੱਲ ਕੰਵਲ ਜੀ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ। ਹਿੰਦੂ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪੰਜਾਬ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਰਤ ਗੋਰਿਆਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਸੀ। ਜੇ ਕੰਵਲ ਦੀ 'ਹਿੰਦੂ ਸਾਮਰਾਜ' ਵਾਲੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਠੀਕ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਸਾਮਰਾਜ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੰਵਲ ਹਿੰਦੂ ਸਾਮਰਾਜ ਤੋਂ ਸੂਬਿਆਂ ਲਈ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਉਸੇ ਚੌਖਟੇ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੂਬਿਆਂ ਲਈ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸੈਕੂਲਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸਾਮਰਾਜੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ। ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਤਾਂ ਜੰਗੇ-ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ 'ਹਿੰਦੂ ਸਾਮਰਾਜ' ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੈਕੂਲਰ ਸਰਕਾਰ ਮੰਨੇ। ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਬੁੱਧੂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

'ਸਿੱਖ ਤੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ' ਦੇ ਸਬ-ਟਾਈਟਲ ਹੇਠਾਂ ਕੰਵਲ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਗੱਲਾਂ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਸਿਰਫ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਕੀ ਆਮ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ? ਕੀ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੱਦਾਂ ਬੰਨਿਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ? ਗੱਲ ਕੀ ਕੰਵਲ ਜੀ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ

ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਹੀ ਅਣਜਾਣ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਲਾਸਫੀ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਕਾਮੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇਨਕਲਾਬ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਇਨਕਲਾਬ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਨਿਬੜੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੋਮਨ, ਇਸਲਾਮਿਕ, ਬੋਧੀ ਤੇ ਹੋਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਦਲ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਜਦੋਜਹਿਦ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਲਾਸਫੀ ਰੱਬ ਦੀ ਖੋਜ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਰੱਬ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਅਸੂਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਬੁਲੰਦੀ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੈ ਤੇ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਰਾਹੀਂ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਮੋਢੀ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਅਫੀਮ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਲੁਟੇਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਰੂਪੀ ਗੌਰਖ ਪੈਦੇ ਵਿੱਚ ਫਸਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੜਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਨਤਾ ਆਪਣੇ ਹਿਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਧਰਮ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਵਲ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਕਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਕਾਸੀ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਧਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੇ ਲੰਗਰ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਤਰਸ ਜਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਬਿਠਾਣ ਦੀ ਧਰਮ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਦਸਦਾ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੱਲੋਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਚਲਾਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਹ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਧੁਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਇਨਕਲਾਬ ਤੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਜੇ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਕੋਹੜ ਵੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਬੰਮ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਮਾਜੀ ਰਸਮਾਂ ਰਵਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ।

ਸਿੱਖ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾ ਕੇ ਕੰਵਲ ਭਾਰਤ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕੌਮੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀਆਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਭੱਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੱਲ ਕੀ ਸਿੱਖ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ, ਇਸਲਾਮਿਕ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ, ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ, ਨਾਸਰਵਾਦੀ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਤੋਂ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਉਣ ਦੇ ਕੌਮਵਾਦੀ ਤੇ ਸ਼ੋਵਨਿਸਟਿਕ ਨਾਹਰੇ ਹਨ। ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਇੱਕ ਹੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਮਾਜ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਚੰਦ ਫੈਮਲੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਖੋਹ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਈ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਹਿਤਾਂ ਲਈ

ਵਰਤਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਸਿੱਖ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਲਈ ਤਾਂ ਅਮੀਰ ਗਰੀਬ ਸਭ ਠੀਕ ਹਨ, ਬੇਸ਼ਰਤਿ ਕਿ ਅਮੀਰ ਗਰੀਬ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾ ਕਰੇ। ਅਮੀਰ ਗਰੀਬ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੰਵਲ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਸਿਸਟਮ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਜਨਮਦਾਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ। ਇੱਕ ਦੋ ਸਾਲ ਮਰਹਮ-ਪੱਟੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੱਲ ਆਰਥਿਕ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਦਾ ਸਾਰਾ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਠਕਾਂ ਤੇ ਇਹ ਪਤਲਾ ਪਤਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਾਰੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ ਪਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਨਜ਼ਾਤ ਦੁਆਉਣ ਲਈ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕੋਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੂਸ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕੀਆਂ। ਭਾਵ ਕੰਵਲ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪੁਰਾਣੇ ਨਾਹਰੇ ਕਿ 'ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਰੂਸ ਦੇ ਏਜੰਟ ਹਨ' ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੰਵਲ ਖੁਦ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਲਿਆਉਣਗੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਸੰਬੰਧੀ ਅਸੀਂ ਰੂਸ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਈਏ ਜਾਂ ਨਾ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਟ ਅਕੀਦਿਆਂ ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਸਵੰਤ ਕੰਵਲ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਮਹਿਦੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਪਸਾਰ ਬੇਹੱਦ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੀ ਕੰਵਲ ਜੀ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਗਰੁੱਪ ਰਾਹੀਂ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਮਰੀਕੀ ਸਿਸਟਮ ਦੀਆਂ ਘੋੜੀਆਂ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਸਿਸਟਮ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਤੇ ਰਜਵਾੜਾਸ਼ਾਹੀ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਿਰਫ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਹੀ ਖਿਲਾਫ ਸੀ। ਆਰਥਿਕ ਲੜਾਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਘੋਲਾਂ ਦਾ ਪੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਯੁੱਗ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਕੋਰਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਤੇ ਰਜਵਾੜਾਸ਼ਾਹੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੈ। ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਸਿਸਟਮ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸਮੇਂ ਅਜੇ ਪੈਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਹਾਂ

ਯੂਰਪੀਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਢਲੀਆਂ ਜਨਮ ਪੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਤੇ ਸੰਹਿਕਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸਿਸਟਮ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹਮਲੇ ਦੀ ਆਸ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੰਵਲ ਜੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੋਂ ਆਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਦਾ ਮੋਢੀ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਸੀ। ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਾ 'ਵਿਗਿਆਨਕ' ਲਫਜ਼ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦੇ ਸੋਸ਼ਲ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਕੰਵਲ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸਾਇੰਸੀ ਸੋਚ ਵਾਲੀ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆਂਦੇ ਬਗ਼ੈਰ ਮੋਰਚਾ ਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਅਸੀਂ ਕੰਵਲ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਸੰਯੁਕਤ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨਾਂ ਸਾਇੰਸੀ ਸੋਚ ਵਾਲੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਜਲਸਿਆਂ ਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ 'ਸਿੱਖ ਸੇਧ-ਪੰਜਾਬੀ ਸੇਧ' ਸਾਇੰਸੀ ਜਾਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਸ਼ਲ ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵਿਕਾਸੀ ਸੋਸ਼ਲ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਨਿਰੋਲ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅਰਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਉਲਝਣਾਂ ਨਹੀਂ ਘੁਸੇੜੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ।

(ਦਸੰਬਰ 1985)

ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ

ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਰਾਜਸੀ ਅਮਲਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਅਜੇ ਕੁਝ ਸਾਲ ਹੋਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹੇਗਾ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੇ 'ਕੌਮੀ ਲੀਡਰ' ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਰਥੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉੱਤਰੀ ਹਿੰਦ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਫਿਰਕਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਘੇ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨੇਤਾ ਸੰਜੇ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਅਰਥੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਅਰਥੀ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇ ਸਕੇ। ਕਿੱਡੀ ਤਰਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਮਾਤੀ ਲੜਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅੰਡਰ-ਗਰਾਉਂਡ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਅੰਡਰ ਗਰਾਉਂਡ ਹੋਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਣਾ ਸਮਝ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਕਿਉਂ? ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ, ਸਿੱਖ ਵੱਖਵਾਦ ਤੇ ਅਤਿਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦਕ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਤੇ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਰਾਂ ਤੇ ਲੈ ਗਈ ਸੀ।

ਆਓ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ 1984 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫਿਰਕੂ ਤੇ ਜਮਾਤੀ ਰਾਜਸੀ ਅਮਲ ਨੂੰ ਪਰਖੀਏ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਸੰਬਰ 1984 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਵੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਆਸਾਮ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਬੰਗਾਲੀਆਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਾਇਆ ਸੀ। ਦਸੰਬਰ 1984 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਤਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਮਲਾ, ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੇ ਹਮਲੇ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਫਾਰੂਕ ਅਬਦੁੱਲਾ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਸੁੱਟਣੀ, ਬੰਬਈ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਤਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਦਸਾਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਮੰਗਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਭੰਡਣਾ ਆਦਿ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬੜਾਵਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਉੱਤਰੀ ਤੇ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਲੀਡਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ

ਕਿ ਉਹ ਦੀ ਅਰਬੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਈਆਂ।

ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਇੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪੁਲਸ ਤੇ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ 1984 ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਨਕਸ਼ੇ 'ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸੀਟਾਂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਂਧਰਾ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕਾ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਰੋਧੀ ਹਕੂਮਤਾਂ ਸਨ ਤੇ ਕੇਰਲਾ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਦੂਜੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਂਝੀ ਹਕੂਮਤ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਕੁ ਸੀਟਾਂ ਹੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਤਾਰੇ ਡੁਬਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਪੂਰਬੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲ, ਤਰੀਪੁਰਾ, ਆਸਾਮ ਤੇ ਦੂਜੇ ਇਲਾਕਾਈ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕਸੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਸੂਬੇ ਹੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਗਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਇਸ ਵਾਰ ਖ਼ਤਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਿਹਾਰ, ਯੂ. ਪੀ. ਅਤੇ ਹਰਿਆਣੇ ਵਿੱਚ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦੂਜੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤੀ 'ਦਲਿਤ ਕਿਸਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪਾਰਟੀ' ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਖ਼ਤ ਚੈਲਿੰਜ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਲੀ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਸਖ਼ਤ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਆ ਰਹੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬੜੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪੁਲਸ ਤੇ ਫੌਜ ਐਕਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਦਲਿਤ ਕਿਸਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲੋਂ ਨਖੇੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਅਰਬੀ ਮਗਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਫਾਵਾਂ ਸਨ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜਸੀ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਅਮਰੀਕਨ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭੰਨ ਤੋੜ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਬੜਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਭਰੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਫਿਰਕਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਲੀਡਰ ਅਮਰੀਕਨ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀਆਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਰਤਾਨੀਆ, ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੋਂ ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਚੇਤੰਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਕੁਹਾੜਾ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਉੱਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾ : ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਅਤਿਵਾਦ ਕਿਸੇ ਟੋਢੇ ਤੇ ਆਏ ਬੂਰ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਅਮਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਫ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ, ਪੁਰਾਤਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਇਮ ਸ਼ੁਦਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਜਾਂ ਆਰੰਭ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਬੱਝਾ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਫਿਲਾਸਫੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਗ਼ਾਵਤ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਫਿਲਾਸਫੀ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ 9 ਗੁਰੂ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦਾ ਅਮਲੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬੇ-ਧੜਕ ਹੋ ਕੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਤੱਕ ਵੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਗੱਲ ਕੀ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ 'ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ' ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ, ਰਸਮਾਂ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਵੱਖਰੇ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜੀ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੱਖਰੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਹਰ ਲੁੱ ਲੁੱ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ (ਭਾਵ ਕੁਦਰਤੀ) ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਕੀਤਾ। ਗੱਲ ਕੀ ਸਿੱਖ ਫਿਲਾਸਫੀ ਤੇ ਯਕੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਾਕੀ ਸਮੁੱਚੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮਤਲਬ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੇ ਦੀ ਅਸਲੀ ਹੋਂਦ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀਆਂ ਵਰਤਮਾਨ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਮਸਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਢਾਈ ਕੁ ਸੌ ਸਾਲ ਹੀ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਹਿੰਦੂ ਰਸਮਾਂ (ਬੇਦੀ ਨਾਲ) ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਜੇ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿੱਚ ਦੂਰ ਤੱਕ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਰਾਮ ਲਾਲ ਜਾਂ ਚੰਦ, ਕਰਮ ਚੰਦ, ਬੰਤਾ ਰਾਮ, ਬਚਨਾ ਮੱਲ, ਪ੍ਰੇਮ ਦਾਸ, ਨੱਥੂ ਰਾਮ, ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਨਾਮ ਜਿਹੜੇ ਚੰਦਾਂ ਤੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਉੜਾ ਕੇ ਕਰਮੂ, ਬੰਤੂ, ਬਚਨਾ, ਪ੍ਰੇਮਾ ਤੇ ਕਿਸ਼ਨਾ ਆਦਿ ਕਹਾਉਣ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਅਜੇ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਪਣਾਇਆ। ਇਹੋ ਗੱਲ ਸਾਡੀਆਂ ਦਾਦੀਆਂ ਪੜਦਾਦੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਲਫਜ਼ 'ਕੌਰ' 19 ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਲੱਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ।

ਹੁਣ 20 ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੱਖੀਆਂ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਨਹੁੰ ਮਾਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਪਾਊ ਪਸਾਰਾ ਰੁਕ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸਰ ਦਾ ਖੇਤਰ ਵੀ ਸੀਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਜੋਕੀ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਉਸਦੀ ਗਿਣਤੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੱਕ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਫਾਸਿਸ਼ਟ ਹੈ : 1. ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਾਂਗ ਓਪਰੀ ਓਪਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲਾ ਨਾਹਰਾ ਇਹਨਾਂ ਨੇ 'ਹਿੰਦੂ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ' ਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੇ ਇਸ ਫਾਸ਼ੀ ਨਾਹਰੇ ਦਾ ਭਾਵ ਭਾਰਤ ਸਿਰਫ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਮੁਲਕ ਹੈ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਮੰਨਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੋਲਣੀ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਹਿੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਹਰੇ 'ਹਿੰਦੀ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ' ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਮੁਤਾਬਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਸ ਰਹੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਕਹਾਉਣਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨੀਚ ਤੇ ਨੀਵਾਂ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਫਾਸ਼ੀ ਹੈ।

2. ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜਾ ਕੰਮ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਇਹਨਾਂ ਫਾਸ਼ੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੇ 'ਹਿੰਦੂ ਹਿੰਦੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ' ਵਾਲੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਖਾਂਦੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ :-

ਉ. ਹੁਣ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਿਸ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਅੰਦਰਲੇ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਸਟੇਟ ਪਾਵਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਜੇ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਇਸ ਉੱਪਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖਾਂਗੇ।

ਅ. ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਨ ਜਦ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ

ਬੈਠੀ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਵੰਡ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸੀ।

ੲ. ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਪਛੜੀਆਂ ਜ਼ਾਤੀਆਂ ਦੀ ਉਦਾਰਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਚ ਨੀਚ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਨ।

ੳ. ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਵਰਤੋਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਖਿਆਲ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਫਿਟ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬੈਠਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਆਧਾਰ ਫਾਸ਼ੀ ਹੈ।

3. ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਰਮਨ ਦੇ ਫਾਸ਼ਿਸਟ ਹਿਟਲਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ 'ਸਵਾਸਤਿਕਾ' ਹਿੰਦੂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਅੱਖਰ 'ਓਮ' ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਹਿਟਲਰ ਦੀਆਂ ਫਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਤੇ ਮਾਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਵੀ ਉਸੇ ਜਰਮਨੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਮੁਕਤੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪੁਲਾਂਘਾਂ ਪੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਏਰੀਅਨ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਇਹਨਾਂ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਲਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੰਬਰ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਟਲਰ ਦੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਫਾਸ਼ੀ ਹੈ।

4. ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਖੱਬੇ ਫਰੰਟ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਭਾਵ ਪੁਰਾਣੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਬੰਗਾਲੀਆਂ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੇ ਆਸਾਮੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕੌਮਵਾਦ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ਕੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਬੰਗਾਲੀਆਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵੱਲੋਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਤਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਖਾਸਾ ਫਾਸ਼ੀ ਹੈ।

5. ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਟੱਕਰ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨਾਲ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਉੱਭਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਅੱਜ ਇਹ ਟੱਕਰ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਅਕਾਲੀ ਮੋਰਚਾ ਸੀ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮੰਗਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਹਾ ਕਿ 'ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਰਾਜਸੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ' ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਸਟੇਟ ਪਾਵਰ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਜੀਆਂ ਚਾਰ ਧਾਰਮਿਕ ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਰਾਜਸੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਮੰਗਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰਾਜਸੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੇ 5 ਜੂਨ 1984 ਨੂੰ ਸਟੇਟ ਪਾਵਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ। ਫੌਜਾਂ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ

ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਦਰ ਛਾਣਨੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਘਾਤਕ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠਾਂ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੇਗੁਨਾਹ ਸਿੱਖ ਕਤਲ ਕੀਤੇ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਇਹ ਉਹ ਸਿੱਖ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੀ ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਨੂੰ ਜਰਮਨ ਦੇ ਫਾਸ਼ਿਸਟਾਂ ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਕਾਤਲ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਗਿ. ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਟੇਟ ਕਾਰ ਡਾਂਗਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਚਪਟੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਕਿਉਂਕਿ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਫਾਸ਼ਿਸਟ ਹੈ।

ਕੀ 1984 ਦੇ ਕਤਲ ਰੋਕੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ? ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟਿਨ ਪੱਕੇ ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਨੂੰਨੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਤਰਫੋਂ ਕੀਤੀ ਕਤਲੋ-ਗਾਰਤ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤ ਬੈਠੀ, ਡਰੀ ਤੇ ਸਹਿਮੀ ਹੋਈ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਤੇ ਇੱਕ-ਤਰਫਾ ਜਨੂੰਨੀ ਹਮਲਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੁਬਾਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਪਾਸ ਇਹ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਫਸਾਦ ਫਿਰਕੂ ਸਨ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਤੋਂ ਬੇਬੱਸ ਸੀ।

ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖੱਬੇ ਫਰੰਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਪੁਲਸ ਤੇ ਫੌਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮੌਕੇ ਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 14 ਸਿੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੌਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਈਆਂ। ਉਹ ਵੀ ਬੰਗਾਲੀ ਹਿੰਦੂ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀਆਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸੀ ਐਮ. ਪੀਜ਼ ਤੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼ ਖੁਦ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟਿਨ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ 'ਮਾਂ' ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਇਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹਨ। ਉਸ ਹਕੂਮਤ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੜ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੱਠਾਂ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਇੱਥੇ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਦਮਨ ਤੇ ਗੋਆ ਦੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੁਰਤਗਾਲੀ

ਬਸਤੀਵਾਦੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਖੋਹ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੁਝ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਤਰਫ਼ੋਂ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਫਸਾਦਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਫੌਜ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਲਈ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਫੌਜ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਭੇਜਣ ਦੀ ਡੋਰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਸਾਂਝੇ ਇਸ ਲੇਖ ਤੋਂ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸਮਝਣ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਅੱਤਵਾਦ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਉਸ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਕਾਰਨ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਜਿਹੜੀ ਹਾਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਥੱਲੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜ ਜਿੱਤ ਜਿੱਤ ਕੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਈ। ਅਸੀਂ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰਾਉਣ ਦੇ ਹਾਮੀ ਸਾਂ। ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮੁੜ ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬਦ-ਕਿਸਮਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਵਾਦੀ ਦਸਦੀ ਹੈ, ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਗੋਰਖਾਲੈਂਡ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

(ਨਵੰਬਰ, 1986)

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਖਵਾਦ ਤੇ ਵੰਡਵਾਦ ਦੇ ਸੋਮੇ

ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆਂ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕਤਾਲੀ ਸਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1935 ਤੋਂ 1947 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਨਮ ਲਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਚਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤਾਂ ਭੀ ਆਪਣੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਰਾਹ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਲਈ ਸਾਮਰਾਜੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਰੋਲ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦਾਨਾ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਲੋਕ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਮਰਾਜੀ ਰੋਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਤੇ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੂਣੀ-ਤੀਣੀ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤਮਾਨ ਵੱਖਵਾਦ ਤੇ ਵੰਡਵਾਦ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸੋਮਿਆਂ ਭਾਵ ਮਜ਼ਹਬਾਂ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਛੜਾਪਨ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤਾਂ ਹਨ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਸੋਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਾਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਸੋਮਾ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਮੇ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ, ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ., ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਭਾਰਤੀ ਕੌਮਵਾਦ ਭਾਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਧਾਨ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਕੌਮਵਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਘਟ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਕਲਚਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ-ਹਿੰਦੂ-ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁ-ਸੰਸਥੀ ਫਿਰਕਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫਿਰਕਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਹੰਕਾਰਵਾਦ ਦੇ ਨਾਹਰਿਆਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਆਰਥਿਕ ਰੰਜਸ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜਾ ਨਾਲ ਹੀ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾ ਧਰਮ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਫਿਰਕਾ ਭੀ ਹੈ। (ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰੀ, ਪੰਜਾਬੀ, ਬੰਗਾਲੀ, ਗੁਜਰਾਤੀ, ਤੇਲਗੂ ਆਦਿ ਕਈ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ) ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਫਿਰਕਾ ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਲਾਮਬੰਦ

ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦ ਦਾ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਤੇ ਸੀ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਮ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਤੇ ਆਮ ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਗੱਲ ਕੀ ਹਿੰਦੂ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਤੋਂ ਕੋਝਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਖਾਸ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਇਹ ਫਿਰਕਾ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਨਿਰਪੱਖ ਰੁਝਾਨ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ-ਹਿੰਦੂ-ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤੈਹਕ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉੱਥੇ ਦੱਖਣ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਭੀ ਉੱਤਰੀ ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਉੱਪਰ 'ਸਾਮਰਾਜੀਅਤ' ਦਾ ਭੇਅ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਆਜ਼ਾਦ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਅਜੇ ਭੀ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਠੋਸਣ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਖੁਦ ਭੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਖਵਾਦ ਤੇ ਵੰਡਵਾਦ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਸੋਮਾ ਹੈ ਇਸਲਾਮੀ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਭੁੱਖ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇਸਲਾਮੀ ਸਟੇਟ ਬਣਨ ਨਾਲ ਭੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਸਲਾਮੀ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਉੱਪਰ ਦੇਸੀ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਸਲਿਮ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਨ। ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੱਕ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸਲਾਮੀ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਝਗੜੇ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਭੀ ਹਨ ਕਿ ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੀ ਘਟਨਾ - ਭਾਵ 1919 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਮ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਸਲਿਮ ਅਵਾਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਵੀ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਕੌਮਪ੍ਰਸਤ ਹਿੰਸਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਘੋਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਵੱਖਰੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਦੂਜਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੇਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬੁਰਜੂਆ ਜਮਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿਤੇ ਬੰਬਈ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਭੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਹ ਭੀ 1930 ਤੱਕ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਮਾਲੀ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੁਰਜੂਆ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਜਿਨਾਹ

ਨੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਖਾਸ ਕਰ 1920 ਤੋਂ 1930 ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਘੋਲ ਕੀਤਾ ਪਰ ਮੁਸਲਿਮ ਬੁਰਜੂਆ ਜਮਾਤ ਖਤਮ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜਿਨਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਸਲਾਮੀ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੜ ਰਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਬੁਰਜੂਆ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਸਮਝੇ। ਇਹੋ ਇੱਕ ਵਜਾਹ ਸੀ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣ ਜਾਣ ਤੱਕ ਭੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਪ੍ਰਚਾਰ ਭਾਰੀ ਸੀ ਤੇ ਹੈ, ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਥਾਂ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਪਛੜੇਪਨ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਵਹਿਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰ ਫਿਰਕੇ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣੀ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ ਖਰੀਦਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰੋਜ਼ ਕਰਨਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੀਣਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨੌਕਰੀਆਂ, ਕੰਮਾਂ ਕਾਰਾਂ, ਵਪਾਰ ਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦੋ-ਫਰੋਖਤ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਤਕਰਾ ਆਮ ਸੀ ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਿਮ ਫਿਰਕੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੱਕਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਰਦੂ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਣਾ। ਗੱਲ ਕੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲ ਕੇ ਮੁਸਲਿਮ ਫਿਰਕੇ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਢਾਂਚਾ ਜਿਹੜਾ ਫਿਊਡਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੁਸਲਿਮ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦੀਆਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਵਿਰੋਧੀ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਤਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਜੀਦਾ ਆਰਥਿਕ, ਕਲਚਰ ਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਮਸਲਿਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ।

ਤੀਜਾ ਤੇ ਨਵਾਂ ਸੋਮਾ ਹੈ ਸਿੱਖ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦ। ਸਿੱਖ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦ ਕੌਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਕੌਮੀ ਮਸਲਾ ਸੀ। 1980 ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਕੌਮੀ ਮਸਲਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਸਿਆਸੀ ਮਸਲੇ ਨੂੰ 'ਸਿੱਖ ਪੰਥ' ਤੇ 'ਸਿੱਖ ਕੌਮ' ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਪਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ 'ਸਿੱਖ ਕੌਮ' ਤੇ 'ਸਿੱਖ ਪੰਥ' ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਪੱਸਦਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਜਿਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਅੱਠਾਂ

ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਹਿਰ ਮਚਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਬੜੀ ਢੀਠਤਾਈ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਸਿੱਖ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਾਜ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਬੇਸ਼ੁਰੀ ਤਰੱਕੀ ਨੇ ਭੀ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦੀ ਤਕੜੇ ਕੀਤੇ। ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਗਿਆ, ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਲੋੜਾਂ ਵਧ ਗਈਆਂ ਤੇ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਗਾਂ ਵਧ ਗਈਆਂ। ਮੰਗਾਂ ਨਾ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਸੂਬੇ ਜਾਂ ਇਲਾਕੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਛੜੇਪਨ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਤਕਰਾ ਹੀ ਦਿਸਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਬਨਾਮ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀਆਂ, ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ, ਤੇ ਤਖਤਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੰਯੁਕਤ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਬਰਨਾਲਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਾਲ ਭੀ ਸੰਬੰਧਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਦੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ ਰੁਲਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਚੈਲਿੰਜ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕੋਈ ਆਰਥਿਕ ਮੰਗਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਆਪ ਮਰ ਜਾਣ ਦਾ ਰਾਹ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿੱਖੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਤੋਂ ਗਿਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜੇ ਗੱਲਾਂ ਇਹਨਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਉਸ ਦਾ ਸਦਕਾ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਖਤਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤ ਤੇ ਭੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਖਾਤਰ ਪਾੜਨ ਲਈ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਚੌਥਾ ਸੋਮਾ ਹੈ ਇਲਾਕਾਵਾਦ, ਪਛੜਾਪਨ ਤੇ ਜਾਤਪਾਤ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸੀ ਖਾਸੀਅਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੂਜੇ ਸਰਹੱਦੀ ਸੂਬਿਆਂ ਖਾਸ ਕਰ ਆਸਾਮ, ਨਾਗਾਲੈਂਡ, ਮਨੀਪੁਰ ਤੇ ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਹਰੇ ਲਗਾਤਾਰ ਲਗਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਅੱਜ ਭੀ ਲਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਪਿੱਛੇ ਜਿੱਥੇ ਨੇਪਾਲ ਤੇ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਸੀ. ਆਈ. ਏ. ਦਾ ਮਾਲੀ ਹੱਥ ਹੈ ਤੇ ਇਸਾਈ ਗਿਰਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਉੱਪਰ ਇਲਾਕਾਵਾਦ ਦਾ ਅਸਰ ਭੀ ਭਾਰੂ ਹੈ।

ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬਣੇ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਅਲਹਿਦਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਝਾਕੀ ਇਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਮ ਰਵਾਇਤਾਂ ਤੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦੇ ਢੰਗ ਆਮ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਵੱਧ ਰਾਜਸੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵੈਮਾਣ ਵਧੇਗਾ। ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਫੈਡਰਲ ਸਟੇਟ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਗੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਰਹੱਦੀ ਕਬੀਲੇ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਰਜੀਲਿੰਗ ਦੇ ਗੋਰਖੇ ਭੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਹਰੀਜਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਚੇਤਨਤਾ ਦਾ ਵਿਰਸਾ ਪੁਰਾਣਾ ਜਗੀਰੂ ਤੇ ਗੁਲਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਇਸ ਭਾਗ ਦੀ ਲੜਾਈ ਜਗੀਰੂ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵੱਲ ਸੇਧਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਲੜਾਈ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਦੂਜੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਮਿਹਨਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਕਿ 'ਉਹ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ' ਹਾਲਾਂਕਿ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਭੀ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗੀਰੂ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਜਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਿਛਾਂਹ-ਖਿੱਚੂ ਲੀਡਰ ਭੀ ਆਪਣੀ ਜਾਤੀ ਤਾਕਤ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਸਿਆ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਮਾਜਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਜਮਾਤ ਹੀ ਵਾਂਝੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਇਹਨਾਂ ਪਛੜੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਘਰ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਉੱਚੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ (ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤਾਂ) ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ ਦੇ ਹੱਦ ਬੰਨੇ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੂਜੀਆਂ ਦੱਬੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਨਾਲ ਰਲਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਤੰਗ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਾਈ ਦੀ ਧਾਰਾ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਮਾਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਲੜਾਈ ਦੀ ਧਾਰਾ ਇੱਕ ਜਾਤ ਦੀ ਦੂਜੀ ਜਾਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹਕੂਮਤ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਛੜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਖੱਬੀਆਂ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਖਾਸ ਕਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਦਕਰ ਜਿਹੜਾ ਇਹਨਾਂ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਤਕਲੀਫਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ

ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੋਂ ਡਰਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹੋ ਤਾਕਤਾਂ ਹੀ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜਗੀਰੂ ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਈਵਾਲ ਹਨ। ਪਛੜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਭਾਵਾਂ ਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤਾਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇਸ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਵਰਗ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੀ ਵਰਤਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਇਹ ਗੱਲ ਭੀ ਬੜੀ ਸ਼ੋਹਰਤ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਹੀ ਫੌਜਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ, ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾਉਣ ਤੱਕ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਪਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਅਵਾਮ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਮਿਆਰ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਆਰਥਿਕ ਮਿਆਰ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਮੇਰੇ ਇਹ ਦੋਸਤ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਮਿਆਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਗਰੀਬ ਵਰਗ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਵਰਗ ਦਾ 80 ਵੀਂ ਸਦੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਵਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਉਪਰੋਕਤ ਸੋਮਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕੱਠੀ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਹੁਣ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਲੀਡਰ ਭਾਵ ਗੰਗਾਧਰ ਤਿਲਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਤੱਕ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਇਜ਼ਮ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਸਮੇਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੁਆਫ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਕਰੋ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕੋਈ ਨਾਅਰਾ ਦੇ ਕੇ ਭੀ ਕਰੋ। ਪਰ ਇਸ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਇੱਕ 'ਹਿੰਦੂ ਜਮਾਤ' ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਿਦ੍ਧ ਗਈ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਸ ਕਲੰਕ ਨੂੰ ਧੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕੀਤੀ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦੋ ਚੇਤਨਾਵਾਂ ਨੇ ਅਗਾਜ਼ ਲਿਆ। ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚੇਤਨਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਸੀਂ ਸਭ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਹਾਂ, ਉੱਥੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਭੀ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਹੋਣ ਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ, ਬੰਗਾਲੀ, ਆਸਾਮੀ, ਬਿਹਾਰੀ, ਉੜੀਆ, ਤੈਲਗੂ, ਮਦਰਾਸੀ, ਮਲਿਆਲਮ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰੀਏ ਤੇ ਗੁਜਰਾਤੀ ਭੀ ਹਨ। ਵਿਧਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਤਾਂ ਤਸਲੀਮ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ-ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦਾਂ ਚੱਲ ਪਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋਣ ਲਈ ਭੀ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੱਖਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਮਦਰਾਸ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦੀ ਲੀਡਰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਹਕੂਮਤੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਇਕੱਠੀ ਮੁਨੇਤਰਾ ਕੜਾਰਾਮ ਪਾਰਟੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ 'ਖੁਦ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ' ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਇਕੱਠੀ ਮੰਡੀ Single Market ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਫਿਟ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ 'ਸਭ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ' ਹੋ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੱਕ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਵਾਦੀ ਵੱਖਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਆਧਾਰ ਮੁੜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ।

ਦੂਜਾ ਉਪਰੋਕਤ ਜਮਾਤੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕਦਮ ਠੱਸ ਦਿੱਤਾ (ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਹੋ ਇਸ ਲਈ ਹਿੰਦੀ ਪੜ੍ਹੋ) ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਦੂਜੀ ਜ਼ਬਾਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਪਾਸ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੱਕ ਨਾ ਰਹੇ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਚੁਣ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੂਜੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰਤਾ ਖੋਹ ਲਈ ਗਈ। ਗੱਲ ਕੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜ਼ਬਾਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਾਂ ਬੋਲੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ-ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਮੁੜ ਹੱਦਬੰਦੀ ਲਈ ਅਥਾਹ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪਈਆਂ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਹਿਰੀਅਤ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਠੰਡਾ ਪਿਆ ਤੇ ਸੂਬਾਈ ਕੌਮਵਾਦ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਫੜਿਆ। ਹੁਕਮਰਾਨ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੇ ਭੀ ਵੰਡਵਾਦ ਤੇ ਵੱਖਵਾਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ੀ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਸਾਲ ਤੱਕ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਰਹੀ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਪਰ ਆਪਣਾ ਸਿਆਸੀ ਅਸਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। 1965 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਕ ਖਾਸਾ ਜਮਾਤ ਭਗਤ ਖਾਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਫ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। 1975 ਦੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਇਸ ਖਾਸੇ ਦਾ ਸਿਖਰ ਸੀ। 1965 ਤੇ 1975 ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਵਾਦ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵਧਿਆ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤੋੜਨਾ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭੰਨ ਤੋੜ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਗੱਠ ਲੈਣਾ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਹਕੂਮਤਾਂ ਸੁੱਟ ਦੇਣੀਆਂ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨਾਲ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਗਦਾ

ਸੀ ਕਿ ਹਕੂਮਤ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਚੁਣ ਕੇ ਭੇਜਦੇ ਹਨ, ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਪਟ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨਪਸੰਦ ਹਕੂਮਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਅਲਹਿਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ ਜਾਗਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦੀ ਤੇ ਵੱਖਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਹੀ ਵਰਤਦੀਆਂ ਸਨ। 1977 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਹੁਕਮਰਾਨ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਗ਼ਾਵਤਾਂ ਕਰਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਜ਼ਾਬਤੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਹੁਕਮਰਾਨ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਜ਼ਾਬਤੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੀ 1980 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ 'ਫਲੋਰ ਕਰੋਸ' ਕਰਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵੱਖਵਾਦੀਆਂ ਤੇ ਵੰਡਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਤਾਬੜ ਤੋੜ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਮੁਲਕ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਹੁੰਗਾਰਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭਰਦੀ? ਉਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਕ ਘੋਲ ਵਿੱਚ ਪੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਮਾਤ-ਭਗਤ ਘੋਲ ਵਿੱਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਰੁਝਾਨ ਜ਼ੋਰ ਫੜਨਗੇ, ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਲਹਿਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਮੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਖਵਾਦੀ ਤੇ ਵੰਡਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁੱਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਖੇੜਨ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੇ ਮਸਲੇ ਦੇ ਸੋਵਨਿਜ਼ਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਦੋਜਹਿਦ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਸਾਮ ਦੇ ਦਾਰਜੀਲਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵੱਖਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਦੋਜਹਿਦ ਦੀ ਮੋਹਰੀ ਮਾਰਕਸੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਅਭੁੱਲ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਵੱਖਵਾਦੀ ਤੇ ਵੰਡਵਾਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਿੱਧੀ ਦਖ਼ਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਖਰੂਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਖੇੜੇਗੀ।

(3.8.1988)

ਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ

ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉੱਪਰ (3.5.85) ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ ਪਰ ਮੇਰੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲੇਖ ਦਾ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਧਾਰਮਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 'ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣੇਗਾ'। ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ (G.B.) ਹਰ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ 1984 ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਕੀਤੇ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਉਸ ਐਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਐਕਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬਾਤ ਵਲੂੰਧਰੇ ਗਏ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਅੱਜ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਕੀ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦਕ ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਤਰਸਯੋਗ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਫੀ ਨਿੱਖੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਸਦੀ ਵਜਾਹ ਇਹ ਹੈ... ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੋਂਦ ਕੌਮੀ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਵੱਖਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ। ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਮੁਲਕ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਦੀ ਗਾਥਾ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਧਰਮ ਗਾਥਾ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਕੋਈ ਸੋਮਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਤੁਸੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤੀ ਉਪ ਖਿੱਤੇ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਵਾਗਡੋਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉੱਪਰੋਂ ਉੱਪਰੋਂ ਤਾਂ ਇਉਂ ਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਪਿੱਛੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਗੀਰਦਾਰ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਸੀ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਕੱਠੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਸਮਝਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੀਗ ਰਾਹੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਤੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵਰਤ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਇਹੋ ਹੀ ਜਗੀਰਦਾਰ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਪਰਿਵਾਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਕਿਸਮਤ ਘੜਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਧਰਮ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਦੇਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੰਕਟ ਕੌਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸੂਬੇ ਲਈ ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਹਨ। ਇਹ ਝਗੜੇ ਰਾਜਸੀ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਰਾਜਸੀ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਜਸੀ ਪਹੁੰਚ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ

ਉਪਰੋਕਤ ਸਮਝ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਸੰਮਤੀ ਸਿੱਖ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਉੱਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਆਸ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਜਬਰੀ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਿਆ ਕਿ ਬਣਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸ ਆਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਝੂਠ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੂਜੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਮੂਹ ਰਾਜਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਧੜੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਉੱਪਰ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਵਾਧੂ ਕੰਮ ਕਿਹੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਤੇ ਟੇਪਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਟਰੇਚਰ ਵੰਡਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਦੀ (ਕੁਝ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਆਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਪੂਰਨ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ? ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਅਟਕਾ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਬੰਧੀ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਵਾਦਵਿਵਾਦ ਇਸ ਪੱਧਰ ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸ ਨੇ ਚੁੱਕਿਆ? ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਨੇ। ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਇਸ ਮੰਗ ਦੇ ਕਦੀਮੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹਨ।

ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਦੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਕੌਂਸਲ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਭੱਜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਵੱਲੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੇ। ਭਲਾ ਇਹ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਕੌਣ ਹਨ? ਇਹ ਉਹ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਾਰੇ ਅਕਾਲੀ ਧੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਗੱਦਾਰ ਗਰਦਾਨਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਗੱਭਰੂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਛੱਡ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਆਸਾਮ ਦੇ ਵੱਖਵਾਦੀ

ਨੌਜਵਾਨਾਂ (ਜਿਹੜੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ) ਵਾਂਗ ਗੱਦੀਆਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਭੁੱਖ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦੀ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਲਾਏਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਲੀਰੋ ਲੀਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਥਰ ਤਿਆਰ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਮੰਗਣਗੇ ਉਹ ਤਾਂ ਬਰਨਾਲਾ ਸਰਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਲੋੜ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਤੇ ਖੱਬੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕਮੁੱਠ ਹੋ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਬਰਨਾਲਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਖੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਨਕਸ਼ਾ ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਿੰਦੂ, ਧਰਮ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਹਿੰਦੀ ਲਿਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੋਲਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਪੁਆੜੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਕੌਣ ਹੈ? ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੂ ਫੁੱਟ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਫਾਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਨਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਬਾਨ ਮਰਜ਼ੀ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਲੈਣ ਜਦਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਖਾਨਿਆਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ?

ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਫਰਤ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਬੋਲਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਹਨ ਤੇ ਲਿਖਵਾਉਂਦੇ ਹਿੰਦੀ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵੱਲ ਝਾਤ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਘੱਟ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਦਿਸਦੇ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਮੁਲਕ ਲੈ ਕੇ ਵੀ (ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਸਿੱਖ) ਬੋਲਦੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਤਾਂ ਲਿਖਵਾਉਂਦੇ ਉਰਦੂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਰਦੂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਰਦੂ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭੱਗ ਸਵਾ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਗੱਲ ਕੀ ਧਰਮੀ ਜਨੂਨ ਐਸੇ ਚੰਦ ਚਾੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸੀ ਗੱਲ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ। ਪਰ ਘੱਟ ਅਸੀਂ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਿਆ, ਵਰਤਿਆ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਢੇਰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਗੁਰਮੁਖੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਈ? ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮਗਰੋਂ ਜਿਹੇ ਆ ਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਠੋਕੇਦਾਰੀ ਠੋਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਟਰੇਚਰ ਦਾ ਮੁੱਢ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਗੱਲ ਕੀ ਧਾਰਮਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਰਲਗੱਡ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਬਾਨ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਹੋਈ, ਫੇਰ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਗਏ। ਜ਼ਬਾਨ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਿਉਂਦੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ

ਹੈ ਪਰ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜ਼ਬਾਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ। ਆਉ ਇਹ ਮਸਲਾ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰੀਏ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਧੱਕੇ ਦਾ ਰਾਹ ਅਪਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕੀਏ।

ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਅਰੰਭੀ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਖੇੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਨਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣਾ ਮਾਰਨਾ, ਸਿਗਰਟਾਂ, ਤੰਬਾਕੂ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਖੋਖੇ ਤੋੜਨਾ, ਛੀਬਿਆਂ ਜਾਂ ਦਰਜ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਤੋੜਨਾ ਕਿ ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਫੈਸ਼ਨਦਾਰ ਕੱਪੜੇ ਕਿਉਂ ਸਿਉਂਦੇ ਹਨ? ਵਿਆਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਤੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੀਆਂ ਬਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਖੱਜਲ ਖੁਆਰ ਕਰਨਾ, ਗੋਸ਼ਤ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣੀਆਂ, ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇ ਭੰਨਣੇ, ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ 'ਚ ਲੰਗਰ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਕਣਕਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਜਬਰੀ ਚੁੱਕਣੇ ਆਦਿ। ਉਪਰੋਕਤ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਹਿੰਦੂ ਤਾਂ ਕੀ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਦੇਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਵੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਛੇ ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ। ਕੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਧੱਕੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਹੀ ਸਿੱਖ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਰਹਿ ਗਈ? ਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੇਲੇ ਮਾਸ ਤੰਬਾਕੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਿਕਦਾ? ਤੰਬਾਕੂ ਤੋਂ ਵੀ ਭੈੜੀਆਂ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਡਰੱਗਜ਼ ਅੱਜ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਵੇਲੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਸੀਹਤ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਤੰਬਾਕੂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਚਾਹੇ ਉਹ ਹੱਟੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਿੰਦੂ ਹੋਣ ਚਾਹੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਜੱਟ ਹੋਣ, ਗੱਲ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ ਹੁੱਕੇ ਦੀ ਤਿੰਨ ਗਜ਼ ਲੰਮੀ ਨਾਲੀ ਨੂੰ ਵਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਾਹਨਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੱਤ ਦੇਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ। ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ ਬੈਠੇ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਵੀਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਕਿ ਜੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪੰਜਾਬ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸਟੋਰ, ਦੁਕਾਨਾਂ, ਫਿਸ਼ ਐਂਡ ਚਿਪਸ ਸ਼ੌਪਾਂ, ਆਫ ਲਾਈਸੈਂਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਚ ਜਾਂਦੇ? ਮੇਰੇ ਉਹ ਵੀਰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੇਸ ਦਾਹੜੀ ਮੁਨਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਪੀਲੀ ਪੱਗ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮਦਦਗਾਰ ਵੀ ਹਨ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵਾਲ ਕਟਾਉਣ ਲਈ ਨਾਈ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਪਰ ਤੁਹਾਥੋਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਆਪ ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ। ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਵੀਰੋ ਤੁਸੀਂ ਵੀਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹੋ ਪਰ ਸਾਡੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੀਰ ਦੇ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜੀਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਧੱਕੇ ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਮੱਤ ਦਲੀਲ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਆਉ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਵਸੀਏ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ।

(3-7-1987)

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ

ਕਿਸੇ ਬੋਲੀ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਲਈ ਘੜੇ ਜਾਂਦੇ ਚਿੱਤਰ ਜਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿੱਪੀ ਜਾਂ ਅੱਖਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੂਰਨ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਜਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬੋਲੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤੇ ਆਰਥਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ, ਉਚਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਉਚਾਰਨ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਲਿੱਪੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਤੇ ਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਲਿੱਪੀ ਕੋਈ ਇਕੱਲਾ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਈ ਜਦੋਂ ਸਥਾਈ ਕਬੀਲੇ ਟੁੱਟਣ ਲੱਗੇ, ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਆਰਥਿਕ ਵਸੀਲਿਆਂ ਤੋਂ ਚੇਤਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮੀਲਾਂ ਬੱਧੀ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗਾ। ਆਵਾਜ਼ ਤਾਂ ਕੁਝ ਫਾਸਲੇ ਤੱਕ ਹੀ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਇਨਸਾਨੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੁਨੇਹਾ ਛੱਡਿਆ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਲਈ ਲਿਖਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਇਸ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੇ ਹੀ ਇਨਸਾਨੀ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿੱਪੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ।

ਸਭ ਲਿੱਪੀਆਂ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਕੇ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਚਿੱਤਰਾਂ, ਨੁਕਤਿਆਂ ਤੇ ਲਕੀਰਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਖੇੜ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮਿਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਿਸੇ ਬੋਲੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਧਦੇ ਤੇ ਸੰਵਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਲਿੱਪੀ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਲਈ ਇਵੇਂ ਸਦੀਆਂ ਹੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿੱਪੀਆਂ ਦਾ ਸੋਮਾ ਬ੍ਰਹਮੀ ਲਿੱਪੀ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਗਵੇਦ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਉਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਇਹ ਅੱਖਰ ਆਰੀਆ ਲੋਕ ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਸਮੇਤ ਲਿਆਏ ਸਨ ਜਾਂ ਸਪਤ-ਸਿੰਧੂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਏ। ਪਰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮੀ ਲਿੱਪੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਰਿਗਵੇਦੀ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕੋਈ ਅਤਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਰਿਗਵੇਦ ਬ੍ਰਹਮੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾ

ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਗਵੇਦ ਵਾਲਾ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਜਿਹੜਾ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਾਮ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਜਾਂ ਆਰੰਭਕ ਲਿੱਪੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬੜੱਤਣ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮੀ ਰੱਖਿਆ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਉਚਰੀ ਹੋਈ ਲਿੱਪੀ।

ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਪੁਰਾਣੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਭੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿੱਪੀ ਬ੍ਰਹਮੀ ਲਿੱਪੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਮਰਾਟ ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪਾਲੀ ਬੋਲੀ ਬ੍ਰਹਮੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅਸ਼ੋਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਭਗ ਕੋਈ ਚੌਦਾਂ ਸੌ ਸਾਲ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਭਾਵੇਂ ਪੁਰਾਣੀ ਅਰਿਆਈ ਸੰਤਾਨ ਲਈ ਇੱਕ ਗੁੰਦਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਇਲਾਕਾ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਭਾਵ ਪਹਾੜੀ, ਦਰਿਆਈ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਗੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਬਣਨ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਈ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਲਹਿਜੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਤੌਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਗਏ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਲਿੱਪੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇਪਣ ਦਾ ਵੱਧ ਘੱਟ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੰਡੇ, ਟਾਕਰੀ, ਸ਼ਾਰਦਾ ਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਰਗੀਆਂ ਲਿੱਪੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮੀ ਲਿੱਪੀ ਦੀਆਂ ਬਰਾਂਚਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੰਗ ਚਾੜ੍ਹੇ ਗਏ।

ਗਿਆਰ੍ਹਵੀਂ ਤੇ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਅਰਬੀ ਲਿੱਪੀ ਫਾਰਸੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਆਈ ਜਿਹੜੀ ਮਗਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਉਰਦੂ ਬੋਲੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੀ। ਪਰ ਇਹ ਲਿੱਪੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਦੇ ਛਿੱਟ ਨਾ ਬੈਠੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਲਈ ਲੰਡੇ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਲਈ ਅਰਬੀ ਜਾਂ ਫਾਰਸੀ ਲਿੱਪੀ ਨੇ ਆਗੂ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਫਾਰਸੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਭੀ ਅਰਬੀ ਲਿੱਪੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਾਰਧਾ ਤੇ ਟਾਕਰੀ ਲਿੱਪੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕ ਆਮ ਤੇ ਬਾਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦਿਆਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਟੱਬਰ ਵਰਗ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿੱਪੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸ਼ਾਰਧਾ ਲਿੱਪੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲ ਲਿਖਣ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਨੇੜੇ ਸੀ। ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ 35 ਅੱਖਰ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਸ਼ਾਰਧਾ ਤੇ ਟਾਕਰੀ 34, 34 ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ 15 ਅੱਖਰ ਟਾਕਰੀ ਨਾਲ ਤੇ 7 ਸ਼ਾਰਧਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਹਨ ਤੇ 5 ਟਾਕਰੀ ਨਾਲ ਤੇ 12 ਸ਼ਾਰਧਾ ਨਾਲ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਐਨ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਟਾਕਰੀ ਨਾਲੋਂ 8 ਤੇ

ਸ਼ਾਰਧਾ ਨਾਲੋਂ 15 ਅੱਖਰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ, ਲਿੱਪੀ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹ ਲਿੱਪੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਰੂਬਲ ਵਾਂਗ ਛੁੱਟਦੀ ਰਹੀ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅੱਜ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਮੁਹਤਬਰ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਅੱਖਰ ‘ੜ’ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦਾ ਖਾਸ ਲਫਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਮੋਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਸ਼ਾਰਧਾ ਤੇ ਟਾਕਰੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਿਆ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਲਿਖਵਾਉਣ ਸਮੇਂ “ਪੈੜੇ ਮੋਖੇ” ਨਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅੱਖਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੱਲੋਂ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਪਹਿਲੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਲਿੱਪੀ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ। ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਫਾਰਸੀ ਲਿੱਪੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣ ਗਈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦਾ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬ ਬਚ ਗਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰ ਬਚ ਗਈ।

ਫਿਰਕੂ ਸੋਚ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਫਾਰਸੀ ਲਿੱਪੀ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਰਦੂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਲਿੱਪੀ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ਵਿੱਚ ਭੀ ਲਿਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਹੀ ਇਸ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਠੋਕੇਦਾਰ ਕਿਉਂ? ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨਾਹਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਫਿਰਕੂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖਪਾਤ ਤੋਂ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਆਰੰਭਕ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਫਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਸੂਫੀਆਂ ਨੇ ਫਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਿੱਸੇ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਪਰ ਉਹ ਤਜਰਬਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲਿਖਤ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਉਚਾਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬੋਲੀ ਤੇ ਲਿੱਪੀ ਦਾ ਨਹੁੰ ਮਾਸ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀਆਂ ਸਨ।

ਚਾਰ ਕੁ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਨੋਟਿੰਗਮ ਵਿੱਚ ਨੋਟੋਟਿੰਗਮ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਏਸ਼ੀਅਨ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਇੱਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਸੱਦੀ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਬਾਕੀ ਸਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਇਹ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਏਸ਼ੀਅਨ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਟੀਚਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ, ਜੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਟੀਚਰ ਨੇ ਟੀਚਰਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਦਾ ਮਸਲਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਟੀਚਰਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਤਨਾ ਗੰਭੀਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ,

ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਉਸ ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਹਿਸ ਚਲਦੀ ਚਲਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਉਲਝਣਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਈ। ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਇੱਕ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਜਿਤਲਾਇਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਉਹ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤੇ ਇਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਲਈ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਈ ਉਰਦੂ ਸਿੱਖਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਆਪ ਖੁਦ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੀ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੋਲੀਆਂ ਤੇ ਲਿੱਪੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ, ਉਰਦੂ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤਿੰਨੇ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹੋਗੇ? ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੋੜੋਗੇ? ਕੀ ਉਹ ਨਾਸਤਕ ਹੈ? ਫਿਰ ਮੈਂ ਸਿੱਧਾ ਸਵਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਰੋਤਿਆਂ ਤੇ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਰਦੂ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਉਮਰ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਨਹੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰੇ ਕਿਹੜੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਉਸ ਬੋਲੀ ਤੇ ਲਿੱਪੀ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਸੀ? ਇਹਨਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਪਾਸ ਮੇਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਇੱਕ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਰਦੂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਂਗੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਲੋਕ ਹੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁੰਬੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਆਓ ਜ਼ਰਾ ਪਰਖੀਏ ਕਿ ਉਰਦੂ ਲਿੱਪੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਲਈ ਠੀਕ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲਿੱਪੀ ਹੈ? ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ 35 ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਲਈ 35 ਹੀ ਅੱਖਰ ਹਨ। ਇਹ ਪੈਂਤੀ ਦੀਆਂ 35 ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ 35 ਅੱਖਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਉਰਦੂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਫਾਰਸੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ 36 ਅੱਖਰ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਇੱਕੋ ਤਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ‘ਸ’ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਈ “ਸੇ”, “ਸੀਨ” ਅਤੇ “ਸੁਆਦ”, ‘ਤ’ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਈ ‘ਤੇ’ ਅਤੇ ‘ਤੋਏ’, ‘ਜ਼’ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਈ ‘ਜ਼ਾਲ’, ‘ਜ਼ੇ’, ‘ਜ਼ੁਆਦ ਤੇ ਜ਼ੋਏ’, ‘ਕ’ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਈ ‘ਕਾਫ’ ਤੇ ‘ਕੁਆਫ’, ਇਵੇਂ ਹੀ ‘ਅ’ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਈ “ਅਲਫ” ਤੇ “ਐਨ” ਆਦਿ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ 35 ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਉਰਦੂ ਦੀਆਂ ਇੱਕੋ ਤਰਜ਼ ਦੀਆਂ 9 ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢ ਦੇਈਏ ਤਾਂ 26 ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। 26 ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ 35 ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਜ਼ਬਾਨ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਰਦੂ ਅੱਖਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ‘ਝ’, ‘ਞ’ ਅਤੇ ‘ਣ’ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਉਰਦੂ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਉਰਦੂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਪਹਿਲਾਂ ਭੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਲਾਗੂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਉੱਥੇ ਵੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 35 ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ 40 ਹੈ। ਇਹ ਕਿਉਂ? ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਫਿਰ ਉਰਦੂ ਬੋਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਬੋਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਧਿਅਮ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਸਨ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਤੇ ਰਸਾਲੇ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਿਕਲਦੇ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਰਿਹਾ। ਇਹਨਾਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਲਫਜ਼ ਐਸੇ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਲਹਿਜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ 35 ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 5 ਅੱਖਰ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਰਦੂ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਸੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿੰਦੀਆਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ ਖ਼ ਗ਼ ਜ਼ ਫ਼। ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਉਰਦੂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਭੀ ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ ਇਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਲੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਬਣੀ ਬਣਾਈ ਲਿੱਪੀ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਾਫ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਉਰਦੂ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਉਲਟ ਉਰਦੂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅੱਖਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਫ ਤੇ ਠੀਕ ਲਿਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲੀ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਉਂਜ ਹੀ 26 ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਛੱਬੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਕਈ ਅੱਖਰ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਮੇਲ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ K, Q and C ਤਿੰਨੋਂ ਅੱਖਰ 'ਕ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਈ ਖੜਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅੱਖਰ ਸੀ ਕਦੇ ਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਕੀ ਰੋਮਨ ਲਿੱਪੀ ਤਾਂ ਖੁਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਦੀਆਂ ਪੈਂਤੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਾਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਸਾਡਾ ਮਸਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜ਼ਬਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜ਼ਬਾਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦਿਲੋਂ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲ ਤੇ ਸਮਝ ਸਕਣ। ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਕਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਵੇ? ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜ਼ਬਾਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸੌਖਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਲੱਭਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ

ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅੱਖਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬੱਚਾ ਕਦੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਚਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਰੁਸਤ ਲਿਖ ਸਕੇਗਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬਾਕੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅੱਖਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਤ, ਛ, ਵ, ਭ, ਠ, ਟ ਅਤੇ ਝ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਉਂਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਢ, ਦ, ਧ, ਸ਼, ਖ, ਘ, ਚ, ਝ ਤੇ ਥ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਦੋ, ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ "dh" ਦਾ ਜੋੜਾ ਕਿਤੇ 'ਦ' ਕਿਤੇ 'ਢ' ਅਤੇ ਕਿਤੇ 'ਧ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋੜਾ "TH" ਦ ਤੇ ਥ ਲਈ ਖਲੋਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰ SH, CH, TIO, SIO, SCIO ਸ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਈ ਖੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਗੱਲ ਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲਿੱਪੀ ਘਚੋਲੇ ਤੋਂ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਅਸਮਰਥਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ, ਗੀਤਕਾਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਸੋਹਣਾ ਨਮੂਨਾ ਹਨ। ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਫ਼ ਹੈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ।

ਮੁਸਲਮਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਈ ਹਿੰਦੂ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ 36 ਵਿਅੰਜਣ ਹਨ ਤੇ 12 ਸ਼੍ਰਵ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ 32 ਵਿਅੰਜਣ ਤੇ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰਵਾਂ ਦੀ ਹੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਇਹ ਵਾਧੂ 13 ਅੱਖਰ ਹਿੰਦੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਘਚੋਲਾ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਰੰਭਕ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ 'ੜ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਅੱਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਦੋ 'ੜਾੜੇ' ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਏ। ਭਾਵ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਅੱਖਰ 'ਡੱਡੇ' ਤੋਂ ਢੱਢੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਬਿੰਦੀਆਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਹ ਦੋ 'ੜਾੜੇ' ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ? ਰੱਬ ਹੀ ਜਾਣੇ। ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਲਈ ਵਰਤਣ ਸਮੇਂ ਕੋਣ ਫੈਸਲਾ ਕਰੂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਜ਼ਾੜਾ ਕਿੱਥੇ ਤੇ ਕਦੋਂ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕੋਣ ਫੈਸਲਾ ਕਰੂ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਛੱਛਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਚੌਥੇ ਅੱਖਰ 'ਕਸ਼ਾ' ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੰਮ ਹੋਰ

ਭੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਰ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਈ ਹਿੰਦੀ ਅੱਖਰ 'ਰਿ', 'ਰੀ' ਤੇ 'ਰ' ਹਨ। ਇਹੋ ਹਾਲਤ 'ਲ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਅੱਖਰ 'ਕਸ਼ਾ', 'ਖਸ਼ਾ' ਤੇ 'ਗਸ਼ਾ' ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਬ, ਘ, ਙ, ਛ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਉਚਾਰਨ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਬਾ, ਭਾਅ, ਘਾਅ, ਙਾਅ, ਛਾਅ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਚਾਰਨ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲਫਜ਼ 'ਭੰਗ' ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਢਿੱਲੇ ਟਮਕ ਤੇ ਡੱਗਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੈਂਕੜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਮਸਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਿੰਦੀ ਦਾ 'ਣਾ' ਅੱਖਰ ਖੁਦ ਵਿਅੰਜਣ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿਤੇ ਬਿੰਦੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਟਿੱਪੀ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫਾਰਸੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸ, ਖ, ਗ, ਜ, ਫ ਤੇ ਅਸਰ ਪਿਆ ਸੀ ਪਰ ਹਿੰਦੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ 'ਆ' ਤੇ 'ਕਾ' ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਬਿੰਦੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਦੋ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਬਣਾ ਲਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਕਈ ਸੂਰ ਅੱਖਰ ਖੁਦ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉੱਥੇ ਇਹ ਲਗਪਗ 12 ਦੇ ਕਰੀਬ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਭੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਟੰਗੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅੱਧ ਪਚੰਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦਾ ਕੁਤਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਹਿੰਦੀ ਲਿੱਪੀ ਕਾਰਨ ਹਿੰਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਇੰਨਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰੀ ਲਿੱਪੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਤ ਲਈ ਗੁਥਾਲਾ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਸਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਹੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲਿੱਪੀ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਭੂਗੋਲਕ ਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਅਟੁੱਟ ਸਬੰਧ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਿੱਖ ਤੇ ਬੋਲ ਭੀ ਉਸੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿੱਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਣ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ 35 ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਲ ਇਨ੍ਹੀਆਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰ ਜੰਮੀਂ ਸਾਡੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜ਼ਬਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੱਲ ਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਹਰ ਜ਼ਬਾਨ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਸਹੀ ਲਿਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਫਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(12-9-1987)

ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਪੈਦਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ? ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨੀ ਬੋਲੀਆਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਆਈਆਂ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿਸਟੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਾਦਿਆਂ (Matters) ਭਾਵ ਨਿਰਜੀਵ ਮਾਦਾ (Dead matter) ਨੀਮ ਚੇਤਨ ਮਾਦਾ (Sub-conscious matter) ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਮਾਦਾ (Consious matter) ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਧਰਤੀ, ਪਾਣੀ, ਹਵਾ, ਚਾਨਣ ਅਤੇ ਹਨੇਰਾ ਆਦਿ ਨਿਰਜੀਵ ਮਾਦੇ ਦਾ ਭਾਗ ਹਨ। ਬਨਾਸਪਤੀ, ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਜਾਨਵਰ, ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾ ਰਹੇ ਪੰਛੀ ਪਰਿੰਦੇ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਰਹੇ ਕੀੜੇ ਮਕੋੜੇ ਸਭ ਨੀਮ ਚੇਤਨ ਮਾਦੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਚੇਤਨ ਮਾਦੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਨਿਰਜੀਵ ਮਾਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਇਹੋ ਨਿਰਜੀਵ ਮਾਦਾ ਹੀ ਨੀਮ ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਮਾਦੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਨਿਰਜੀਵ ਮਾਦਾ ਚਾਹੇ ਉਹ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਪੁਲਾੜ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਹੋਰ ਸਤਾਰੇ ਹੋਣ, ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਦਾਰਥਕ ਸਾਂਝ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਪੁਲਾੜ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਥਾਂ ਹਨ ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ ਤੇ ਕਿਸ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਧਾਤੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਪੁਲਾੜੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਸਤਾਰੇ ਭੀ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਨੀਮ ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਮਾਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਸਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਨਿਰਜੀਵ ਮਾਦੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਸ ਨੇ ਬੋਲਣਾ ਤਾਂ ਕੀ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਤਕ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨੀਮ ਚੇਤਨ ਮਾਦੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਈ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਨਾਸਪਤੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਅੰਦਰ ਜੀ ਰਹੇ ਕੀੜੇ ਮਕੋੜਿਆਂ ਦੀ ਨਾ ਕੋਈ ਬੋਲੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਮਹਿਸੂਸ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਜਾਨਵਰ ਤੇ ਅਸਮਾਨੀ ਪੰਛੀ ਪਰਿੰਦਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਬਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੀਮ ਚੇਤਨ ਮਾਦਾ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਸਾਫ ਨਾਂਹ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਨੀਮ ਚੇਤਨ ਮਾਦੇ ਵਿੱਚ ਚੇਤਨ ਮਾਦੇ ਵਾਲੇ ਸਿਫਤੀ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਚੇਤਨ ਮਾਦਾ ਨੀਮ ਚੇਤਨ ਮਾਦੇ ਦੇ ਕੁੱਝ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁੱਤਿਆਂ, ਬਾਂਦਰਾਂ, ਬਲਦਾਂ, ਮੱਝਾਂ, ਊਠਾਂ, ਖੋਤਿਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਾਭਾਂ ਜਾਂ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਇਸ਼ਾਰੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਤਾਂ ਚੁਸਤ (Trained) ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰ ਇਹਨਾਂ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਚੇਤਨ ਮਾਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ

ਕਿ ਨਿਰਜੀਵ ਤੇ ਨੀਮ ਚੇਤਨ ਮਾਦੇ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਹੁਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਇੱਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਬੜਕ, ਬੁੱਥ, ਭੌਂਕਣਾ ਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਚਿਰਪ ਚਿਰਪ ਕਰਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਇੱਕ ਹੀ ਕਿਉਂ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਹਨ? ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੀਮ ਚੇਤਨ ਮਾਦਾ ਨਿਰਜੀਵ ਮਾਦੇ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਸਟੇਜ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਇੰਨਾਂ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨ ਜਾਂ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਜਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਜਾਂ ਲੰਬੀ ਚੌੜੀ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਮੋੜਾ ਦੇ ਕੇ ਗੱਲ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਿਫਤੀ ਗੁਣ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਘੀ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਚੇਤਨ ਮਾਦਾ ਭਾਵ ਇਨਸਾਨ ਨਿਰਜੀਵ ਮਾਦੇ ਦੀ ਆਖਰੀ ਸਟੇਜ ਹੈ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਭੈਅ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਡਰ ਤੇ ਸਹਿਮ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਮਨਘੜਤ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਉਥੇ ਇਹ ਇਨਸਾਨ ਇਹਨਾਂ ਆਫ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ਲਈ ਅਕਲ ਤੇ ਹੋਸ਼ ਨੂੰ ਵਰਤ ਤੇ ਕਈ ਓਹੜ ਪੋਹੜ ਭੀ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਸੀਲਾ ਇਕੱਠੇ ਗਰੁੱਪਾਂ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ। ਇਹੋ ਗਰੁੱਪ ਮਗਰੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮਨੋਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਗਰੁੱਪ-ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਕੋਈ ਜ਼ਬਾਨ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਜਿਸ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਭੀ ਮੱਲ ਮਾਰ ਲਈ ਉਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਦੀਆਂ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੋਲਦੇ ਰਹੇ। ਇਹੀ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਤੌਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਨੇ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਭਾਵ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਵਰਤਮਾਨ ਬੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿੱਪੀਆਂ ਅਖਵਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਲਾਮਦਾਰੀ ਯੁੱਗ ਇਨਸਾਨੀ ਬੋਲੀਆਂ ਲਈ ਲਿੱਪੀਆਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਯੁੱਗ ਹੈ। ਇਸ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਦੂਜੇ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਖੋਹੀ ਖਿੱਚੀ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜੋਰਾਵਰ ਗਰੁੱਪ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਭੀ ਨਾਲ ਹੀ ਠੋਸਦਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਇਹ ਫਿਤਰਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੌਖੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਗਰੁੱਪ ਤੇ ਕਬੀਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਸਾਲ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੋਲਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਖਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼

ਨਾ ਕੀਤੀ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਆਂਢੀ ਗਰੁੱਪ ਜਾਂ ਕਬੀਲੇ ਦੀ ਲਿੱਪੀ ਉਧਾਰੀ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਉਚਾਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹੋ ਹੀ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਬੋਲੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿੱਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੱਧ ਪੂਰਬ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਆਪਣੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਹਨ ਪਰ ਤਕਰੀਬਨ ਸਭ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਆਰਥਿਕ ਲਿੱਪੀ ਉਧਾਰੀ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹੋ ਹਾਲ ਪੀਲੀ ਨਸਲ ਦਾ ਹੈ। ਥੱਲੇ ਕੰਬੋਡੀਆ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉੱਪਰ ਕੋਰੀਆ ਤੱਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਆਧਾਰ ਚੀਨੀ ਲਿੱਪੀ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੂਰਪ ਦੀਆਂ ਲਗਭਗ ਸਾਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਆਧਾਰ ਰੋਮਨ ਲਿੱਪੀ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਕੀਤੀ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬੋਲੀਆਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਬੰਦੇ ਦੀ ਘਾੜਤ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ। ਇਹ ਬੋਲੀਆਂ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹਨ। ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ? ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਰੂ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਇੱਕ ਜ਼ਬਾਨ ਹੈ ਪਰ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਛੱਟੀ ਬੇ-ਅਕਲੇ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਸਿਰਫ਼ ਹਿੰਦੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਅਸਰ ਅਧੀਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਰਾਜੇ (ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਰਚੇ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ) ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਨ ਵਿੱਚ ਅਪਮਾਨ ਸਮਝਿਆ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦਕ ਬਣਤਰ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਆਮ ਸਧਾਰਣ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਤੇ ਉੱਚਾ ਰਹਿਣ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਮਾਣ ਤੇ ਉੱਚਤਾਈ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਬਾਹਲਾ ਸਿਆਣਾ ਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਕੋਝੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਅਸਰ ਅਧੀਨ ਸਾਡੇ ਆਮ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਰਦੂ, ਫਾਰਸੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਫਖਰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਦਿਮਾਗੀ ਉੱਚਮਤਾਈ ਲਈ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਉਪਰ ਸਦੀਆਂ ਭਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਮਲੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਲੋਕ ਤੇ ਕਬੀਲੇ ਸਮੇਤ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਚਾਲ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਾਧਨ ਰਹੀ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਕਦੇ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੀ ਖਾਸੀਅਤ ਵੱਖਰੀ

ਰੱਖੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਇਸੇ ਖਾਸੀਅਤ ਕਰ ਕੇ ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਇਹ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਨੂੰ ਆਪ ਮੁਹਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੈਅ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਤੇ ਭਾਰੂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਵਿੱਚੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇੱਥੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਹੋਵੇ। ਸਾਡਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਵਾਰਤਕ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ ਨਾ ਹੋਣ। ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਤੇ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿੱਚ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੁੰਦੇ ਵੱਧ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਦਾ ਸਬੰਧ ਕੋਈ ਉੱਚੀ ਡਿਗਰੀ ਲੈ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਧਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਜਨ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਹੀ ਦੁਹਰਾ ਰਹੇ ਹੋਵਾਂਗੇ, ਜਿਸ ਗਲਤੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ।

“ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਬਣਨਾ”

ਆਰੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਕਿਹੜੀ ਜ਼ਬਾਨ ਜਾਂ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ ਇਸ ਦਾ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿਕਾਰਡ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਆਰਿਆਈ ਯੁੱਗ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਰੀਆ ਲੋਕ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤਮਾਨ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਪੂਰਬੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਜੜ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਕੁਸ਼ ਪਰਬਤ ਦੇ ਦਰਿਆ (Passes) ਨੂੰ ਲੰਘ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਉਪਜਾਊ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਵੱਸ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ? ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਸੀ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਭੀ ਖੋਜੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਚੁੱਪ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਲਈ ਲਿਖਤੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੁਦਰਤੀ ਤੇ ਆਮ ਮੁਹਾਰੇ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ

ਬੋਲੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ ਰਿਗਵੇਦ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਿਗਵੇਦ ਉਸ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਬੋਲੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਆਮ ਆਰੀਆ ਲੋਕ ਉਚਾਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਦੀਆਂ ਬਾਅਦ ਲਿਖਣ ਤੇ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਢੇਰ ਫਰਕ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਭੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਪਤ ਸਿੰਧੂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਸੱਤ ਦਰਿਆ ਵਹਿੰਦੇ ਦੇਖੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਆਰਿਆਈ ਨਾਮ ਇਹ ਸਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਦੁਤੀ, ਸ਼ੁਤੁਦਿਰ, ਵਿਪਾਸ਼ਾ, ਪਰੁਸ਼ਣੀ, ਅਸਕਨੀ, ਵਿਤਸਤਾ ਤੇ ਅਟਕ। ਮਗਰੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਰਸਤੀ, ਸਤਲੁਜ, ਬਿਆਸ, ਰਾਵੀ, ਝਨਾ, ਜਿਹਲਮ ਤੇ ਅਟਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਗਿਆਰਵੀਂ ਤੇ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰੱਖਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜ ਆਬ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਪੰਜਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੱਕ ਦਰਿਆ ਸਰਸਤੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਨਾਲਾ ਸੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਿਲ ਜੁਲ ਕਾਰਨ ਸੁੱਕ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਤੇ ਦਰਿਆ ਅਟਕ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਝ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਚੰਦ੍ਰਬਰਦਾਈ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਚੌਹਾਨ ਦੇ ਰਾਜ ਕਾਲ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਉਸਤਤ ਵਿੱਚ “ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਰਾਜੇ” ਨਾਮ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ “ਪੰਜਾਬ” ਨਾਮ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੈ:-

ਗੋਰੀ ਵੈ ਦਲ ਸੰਮ ਹੈ ਗੋ ਪੰਜਾਬ ਪਰਮਾਨ

ਪੁਬਰੁ ਪੱਛਮ ਦੋ ਦਿਸਾ ਮਿਲ ਚੁਹਾਨ ਸੁਰਤਾਨ।

(ਰੇਗਵਦ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਰਾਜੇ)

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਰਾਜ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹੋਏ ਹਾਫਜ਼, ਬਰਖੁਰਦਾਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਲਫਜ਼ “ਪੰਜਾਬੀ” ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਜ਼ਰਤ ਨੌ ਦਾ ਫਰਮਾਇਆ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਸਾਇਲ

ਤੁਰਤ “ਪੰਜਾਬੀ” ਆਖ ਸੁਣਾਈ ਜੇ ਕੋ ਹੋਵੈ ਮਾਇਲ।

ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਕਿਸੇ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲਫਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਸ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਬੋਲੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਜੋ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਆਖਾਂਗੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇ ਰੂਪ ਭਾਵੇਂ ਕੁੱਝ ਭੀ ਹੋਵੇ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜ਼ਬਾਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਦਾ ਆਖਰੀ ਰੂਪ ਕੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੇ ਜਨਮ ਕਿਵੇਂ ਲਿਆ? ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰਿਗਵੇਦ ਰਚੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਹੋਰ ਵੇਦਕ ਤੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰਿਆਈ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਆਰਿਆਈ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ ਤੇ ਜਮਾਤਾਂ ਭੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਗੱਲ ਕੀ ਪੁਰਾਣੇ ਆਰਿਆਈ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਹਿੱਸਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਪਾਣਨੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਖੁਦ ਪੰਜਾਬੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਪਾਣਨੀ ਨੇ “ਅਸ਼ਟ ਧਿਆਈ” ਨਾਮ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਆਕਰਣ ਲਿਖਿਆ। ਇਸ ਮੁਤਾਬਕ ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੈਦਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਬਣਾ ਸੰਵਾਰ ਕੇ ਨਿਯਮਬੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹੋ ਨਿਯਮਬੱਧ ਬੋਲੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕਹਾਉਣ ਲੱਗੀ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਪਾਬੰਦੀ ਭੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪੰਡਤ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੋਕ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਤੇ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਪਤ ਸਿੰਧੂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਆਮ ਅਨਪੜ੍ਹ ਆਰੀਆ ਲੋਕ ਤੇ ਅਛੂਤ ਸ਼ੁੱਧ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬੋਲ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਆਮ ਬੋਲ ਚਾਲ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਨਿੱਖੜਦੀ ਗਈ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੀ ਗਈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੁਜ਼ਰਨ ਨਾਲ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਹੋਰ ਲੋਕ ਤੇ ਕਬੀਲੇ ਸਪਤ ਸਿੰਧੂ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਵਸਦੇ ਗਏ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਭੀ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਸਪਤ ਸਿੰਧੂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਹੀ ਰਹੀ ਪਰ ਦੂਜੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਆਉਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਲਹਿਜਾ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਠੱਪ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਜੀਬ ਬੋਲੀ ਬਣ ਗਈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਭੀ ਸੀਮਤ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ 2500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਤੇ ਮਹਾਂਵੀਰ ਸਵਾਮੀ ਤੱਕ ਕੋਈ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਰਿਹਾ।

ਜਿਵੇਂ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀਆਂ ਮਾਝੀ, ਮਲਵਈ, ਦੁਆਬੀ, ਪੋਠੋਹਾਰੀ, ਪਹਾੜੀ, ਝਾਂਗੀ ਤੇ ਮੁਲਤਾਨੀ ਆਦਿ ਕਈ ਉਪਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਦੀਆਂ ਭੀ ਸਪਤ ਸਿੰਧੂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਉਪਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪਭਾਸ਼ਾ ਪਾਲੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸਾਧਨ ਚੁਣਿਆ। ਮਗਰੋਂ ਸਮਰਾਟ ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਪਾਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜੀਆਂ ਉਪਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਾਇਆ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਘਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੂਜੀਆਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲਿਆ। ਪੰਡਤਾਂ ਤੇ

ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ, ਆਮ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਤੇ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਈਸਵੀ ਤੱਕ ਲੱਗਭਗ 600 ਸਾਲ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਉਪਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਾਫੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਪੱਛਮੀ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਉਪਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਮਾਰਾਥੀ, ਸੌਰਸੈਨੀ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤੇ ਪੈਸ਼ਾਚੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੌਰਸੈਨੀ ਵਰਤਮਾਨ ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਮਥਰਾ ਸੀ। ਪਿਸ਼ਾਚੀ ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਲੇ ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਬੋਲੀ ਸੀ। ਮਾਰਾਥੀ ਵਰਤਮਾਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪੰਡਤਾਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਭਰੰਸ਼ ਬੋਲੀਆਂ ਕਿਹਾ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬੋਲੀਆਂ। ਪਰ ਇਹ ਲੋਕ-ਬੋਲੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਦਸਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਇਹ ਬੋਲੀਆਂ ਆਪਣਾ ਨੁਹਾਰ ਸਾਫ ਕਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ।

ਪਿਸ਼ਾਚੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਹੀ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਪਿਸ਼ਾਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਧਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਰੂਪ ਨੌਵੀਂ ਤੇ ਦਸਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਜੋਗੀਆਂ ਤੇ ਨਾਥਾਂ ਦੇ ਭਜਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਫ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਾਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ, ਗੌਰਖ ਨਾਥ ਤੇ ਚਰਪਟ ਨਾਥ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ ਗੌਰਖ ਨਾਥ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੀ। ਗੌਰਖ ਨਾਥ ਦਾ ਭਜਨ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕਿੰਨਾਂ ਨੇੜੇ ਹੈ।

ਨਮੂਨੇ ਲਈ :-

ਜੋ ਘਰ ਤਿਆਗ ਕਹਾਵੈ ਜੋਗੀ, ਘਰ ਵਾਸੀ ਕੋ ਕਹੈ ਜੋ ਭੋਗੀ
ਅੰਤਰ ਭਾਵ ਨਾ ਪਰਖੈ ਜੋਈ, ਗੌਰਖ ਆਖੈ ਮੂਰਖ ਸੋਈ।

ਗੌਰਖ ਨਾਥ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਹੋਰ ਨਮੂਨਾ :-

ਦਾਮ ਕਾਢਿ ਬਾਘਨ ਲੈ ਆਇਆ
ਮਾਓ ਕਹੇ ਮੇਰਾ ਪੂਤ ਬਿਆਹਿਆ
ਗੀਲੀ ਲਕੜੀ ਕਓ ਘੁਣ ਲਾਇਆ
ਤਿਨ ਡਾਲਿ ਮੂਲ ਸਣਿ ਖਾਇਆ।

ਚਰਪਟ ਨਾਥ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ :-

ਪਤ੍ਰ ਨਾ ਪੂਜੇ, ਡੰਡਾ ਨਾ ਉਠਾਵੇਂ
ਕੁੱਤੇ ਕੀ ਨਿਆਈ ਮਾਂਗਨੇ ਨਾ ਜਾਉਂ
ਬਾਸੀ ਕਹਿ ਕੇ ਭੁਗਤਿ ਨਾ ਖਾਵੇਂ

ਸੰਧਿਆ ਦੇਖਿ ਸਿੰਗੀ ਨਾ ਬਜਾਵੇਂ
 ਦੁਆਰੈ ਦੁਆਰੈ ਧੂੰਆਂ ਨਾ ਪਾਵੇਂ
 ਭੇਖਿ ਕਾ ਜੋਗੀ ਮੈਂ ਨਾ ਕਹਾਵੇਂ
 ਅਤਿਮਾ ਕਾ ਜੋਗੀ ਚਰਪਟ ਨਾਉਂ

ਚੌਰੰਗੀ ਨਾਥ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਨਾਥ ਤੇ ਜੋਗੀ ਚੰਗੇ ਆਚਰਣ, ਸੰਜਮ ਤੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਹਾਮੀ ਸਨ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਭਜਨ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਰਚਦੇ ਸਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੱਤਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 12 ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਾਜਪੂਤ ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਰਿਆਸਤਾਂ ਸਨ। ਉਹ ਬੜੇ ਅਣਖੀਲੇ ਸਨ, ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਲੜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਭੀ ਏਕਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ, ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਫੌਜੀਆਂ ਅੰਦਰ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਭਰਨ ਲਈ ਢਾਡੀ ਤੇ ਭੱਟ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੱਟਾਂ ਤੇ ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬੀਰ-ਰਸ ਵਾਰਾਂ ਗਾਈਆਂ ਪਰ ਛੇ ਵਾਰਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਵਾਰ, ਟੁੰਡੇ ਅਸਰਾਜੇ ਦੀ ਵਾਰ, ਸਕੰਦਰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਵਾਰ ਅਤੇ ਮੂਸੇ ਦੀ ਵਾਰ ਆਦਿ। ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਟੁੰਡੇ ਅਸਰਾਜੇ ਦੀ ਵਾਰ ਅੱਜ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕਿੰਨੀ ਨੇੜੇ ਹੈ :-

ਭਬਕਿਓ ਸੁਰ ਸਰਦੂਲ ਰਾਇ ਰਣ ਮਾਰੂ ਵਜੇ
 ਖਾਨ ਸੁਲਤਾਨ ਬੱਡ ਸੂਰਮੇ ਵਿੱਚ ਰਣ ਦੇ ਗੱਜੇ
 ਖਤਿ ਲਿਖੇ ਟੁੰਡੇ ਅਸਰਾਜ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਅਜੇ
 ਟਿਕਾ ਸਾਰੰਗ ਬਾਪ ਨੇ ਦਿਤਾ ਭਰ ਲਜੇ।

ਫਤੇ ਪਾਈ ਅਸ ਰਾਇ ਜੀ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰ ਅਜੇ।

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਭੀ ਇਸੇ ਧੁੰਨ ਵਿੱਚ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਫ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਅੱਠਵੀਂ ਤੇ ਨੌਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵਰਤਮਾਨ ਰੂਪ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਈ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਹੰਕਾਰਵਾਦ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ, ਤੱਥ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਆਪਣੀ ਸਾਹਿਤਕ ਵਡੱਤਣ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਬਾਰੂਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਚੰਦਰ ਬਰਦਾਈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਖੁਦ ਪੰਜਾਬੀ ਸੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਲੇਖਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਚੰਦਰ ਬਰਦਾਈ ਦੀ ਲਿਖਤ 'ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਰਾਸੋ' ਦਾ ਰੂਪ ਜੋਗੀਆਂ ਤੇ ਨਾਥਾਂ ਵਾਲੀ ਪਿਸ਼ਾਚੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਸਲੋਕ ਰਚੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਲਈ ਸੋਨੇ ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਤੱਕ ਅਜੇ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਕੋਈ ਲਿਖਾਰੀ ਭੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪੁਜਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚੋਂ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹਿੰਦੀ ਵਾਰਾਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਆਰੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸੱਚੀ ਵਾਰਸ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਵਾਸੀ ਨੂੰ ਮਾਣ ਤੇ ਗੌਰਵ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਛੁਟਾਉਂਦੇ ਤੇ ਵਡਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ। ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਸਹੀ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ।

“ਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪੂਰਨ ਬੋਲੀ ਹੈ?”

1950 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜਨ ਸੰਘੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਹਿੰਦੀ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮੋਰਚਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਰਾਹੁਲ ਸੰਸਕਰਤਾਇਨ ਜੋ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਕਦਰਦਾਨ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਸਬੰਧੀ ਲੈਕਚਰ ਦੇਣ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ ਸਨ। ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਹੀ ਘੇਰ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਉੱਪਰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪੂਰਨ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਵਿਦਵਾਨ ਰਾਹੁਲ ਸੰਸਕਰਤਾਇਨ ਨੇ ਭੜਕੇ ਹੋਏ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਬੜੇ ਠਰਮੇ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਨ, “ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂਓਂ ਕੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ ਜੈਸੇ ਬੰਗਾਲ, ਗੁਜਰਾਤ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਮੇਂ ਰਹਿਨੇ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂਓਂ ਕੀ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾਏਂ ਹੈ। ਹਾਂ, ਮਾਂ ਬੁਰੀ ਹੋ ਸਕਤੀ ਹੈ, ਮਾਂ ਬਦਚਲਨ ਹੋ ਸਕਤੀ ਹੈ, ਮਾਂ ਕੋ ਤੁਮ ਬੁਰਾ ਭਲਾਂ ਬੋਲ ਸਕਤੇ ਹੋ। ਪਰ ਤੁਮ ਲੋਗ ਇਸ ਬਾਤ ਸੇ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਤੇ ਕਿ ਜੇ ਤੁਮਹਾਰੀ ਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ।” ਰਾਹੁਲ ਸੰਸਕਰਤਾਇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਹੇਠੀ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਨ ਵਰਤੇ ਸਗੋਂ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਮ ਨੂੰ ਬੇਦਲੀਲ ਤੇ ਬੇਸ਼ਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਹਨੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਸਨ।

ਡਾਕਟਰ ਬਨਾਰਸੀ ਦਾਸ ਇੱਕ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਖੋਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਲਿਟਰੇਚਰ’ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ‘ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਉਨਤੀ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ :-ਲਿੱਪੀ, ਸਾਹਿਤ, ਉਚਾਰਣ, ਵਿਆਕਰਣ, ਉਪਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼, ਅਖਾਉਤਾਂ, ਮੁਹਾਵਰੇ ਤੇ ਲੋਕ ਗੀਤ ਆਦਿ। ਜਿਸ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਅੰਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਹੋਣ ਉਹ ਪੂਰਨ ਬੋਲੀ ਕਹਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਬੋਲੀ ਹੈ।”

ਪੰਜਾਬੀ ਤਕਰੀਬਨ ਪੌਣੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ (ਸਣੇ ਉਪਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ) ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿੱਪੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਚਾਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਰਚ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂਆਂ, ਭਗਤਾਂ, ਸੂਫੀਆਂ ਤੇ ਕਿੱਸੇਕਾਰ

ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਕਲਾਸੀਕਲ ਸਾਹਿਤ ਰਚਿਆ। ਧਰਮ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਰਤਮਾਨ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੜੀ ਅਮੀਰ ਹੈ। ਮਹਾਂਕਾਵਿ, ਨਾਵਲ, ਡਰਾਮੇ ਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਇਕਾਂਗੀ, ਸਫਰਨਾਮੇ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਲੇਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬੜੇ ਉੱਚ ਪਾਏ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਈ ਉਪਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੋਠੋਹਾਰੀ, ਲਹਿੰਦੀ, ਮੁਲਤਾਨੀ, ਕਾਂਗਰੀ, ਡੋਗਰੀ ਅਤੇ ਰਾਠੀ ਆਦਿ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਜਨਮ ਆਰੰਭਕ ਰਿਗਵੇਦ ਵਾਲੀ ਵੇਦਕ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਵੇਦਕ ਲਫਜ਼ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਪੰਜਾਬ ਪੱਛਮ ਵੱਲੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਤੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਕਰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਇੰਨਾ ਅਮੀਰ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਤੇ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਜੇ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਬੋਲੀਆਂ ਜਨਮ ਹੀ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਚੀ ਗਈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੇ ਮੁਹਾਵਰੇ, ਅਖਾਉਤਾਂ ਤੇ ਬਾਤਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰਦੇ ਤੇ ਰਸ ਭਰਪੂਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੋਈ ਭਾਸ਼ਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ

ਰਾਮ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਝਗੜਾ

ਰਾਮ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਤੇ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਝਗੜੇ ਪਿੱਛੇ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ, ਅੰਨ੍ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਰਧਾ, ਧੌਕੇਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਕੋਈ ਸਿਆਸਤਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਹੱਥ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਰੇ ਯਕੀਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜੀਆਂ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਤਾਕਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਤੇ ਰਾਮ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਫਿਰਕੂ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜੀਆਂ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੱਚਾਈਆਂ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀਏ।

ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਯੁੱਧਿਆ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹੈ? ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਰਤਮਾਨ ਅਯੁੱਧਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਉਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰਿਸ਼ੀ ਵਾਲਮੀਕ ਦੀ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ?

ਰਿਸ਼ੀ ਵਾਲਮੀਕ ਨੇ ਰਾਮ ਕਥਾ ਨੂੰ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂਕਾਵਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਮ ਕਥਾ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂ ਅਸਲੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਕਿਤਿਓਂ ਵੀ ਕੋਈ ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਾਲਮੀਕ ਦੀ ਰਾਮਾਇਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ ਮਨਮੜਤ (Fictional) ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਤੇ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨਾ ਚਿਰ ਸੱਚੀਆਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤ ਨਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਆਓ ਜ਼ਰਾ ਕੁਝ ਸੱਚਾਈਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਮਾਰੀਏ।

ਵਾਲਮੀਕ ਦੀ ਰਾਮਾਇਣ ਮੁਤਾਬਕ ਅਯੁੱਧਿਆ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਤਰੇਤੇ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਭਾਵ ਕਲਯੁਗ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ। ਕਲਯੁਗ ਦਾ ਅਰੰਭ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਈਸਾ ਮਸੀਹ ਤੋਂ 3102 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਖੋਦਾਂ (Archaeology) ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਅਯੁੱਧਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੇ-ਆਬਾਦ ਸੀ। ਅੱਜ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨਤਾ 28 ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ

ਪੁਰਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੋਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਹੀ ਸੀ। ਜਦ ਕਿ ਵਾਲਮੀਕ ਦੀ ਰਾਮਾਇਣ ਮੁਤਾਬਕ ਇੱਥੇ ਸਭ ਕੁਝ ਨਵੀਨ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਮਹਿਲ, ਸੜਕਾਂ ਦੁਆਲੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਕਾਰੀਗਰੀ ਤੇ ਮੀਨਾਕਾਰੀ ਸਿਖਰਾਂ ਤੇ ਸੀ।

ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵੀ ਸਖਤ ਝਗੜਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਜਨਮ ਵਾਲੀ ਅਯੁੱਧਿਆ ਕਿੱਥੇ ਸੀ। ਬੋਧੀ ਭਿਕਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਯੁੱਧਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਸ਼ਲਾ (Koshala) ਰਾਜ ਦੇ ਦੋ ਸ਼ਹਿਰ ਸਕੋਤਾ ਤੇ ਸ਼ਰਾਵਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੈਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਕੋਤਾ ਸ਼ਹਿਰ ਕੋਸ਼ਲਾ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ। ਜੈਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਯੁੱਧਿਆ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹ ਅਯੁੱਧਿਆ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਗੰਗਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਅਯੁੱਧਿਆ ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਸਰਿਊ (Saryu) 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ।

ਪੰਜਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਗੁਪਤ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸੰਕੰਦ ਗੁਪਤ ਨੇ ਸਕੋਤਾ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਅਯੁੱਧਿਆ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ (ਭਾਵ ਅੱਜ ਦੀ ਅਯੁੱਧਿਆ ਨੂੰ) ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬਿਕਰਮਾਜੀਤ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਇਹੋ ਨਾਮ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੰਕਿਆਂ ਉਪਰ ਵੀ ਉਕਰਾਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਰਿਸ਼ੀ ਵਾਲਮੀਕ ਵਾਲੀ ਮਨਘੜਤ (Fictional) ਅਯੁੱਧਿਆ ਨੂੰ ਸਕੋਤਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲੀ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਵਾਲੇ ਤਰੇਤੇ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਸਕੋਤਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲੀ ਅਯੁੱਧਿਆ ਦਾ ਨਾਮੋ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰਵਾਇਤੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ਕਿ ਤਰੇਤੇ ਯੁਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਯੁੱਧਿਆ ਗੁਆਚ ਗਈ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਬਿਕਰਮਾਜੀਤ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਮੁੜ ਲੱਭਿਆ। ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਾ ਬਿਕਰਮਾਜੀਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਤਰਥਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਪਰੇਯਾਗਾ ਨੂੰ ਗਵਾਚੀ ਹੋਈ ਅਯੁੱਧਿਆ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਬਿਕਰਮਾਜੀਤ ਉਸ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਪਰੇਯਾਗਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਜੇ ਬਿਕਰਮਾਜੀਤ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਦੀ ਖੁਦਵਾਈ ਕਰਵਾਈ ਪਰ ਅਯੁੱਧਿਆ ਨਾ ਲੱਭੀ। ਫਿਰ ਰਾਜਾ ਬਿਕਰਮਾਜੀਤ ਇੱਕ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਯੋਗੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਸੂਈ ਹੋਈ ਗਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਛੱਡ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਗਾਂ ਦੇ ਬਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਦੁੱਧ ਆਪ ਮੁਹਾਰਾ ਡਿੱਗਣ ਲੱਗ ਪਵੇ ਉਹ ਅਸਲ ਅਯੁੱਧਿਆ ਭਾਵ ਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਦਾ ਸਥਾਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਕਹਾਣੀ ਸਿਰਫ ਰਾਮ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਵਰਤਮਾਨ ਅਯੁੱਧਿਆ ਪੰਜਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਕੋਤਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ੀ ਵਾਲਮੀਕ ਵੱਲੋਂ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਅਯੁੱਧਿਆ ਮਨਘੜਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਯੁੱਧਿਆ ਨੂੰ ਰਾਮ ਦੀ

ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੰਨਣਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਰਧਾ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੱਚਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਭਾਗ

ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਯੁੱਧਿਆ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਲਈ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤਾਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਲਈ :-

* ਪੰਜਵੀਂ ਤੇ ਅੱਠਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਯੁੱਧਿਆ ਦੇ ਲੋਕ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਕਿ ਅਯੁੱਧਿਆ ਦੇ ਲੋਕ ਰਾਮਚੰਦਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ।

* ਚੀਨ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹਨਾਂ ਸਦੀਆਂ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਤੇ ਬੋਧੀ ਯਾਤਰੂ ਹਸੂਆਨ ਸੰਗ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿੱਚ ਬੋਧੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਠ ਤੇ ਖਾਨਗਾਹਾਂ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਬੋਧੀ ਲੋਕ ਅਯੁੱਧਿਆ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਯਕੀਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਇੱਥੇ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਸੀ।

* ਅਯੁੱਧਿਆ ਜੈਨੀ ਯਾਤਰੂਆਂ ਲਈ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਜੈਨ ਤਰਥੰਕਰ ਦੀ ਇਹ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ 23 ਜਾਂ 24 ਸੌ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਜੈਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਤਾਂ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਲੱਭੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਲਭਦੀ।

* ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਤੇਰਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੱਖਣ ਦੇ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਤੇ ਦੂਜਾ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਰਾਮ ਪੂਜਾ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਦਰਵੀਂ ਤੇ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਡੇਰੇ ਨਹੀਂ ਲਾਏ। ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਰਾਮਾਨੰਦੀਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਸਨ। ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਰਾਮਾਨੰਦ ਸਾਧੂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਯੁੱਧਿਆ ਆ ਕੇ ਵਸੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਅਠਾਰਵੀਂ, ਉਨੀਵੀਂ ਤੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ।

ਤੀਜਾ ਭਾਗ

ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਉਸਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਸੀ।

* ਇਹ ਵੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਨੇ ਬਣਵਾਈ ਸੀ। ਹਾਂ, ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਉੱਪਰ ਫਾਰਸੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿੱਚ ਉਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਤਰਜਮਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ By the command of the Emperor Babur, whose justice is an edifice

reaching up to the very height of the heavens, the good hearted Mir Baqi built the alighting place of Angels. May the goodness last forever.

ਉਪਰੋਕਤ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਸਜਿਦ ਬਾਬਰ ਦੇ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨ ਸਲਾਹਕਾਰ ਮੀਰ ਬਕੀ ਨੇ ਬਣਵਾਈ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਕਿ ਇਹ ਮਸਜਿਦ ਮੰਦਰ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸਾਰੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਾਬਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਮੰਦਰ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਰ ਨੇ ਮੀਰ ਬਕੀ ਨੂੰ ਇਹ ਮਸਜਿਦ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਆਈਨ-ਏ-ਅਕਬਰੀ Ain-i-Akbari ਵਿੱਚ ਅਯੂਧਿਆ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਯੂਧਿਆ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਤਰੇਤੇ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਜਿਸਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਅਮੀਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਦਾ ਉਹ ਰੱਬੀ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਪਰ ਅਕਬਰ ਨੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਉਸ ਦੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਰਾਮਚੰਦਰ ਦੇ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਬਣਵਾਈ ਸੀ।

ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਕਵੀ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦਾ ਰੱਜ ਕੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਅਯੂਧਿਆ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਵੀ ਵਸਨੀਕ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਚੜਤ ਨੂੰ ਮਲੇਸ਼ ਚੜਤ ਤਾਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਪਰ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿਤੇ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਬਣਵਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਢਾਹਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਚਾਲੂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਹਾਣੀ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮਗਰਲੇ ਲਿਖਾਰੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। History sketch of tehsil Fyzabad zillah Fyzabad Lucknow 1870, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਸੀ ਮੰਤਵ ਲਈ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਪੱਕਿਆਂ ਕੀਤਾ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗਵਾਹੀਆਂ ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੇ ਰਾਮ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਤੇ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਮਗਰੋਂ ਉਸਾਰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਾਅਵੇ ਬੂਠੇ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਾਰੀਖ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਥੱਪੜ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਅਯੂਧਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਖਾਸਾ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬਦਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਈਆਂ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਕੀਦਿਆਂ ਨਾਲ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੁਲਕ ਦਾ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਾ ਵੀ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦਾ

ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਕਹਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਮ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਤੇ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਯਾਦਗਾਰ (National Monument) ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਵੇ।

ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਜੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਹਿਸਟੋਰੀਕਲ ਸਟਡੀਜ਼ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਜਨਮ ਭੂਮੀ-ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਤੇ ਇਹ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ Political Abuse of History ਇਸ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੋਈ ਤੀਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਲੇਖ ਦੇ ਲੰਬਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦਾ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਤਰਜਮਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਮੈਂ ਤਿੰਨਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਦੇ ਕਰਤਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦਰਪਣ ਦੇ ਪਾਠਕ ਨੇ ਇਹ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਫਰੀ ਹੈ ਪਰ ਪੋਸਟ ਖਰਚ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਜਣਾ ਪਵੇਗਾ।

Prof. R.N. Panikkar

Centre For Historical Studies,

Jawahar Lal Nehru University,

New Delhi-110067

ਆਪਦਾ,
ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

29-12-1989

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਿਮ ਝਗੜੇ, ਕੀ ਤੇ ਕਿਉਂ!

ਭਾਗ-1

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਵੱਖਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੀਮਤ ਖਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਟੱਕਰਾਂ ਨੇ 'ਭਾਰਤ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਖਤਰੇ' ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਅਸੀਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੂ ਝਗੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਰਾਜ ਸਮੇਂ 'ਵੰਡੇ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰੋ' ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਨ ਪਰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆਂ ਤਰਤਾਲੀ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਫਿਰਕੂ ਲਾਹਨਤ ਨੂੰ ਗਲੋਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਾਹ ਸਕੇ? ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹਥਲੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਾਂਗੇ।

ਪੰਜਾਬ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਡੁਲ੍ਹੇ ਖੂਨ ਦੀ ਹੋਲੀ ਨਾਲ ਭਾਰਤ 1947 ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੱਡਰੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਨਿਰਅਧਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਮਗਰੋਂ (1971 ਵਿੱਚ) ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਕੌਮਵਾਦੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵੰਟ ਗਿਆ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਨ 1948 ਤੋਂ 1960 ਤੱਕ ਤਾਂ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ 1948 ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਨੇ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਲੀਡਰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਡੱਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦਕ ਤਾਕਤ ਭੰਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਉੱਪਰ ਇੰਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਡੱਕਣ ਨਾਲ ਵੀ ਆਮ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ "ਆਹ" ਤੱਕ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਭੀ ਨਾ ਮਾਰਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਪੰਜ ਸਾਲ ਪਲਾਨ ਘੜੇ ਗਏ ਜਿਹਨਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਭੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਲੱਗਭਗ ਹਰ ਫਿਰਕੇ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਜਨਤਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨਾਹਰਿਆਂ ਦੀ ਸਾਥੀ ਰਹੀ। ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਤਕਰੀਬਨ ਨੱਥੇ ਫੀਸਦੀ ਮੁਸਲਿਮਲੀਗੀ ਲੀਡਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਲਹਿਰ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

1960 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। 1960 ਤੋਂ 1970 ਤੱਕ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 7964 ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦ ਹੋਏ ਜਿਹਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ

ਹੀ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਇਹਨਾਂ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਤਾਂ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨਾਂ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਲਾਭ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ। ਗਰੀਬ ਹੋਰ ਗਰੀਬ ਤੇ ਅਮੀਰ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੰਦਹਾਲੀ ਨੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸੈਕੂਲਰ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸੀ ਉਂਦਲਾਪਣ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਦੂਜਾ 1960 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਲੀਡਰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਡੱਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਆਸੀ ਉਂਦਲੇਪਨ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੱਜੇ ਪੱਖੀ ਸਵਤੰਤਰਤਾ ਪਾਰਟੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਸੁਹਾਗੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਪੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਜਮਾਤ-ਏ-ਇਸਲਾਮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਲਾਨਾ ਮੌਦੂਦੀ ਨੇ 1940 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਮੌਲਾਨਾ ਅਬਦੁਲ ਲਿਆਸ ਇਸਲਾਹੀ ਨੇ 1948 ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। 1960 ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਸਰਗਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

1971 ਤੋਂ 1977 ਤੱਕ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਫਿਰ ਮੱਧਮ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਪੱਕੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਕ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਕ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮੋੜ ਆਇਆ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਧੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। 1971 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਡੀਕੇਟ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਸੱਜੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਿੱਤ ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਕੌਮੀਕਰਨ ਤੇ ਗਰੀਬੀ ਹਟਾਓ ਦੇ ਨਾਹਰਿਆਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਤੇ ਸੱਜੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ। ਪਰ 1975 ਤੱਕ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਨਾਹਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਿਆ ਸੀ ਉਹ ਉੱਤਰ ਗਿਆ। ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਗੜਬੜ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਜ਼ੋਰਾਂ ਸ਼ੋਰਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਇੰਦਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਭਰੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਜੂਨ 1975 ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਲੱਗਭੱਗ ਸਮੁੱਚੀ ਖੱਬੀ ਲਹਿਰ ਤੇ ਸੈਕੂਲਰ ਲਹਿਰ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਨਸੰਘੀ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਨਸਰ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਮੋੜਾ ਖਾਧਾ। ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਆਪਸੀ ਭਾਈਬੰਦੀ ਜੇਲ੍ਹਬੰਦੀ ਸਮੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ ਉਹ ਟੁੱਟ ਫੁੱਟ ਗਈ। ਇਹੋ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ ਤੇ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ 1977 ਤੋਂ 1979 ਦੇ ਜਨਤਾ ਰਾਜ ਤੋਂ ਤੁਰੀ 1980 ਤੋਂ 1984 ਦੇ ਇੰਦਰਾ ਰਾਜ ਤੇ ਮਗਰੋਂ 1984 ਤੋਂ 1989 ਦੇ ਰਾਜੀਵ ਰਾਜ ਤੱਕ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਫੜਦੀ ਗਈ। 1990 ਦੇ ਜਨਤਾ ਰਾਜ ਤੇ ਹੁਣ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਰਾਜੀਵ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਲਹਿਰ ਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਪਹਿਲਾਂ

ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਲੰਦ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ, ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤਾਂ ਹਨ? ਕੁਝ ਲੋਕ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੀਡਰ ਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਸਿਰਫ ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉੱਪਰ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੇ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਰਾਮ-ਮੰਦਰ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੁਲਸ ਤੇ ਫੌਜੀ ਐਕਸ਼ਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਮਸਲਾ ਕਦੋਂ ਦਾ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਲਿਖਤਾਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸੂਰਤੀ ਤੇ ਸਿਮਰਤੀ, ਈਸਾਈਆਂ ਦੀ ਬਾਈਬਲ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਕੁਰਾਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ। ਇਹਨਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਿਯਮਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੋਸ਼ਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਪ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ। ਇਹੋ ਹੀ ਕਿਸੇ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜਦੀ ਪਰ ਗੱਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਿਗਾੜਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਧਰਮ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦਵਾਦੀ ਦੂਜੇ ਧਰਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਤੇ ਸ਼ਾਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਹੰਕਾਰਵਾਦ ਜਾਂ Religious Aro Galice ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਬਹੁ ਧਰਮੀ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਸਿਖਰਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਸਿਸਟਮ ਲਈ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੀ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਗਰੀਬੀ, ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਮੰਦਰਾਂ, ਮਸੀਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੀ ਕੀਤੀ ਦੇ ਫਲ ਜੋ ਰੱਬ ਦੇਵੇ ਉਹੀ ਮਿਲਣਾ, ਰੱਬ ਦਾ ਭਾਣਾ, 'ਧੁਰੋਂ ਲਿਖੀ ਨੂੰ ਨਾ ਮੋੜ ਸਕਣ', ਵਰਗੇ ਵੇਲਾ ਵਹਾ ਚੁੱਕੇ "ਹੁਕਮਾਂ" ਵਿੱਚੋਂ ਸਹਾਰਾ ਲੱਭਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ, ਜਗੀਰਦਾਰ, ਚੋਰੀ ਦਾ ਮਾਲ ਛੁਪਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਬਲੈਕ ਮਾਰਕੀਟੀਏ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜਿਹੜੇ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਅਮੀਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪਾਸੋਂ ਆਪਣੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕ ਡਾਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਚੰਦ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਦੀ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਊ ਤਸੱਲੀ ਤੋਂ ਸਿਵਾਇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਲੱਭਣਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਜਲੂਸਾਂ ਉੱਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਜਲੂਸ ਗੜਬੜ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਜਲੂਸ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਗੜਬੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਤਾਕਤਾਂ ਇੰਨੀਆਂ ਤਕੜੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਜਲੂਸਾਂ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਭੜਕਾ ਕੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਖੱਡ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਸੁੱਟ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੱਥ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਹਰ ਸਾਲ ਦਾਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੰਦਰ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਕਤਲ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਧਨੀਆਂ ਦੇ ਜੈਨ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਮੰਦਰ ਲਈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮੂਰਤੀਆਂ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿੰਦਲ ਐਲੂਮੀਨੀਅਮ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫੈਕਟਰੀ ਅੰਦਰ ਮੰਦਰ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਨਿਕਲਦੇ ਵੜਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਪਣੀ ਅਗਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਲਈ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਲੋਕ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਸਿਸਟਮ ਦੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਵੱਲ ਝਾਤੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਗੇ।

ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰਦੀਆਂ। ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਖੱਬੀਆਂ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਭਾਵ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਰਾਜਸੀ ਸਾਖ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਮੌਕੇ-ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੀਡਰ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਜਾਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਅਖਾਉਤੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਸਵਾਮੀਆਂ, ਬਾਬਿਆਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਹੁਣ ਜਨਤਾ ਦਲ ਦੇ ਫਰੰਟ ਦਾ ਕਨਵੀਨਰ ਐਨ. ਟੀ. ਰਾਮਾਰਾਓ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਬਣਦਾ ਸੀ। ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰਾਜਸੀ ਅਸਰ ਬਹਾਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਿੱਖ ਅੰਤਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਏ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੀਡਰ ਹਿੰਦੂ ਹੰਕਾਰਵਾਦ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸ਼ਹਿ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਸਤਾਨ ਹਾਜ਼ੀ ਵਰਗੇ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਡਰ ਰਾਹੀਂ ਮੁਸਲਿਮ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਫਿਰਕੂ ਲੱਛਣ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਚੁੱਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤਾ ਕਰ ਕੇ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਆਪਣਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਫਿਰਕੇ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਕੰਪੇਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਜਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਮਹੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਾਮਯਾਬੀ ਲਈ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਮੋਟਾ ਸਾਰਾ ਤਿਲਕ ਲਗਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਪੁੱਜਣ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਵਰਗੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਸੰਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਮੋਹਰੇ ਝੁਕ ਕੇ ਜੁੱਤੀਆਂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਤੁਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਕੜ-ਦੁੱਕੜ ਮਸਾਲਾਂ ਹੀ ਹਨ। ਯੂ. ਪੀ., ਬਿਹਾਰ, ਗੁਜਰਾਤ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਕਰਨਾਟਕਾ ਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬੁਰਜੂਆ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਅਥਾਹ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਇਹਨਾਂ ਬੁਰਜੂਆ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੈਕੂਲਰ ਅਦਾਰੇ ਰੇਡੀਓ ਅਤੇ ਟੀ. ਵੀ. ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਦਿਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਸਿਰਫ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੈਕੂਲਰ ਵਿਧਾਨ ਕਿਵੇਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਿਵੇਂ ਲੜ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਖੁਦ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਜਿੱਲ੍ਹਣ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੋਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਤਾਕਤਾਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਸਾਮਰਾਜ ਪੱਖੀ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਲੁੱਟ ਲਈ ਉਹ ਅਮਰੀਕਨਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

(22-2-1991)

ਭਾਗ-2

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤਾਰੀਖੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਤੇ ਚਲਤ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕੂ ਸੋਚਣੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਨਫਰਤ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਫਸਾਦਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਉੱਪਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਫਸਾਦ ਸਿਰਫ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂ

ਮੁਸਲਿਮ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਝਗੜੇ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਮੈਂ, ਗਊ ਦਾ ਕਤਲ ਜਾਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਕਿਸੇ ਹਰੀਜਨ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਜਾਣਾ, ਝੂਠੀਆਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਲੜਕੀ ਦਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਜਲੂਸ ਮੁਸਲਿਮ ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਗੀਤ ਅਲਾਪਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੁਝ ਸਿਰ ਫਿਰੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਚੋਭਾਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਾਹਰੇ ਲਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਣਾ ਤੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਿਮ ਯੂਥਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਲੂਸ ਉੱਪਰ ਢੀਮਾਂ ਸੁੱਟਣੀਆਂ ਆਦਿ ਝਗੜੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਫਸਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਭਾਵ ਪੁਰਾਣੇ ਜਨਸੰਘੀਆਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਰ ਝਗੜੇ ਨੇ ਸਿਰ ਕੱਢ ਅਹਿਮੀਅਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਝਗੜੇ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚੁਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਖਤਾ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੁਝ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤ ਲੀਡਰ ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਸਰੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਤਾਰੀਖੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਤੇ ਸੋਚਣੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਸਾਹਮਣੇ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਲਾਮ ਸੀ? ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਲੀਡਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸੰਘ ਪਾੜ ਪਾੜ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 13ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਮੁਲਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠੀ ਹੈ।

ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 13ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਬਾਂ ਦੇ ਮਿਲਟਰੀ ਕਮਾਂਡਰ ਮੁਹੰਮਦ-ਬਿਨ-ਕਾਸਿਮ ਤੋਂ ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਤੱਕ ਜਿੰਨਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ, ਉਹ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰੇ। ਸਗੋਂ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਐਸ਼ੋ-ਇਸ਼ਰਤ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਕਰ ਕੇ ਮਾਲ ਲੁਟਦੇ ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ 1206 ਤੱਕ ਤੁਰਕੀ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਸ਼ਾਹਬੁਦੀਨ ਗੌਰੀ ਨੇ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਫਤਹਿ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਕਸਬੇ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੁਲਾਮ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮਿਲਟਰੀ ਚੀਫ ਕੁਤਬਦੀਨ ਐਬਕ ਨੂੰ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੌਂਪ ਕੇ ਆਪ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਹਬੁਦੀਨ ਗੌਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਤਬਦੀਨ ਐਬਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਤਾ ਤੁਰਕੀ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਲਿਆ ਤੇ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਸਟੇਟ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਦੇ ਵਾਰਸ ਅਲਾਓਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਨੇ ਇਸ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਪੱਕਿਆਂ ਕੀਤਾ। ਸੁਲਤਾਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਉੱਪਰ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 13ਵੀਂ ਅਤੇ 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਸੁਲਤਾਨਾਂ ਤੇ ਮੁਗਲ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਰਾਜ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਮੁਲਕੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਅਧੀਨਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹੋ ਹੀ ਇੱਕ ਵਜ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿ

ਸੁਲਤਾਨਾਂ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਰਚਾਈਆਂ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਖੂਨ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਮੁਸਲਿਮ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿੱਚੋਂ 90 ਫੀਸਦੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਹ ਵਸੋਂ ਬਾਬਰ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਪਹਿਨਣ ਤੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਉੱਨੀ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਸੀ ਜਿੰਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਬੇ-ਹਥਿਆਰੇ ਕਰ ਕੇ ਦਫਤਰੀ ਕਲਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜੇ ਫਿਰ ਵੀ ਕਈ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਜਿੰਦ ਕਰੀ ਜਾਣ ਕਿ ਨਹੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਤੇ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਦੇਸ਼ੀ ਸਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਵਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਉਹਨਾਂ ਬਦੇਸ਼ੀ ਆਰੀਆਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵਾਦੀਆਂ ਉੱਪਰ ਜ਼ਬਰੀ ਕਬਜ਼ੇ ਕੀਤੇ ਸਨ? ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਆਖਰੀ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਸੀ ਤਾਂ 1857 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜੰਗੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਸਮੇਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਰਾਟ ਕਿਉਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ?

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਸਲਿਮ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਰਾਜ ਖੋਹਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਰਾਸਰ ਝੂਠ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਦੂਜੀ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਸਲਿਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅੱਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗਰੀਬ ਸਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਡਾਕਟਰ ਮੁਬਾਰਕ ਅਲੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜੇ ਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸੁਲਤਾਨਾਂ ਤੇ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੇੜੇ ਸਨ। ਸੁਲਤਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਪਦਵੀਆਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਅਹਿਮ ਅਹੁਦੇ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਤੁਰਕਾਂ, ਮੁਗਲਾਂ ਤੇ ਈਰਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਅਕਬਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਹੁਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉੱਚੇ ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਮੁਬਾਰਕ ਅਲੀ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਾਂ ਜਗੀਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਆਮਲਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਰਗਾ ਨੀਵੇਂ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਅਹੁਦਾ ਭੀ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਸਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਅਹੁਦੇ ਖਾਨਦਾਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਖੱਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮਸਲਾ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਸਲਿਮ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਵੀ ਜ਼ਹਿਰ ਫੈਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ

ਜਬਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਇਆ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੁਲਤਾਨਾਂ ਤੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਵਾਏ ਬੰਗਾਲ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਹਿੰਦੂ ਸੁਸਾਇਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣੀ। ਸਿਰਫ ਓਹੀ ਲੋਕ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਸੁਸਾਇਟੀ ਨੇ ਲਾਹਣਤ ਵਜੋਂ ਦੁਰਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁਲਾਹੇ, ਲੁਹਾਰ, ਬੁੱਚੜ, ਦਰੀਆਂ ਬੁਣਨ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਨਿੱਕਾ-ਨਿੱਕਾ ਕਾਰੀਗਰੀ ਦਾ ਪੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਝੁੰਪੜੀਆਂ ਜਾਂ ਬੇਢਬੇ ਕੱਚਿਆਂ ਕੋਠਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਲਾਮ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ, ਉਚ-ਨੀਚ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਜਨਤਾ ਦੇ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਮੁਸਲਿਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਸਾਹ ਆਇਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਕਾਫੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਈਸਾਈ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵਾਂਗੇ ਕਿ ਸ਼ਾਹਬੁਦੀਨ ਗੋਰੀ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ ਬਖਤਿਆਰ ਖਿਲਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਬੰਗਾਲ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਫਤਹਿ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਖਤਿਆਰ ਖਿਲਜੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਇੱਕ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਾਦੀਆ ਵਿੱਚ ਵੜਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ 'ਮੁਸਲਮਾਨ ਆ ਗਏ।' ਨਾਦੀਆ ਦਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਾ ਲਕਸ਼ਮਨ ਸੁਨਾ ਇੰਨਾ ਡਰ ਗਿਆ ਕਿ ਲੜਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵੀ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਸਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ-ਤਕਰੀਬਨ ਸੁਮੱਚਾ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜਬਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਰਗੇ ਕੱਟੜ ਵਾਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਪਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਨਕਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਨਕਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮੇਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੂਫੀ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਇਆ। ਹਿੰਦੂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੱਥ ਸੀ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਫੌਜੀ ਝੜਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਗਾਵਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਫੌਜੀ ਫੜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਲੁਕ ਛਿਪ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਿੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਝ ਕੇ ਮੁੜ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਲੋਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਏ। ਫਿਰ ਵੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੇ ਬੰਗਾਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਅਸਰ ਸਿਰਫ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਿਹਾ। ਸਾਡਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ

ਦੇ ਹਿੰਦੂਪੁਣੇ ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁਹਮਦਨਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਤੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸੋਸ਼ਲ ਨਜ਼ਾਤ ਸੀ। ਇਹੋ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਮੁਹਮਦਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਮੁਰਖਤਾ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੋਹਤਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਮੁਹਮਦਨ ਬਣ ਗਈ।

ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਮਸਲਾ

ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਗਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਫਸਾਦ ਭੜਕਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਅੱਤਵਾਦੀ ਜਿਹੜੇ ਗਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਜਾਂ ਕਤਲ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਇੰਨੇ ਅੱਥਰੂ ਵਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿੱਥੇ ਲੁਕ ਛਿਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਉੱਚ ਜਾਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਇੱਕ ਹਰੀਜਨ ਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਮਾੜਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਗੰਦ ਮੰਦ ਚੁਕਦਾ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਸਫਾਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਮਿਹਨਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਭੰਡਿਆ? ਬੇਸ਼ਰਮੀਂ ਤੇ ਢੀਠਤਾ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹਿੰਦੂ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗਾਈਆਂ ਤੇ ਬਲਦ ਕਿਸੇ ਆਹਰ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਬੁੱਚੜਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਇਹਨਾਂ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਉਹਨਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਇਹਨਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁੱਚੜਾਂ ਪਾਸ ਵੇਚਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ।

ਦੂਜਾ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮਾਸ ਜਾਂ ਹੋਰ ਖੁਰਾਕ ਖਾਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਹ ਹਰ ਮੁਲਕ ਜਾਂ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਧਰਮਾਂ, ਰਸਮਾਂ, ਰਿਵਾਜਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀ ਮਨਾਹੀ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਲਈ ਸੂਰ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀ ਮਨਾਹੀ। ਪਰ ਇਸਾਈ ਬਗ਼ੈਰ ਕਿਸੇ ਝਿਜਕ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਕਿਸਮ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ, ਸਾਰਾ ਯੋਰਪ, ਚੀਨ, ਜਾਪਾਨ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਅਫਰੀਕਾ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਬੀਫ ਤੇ ਪੋਰਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਗਾਈਆਂ ਤੇ ਸੂਰ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਬੀਫ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਲਿਮ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ। ਜਾਂ ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਫਿਰ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਗਾਂ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਅਪਵਿੱਤਰ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਤੇ ਰਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਗਾਂ

ਦੇ ਮਾਸ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਮਨਾਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਸਦੀ ਤੱਕ ਗਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਬੜੇ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਖਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੈਦਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਗਾਂ ਤੇ ਵੱਛਿਆਂ ਦਾ ਮਾਸ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਜਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਗਊ ਤੇ ਵੱਛੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਮਾਸ ਪਰੋਹਤ ਲਈ ਖਾਸ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੱਝਾਂ ਤੇ ਮੈਹੇਂ ਦਾ ਮਾਸ ਆਮ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਉਹ ਰਿਗਵੇਦ, ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ। ਹਿੰਦੂ ਪਰੋਹਤਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਗਾਂ ਖਾਣ ਤੋਂ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੋਧੀਆਂ ਤੇ ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹਿੰਦੂ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਖੁਸਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ। ਬੋਧੀਆਂ ਤੇ ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਗਊ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਸਦੀ ਤੱਕ ਵੈਦਿਕ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰਗਾਹਾਂ ਦਾ ਯੁੱਗ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਯੁਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲਈ ਬਲਦ ਤੇ ਦੂਜੇ ਤਾਕਤਵਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।

ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਿਵੇਂ ਲੜਿਆ ਜਾਵੇ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਤੇ ਸਾਫ ਨੀਤ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ। ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਾਤਾ ਨਾ ਰੱਖੇ। ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਫੰਕਸ਼ਨਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮੇਲਿਆਂ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਲੈਣ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਾਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖਣ। ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਲੀਡਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਟੇਜਾਂ ਤੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾ ਦੇਵੇ।

ਰੇਡੀਓ, ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਹਕੂਮਤੀ ਮੀਡੀਏ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ, ਗਿਆਨਵਾਦ ਤੇ ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਰੁਝਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਏਗੀ।

ਸਾਡੀ ਸਮੁੱਚੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਲਿਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਪੱਲੇ ਜੋ ਕੁਝ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਤਾਂ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਤੇਰਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖ ਦੀਆਂ ਟੈਕਸਟ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ

ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਇਹ ਤਾਰੀਖੀ ਕੰਮ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਫਿਰਕੂ ਏਕਤਾ ਤੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਏਕਤਾ ਲਈ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਤਕਲੀਫਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਠੀਕ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ., ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ, ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ, ਬਜਰੰਗ ਦਲ, ਜਮਾਇਤੇ ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਵਰਗੀਆਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕੂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਡਟ ਕੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜਿਹੜਾ ਧਾਰਮਿਕ ਨਫਰਤ ਫੈਲਾਵੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਹਾਲਤਾਂ ਅੱਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਮੁਲਕ ਦਾ ਕੋਈ ਭਵਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਮਨ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਰਗਰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਰਾਜ ਮੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ!

ਜ਼ਰਾ ਵਿਚਾਰੋ

ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜ। ਫਿਰ ਇਹ ਲੋਕ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਜਮਹੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਭੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਦੂਸਰੇ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਿਆਂ ਲਈ ਜਮਹੂਰੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਕਈ ਫਿਰਕੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਕਿਹੜੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਜਮਹੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਵੀ ਭਾਰੂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਫਿਰਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਾਨਕ ਧਾਮੀਏਂ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ, ਰਾਧਾਸੁਆਮੀ ਅਤੇ ਰਵੀਦਾਸੀਏ ਆਦਿ। ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵੱਢ-ਵੱਢਾਂਗਾ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕਿਹੜੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਫਿਰ ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਰੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਸਗੋਂ ਸਣੇ ਪੰਜਾਬ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਲਈ ਮੁਲਕ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਦੋਜਹਿਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਅੱਗੋਂ ਦਲੀਲ ਕੱਢ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੌਮ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ “ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕੋ ਪਹਿਚਾਨਬੋ” ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਏ?

ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੱਖਰੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਇਮ ਸ਼ੁਦਾ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅਸਰ ਦਾ ਪਸਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੌਮਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਣੀਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਇਮ ਸ਼ੁਦਾ ਕੌਮਾਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮਾਂ ਨੇ ਕਿਤੇ ਸਦੀਆਂ ਬਾਅਦ ਪਸਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਕੌਮਾਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਤੇ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਕੌਮਾਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਉੱਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਫਿਰਕੇ ਤੇ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਮੇਰੀ ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੇਰੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੀਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਲਕੀ

ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇਸਲਾਮ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ, ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸੱਚੀਂ ਮੁੱਚੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਕਰੋੜ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣੇ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਕਾਇਮੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸਲਾਮੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਯਹੂਦੀ ਧਰਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਵੀ ਮੌਨੋਥੈਸਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯਹੂਦੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਜੁਡਿਇਜ਼ਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਵਾਂਗ ਯਹੂਦੀ ਧਰਮ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ। ਯਹੂਦੀ ਲੋਕ ਜੁਡਿਇਜ਼ਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਉੱਚੇ-ਨੀਵੇਂ, ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ ਯਹੂਦੀ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫੌਜੀ ਤੇ ਆਰੁਕ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਈ ਬੈਠੇ ਹਨ।

ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਉੱਤਰੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਮੁਲਕ ਅਲਜੇਰੀਆ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਅਲਜੇਰੀਆ ਸਮੁੱਚੇ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਲਕ ਹੈ। ਪਰ ਇਸਲਾਮੀ ਬੁਨਿਆਦ-ਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਹੁਣ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਫਸਾਦ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਅਲਜੇਰੀਆ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਕੁਰਾਨ ਪੜ੍ਹ ਸਕਣ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲਜੇਰੀਆ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਬਾਦੀ ਤੇ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਹੈ। ਗੱਲ ਕੀ ਧਾਰਮਿਕ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਦੀ ਹਵਾਸ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਡਿਓਲਿਜੀ ਅੱਜ ਦੇ ਭਰ ਜੋਬਨ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਗੈਰ ਵਾਜਬ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਰਾਕ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਸਦਾਮ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਸਾਰਾ ਇਰਾਕ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਦਾਅ ਉੱਤੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ “ਮੁਸਲਮਾਨੋ” ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉੱਠੋ।” ਪਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕੁਸਕਿਆ। ਸਾਰਾ ਇਰਾਕ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਨੇ ਭੰਨ ਸੁੱਟਿਆ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਸਜੀਦਾਂ ਤੇ ਮਸਜਿਦਾਂ ਦੇ ਪਟਾਕੇ ਵਜਾ ਦਿੱਤੇ। ਇੱਕ ਬਿਲੀਅਨ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਂ ਦਾ ਲਾਲ ਨਹੀਂ ਉੱਠਿਆ। ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਕੁਰਦੀ (ਭਾਵ ਕੁਰਦਿਸਤਾਨ ਤੋਂ) ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਇਰਾਕੀ ਸਫਾਰਤਖਾਨੇ ਦੀ ਲੁੱਟ ਖੋਹ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸਾਈ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਤੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਤੇ ਵੱਢੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵਰਤ ਲਿਆ। ਕਿੱਥੇ ਗਈ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅਣਖ ਤੇ ਗੈਰਤ?

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਨਰਕ ਬਣਾਇਆਂ ਅੱਜ ਅੱਠ ਸਾਲ ਹੋ ਚੱਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਮਾਨਵਤਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੋਕ (ਸਿੱਖ

ਤੇ ਹਿੰਦੂ) ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਭੈ ਨਾਲ ਸਹਿਮੇ ਹੋਏ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ ਪਰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਚੋਰਾਂ, ਡਾਕੂਆਂ, ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤਬਕੇ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਮਾਲ ਨਾਲ ਹੌਲੀ ਖੇਡਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਸੀਏ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲ ਤੇ ਗੱਢੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਹਿਰ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਗਲਵੱਢ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਏਕਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਆਪਸੀ ਛੁੱਟ ਤੋਂ ਲੰਡਨ ਬੈਠੇ ਡਾਕਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੜੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ 1950ਵਿਆਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ 1960ਵਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਆ ਕੇ ਵਸੇ ਸਨ ਇਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਸੀਂ ਗਿਆਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਰੰਗਰੂਟ ਹੀ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਡਾਕਟਰ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਜਾਣ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਆਪ ਹੁਦਰੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲਣ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੋਵਲ ਤੇ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਜਿਗਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ 12 ਮਿਸਲਾਂ ਸਨ। ਯਾਨੀਂ ਸੇਖੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਦਰਜਨਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਸਲਾਂ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਵਾਰੇ ਵਾਰੇ ਜਾਈਏ ਇਹਨਾਂ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੇ। ਗੱਲ ਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਸਿਖਰਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਨਿਘਾਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੀਡਰ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੱਕ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਨੂੰ ਪਰਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਵਾਂ ਲੀਡਰ ਨਵੇਂ ਨਾਹਰੇ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ। ਲੰਡਨ ਦੀ ਜਲਾਵਤਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਨ?

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਮੁਤਾਬਕ ਦਸਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਪਰ ਪੂਰੇ ਉੱਤਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਜਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਸਜਾਏ ਉੱਥੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਮੰਨਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਬਜ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਕਈ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਭਾਵ ਉਹ ਸਿੱਖ ਜਿਹੜੇ ਸਿਰਾਂ ਤੋਂ ਮੋਨੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਨਾ ਹੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨੱਥੇ ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨੱਥੇ ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹਨ। ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੇ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪੰਜ ਛੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੋਨੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮਾਸ, ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਤੰਬਾਕੂ ਨੋਸ਼ੀ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਗੱਲ ਕੀ ਉਹ ਸਭ ਐਥ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪਚਾਨਵੇਂ ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠੀ ਜਾਂ ਜੁੜੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਜੁੜੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਵੀ 95 ਫੀਸਦੀ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹੀ ਹੋਣਗੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਉੱਪਰ ਚਿੱਟੇ, ਪੀਲੇ, ਕਾਲੇ ਜਾਂ ਨੀਲੇ ਰੁਮਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹੀ ਮਾਇਆ ਦਾ 95 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਪੈਸਾ ਹੀ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਵਿੰਗੇ ਟੇਢੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਖੁਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਥਿਆਰ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਜਾਂ ਕੋਠੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਸੰਗਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਹੋ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੁੱਟ-ਮਾਰ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹੋ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਿੱਟੇ ਹੋਏ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਨੁਕਤਾ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਦਾਅਵੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਕੁਝ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਫਿਟ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ

ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਲੀਰੋ ਲੀਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਕਾਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਥਾਂ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਚੈਲਿੰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਜਗ੍ਹਾ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹਰ ਬੱਚਾ, ਬੁੱਢਾ, ਅੰਗਹੀਣ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਡਰ ਤੋਂ ਜੁੜਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਇਹੋ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਵੱਧ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨੱਠਣ ਭੱਜਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਹੀ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਡੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਟੱਕਰ ਲਈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਫਿਰ ਵੱਖਰੇ ਕਿਲੇ ਉਸਾਰ ਕੇ ਲਈ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂ ਗੁਰਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਭੋਰਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਾਡੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਟੇਜਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਆਈ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਇੱਕ ਪਾਸੜ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਿਉਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋਂਦਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਲਈ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਪਬਲਿਕ ਜਲਸਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਹਿੰਗ ਲੱਗੇ ਨਾ ਫਟਕੜੀ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀ ਜੁੜਾਈ ਸੰਗਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ।

ਤੀਜਾ ਨੁਕਤਾ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਦੂਜੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ‘ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗਰੰਥ’ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿੱਥੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਕਰਿਓ? ‘ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ’ ਦੀ ਸਚਾਈ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਕੱਢਣ ਦੀ। ਰਾਧੇ ਸਵਾਮੀਆਂ, ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠੋਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕੇ ਤਾਂ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅਮਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਨਕਾਰਾ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਕਿੰਗ ਸਾਈਜ਼ ਫੋਟੋਆਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਜਾਈਆਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ

ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਲ ਘੱਟ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦਾ ਇਹ ਵਾਕ ਹੈ ਕਿ 'ਹਰ ਸਿੱਖ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਸਿਰਫ ਪੈਂਤੀ-ਪੈਂਤੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ' ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅਮਲਾਂ ਦਾ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹੈ। ਪਰ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦਾ ਇਹ ਵਾਕ ਗੁਰਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

ਚੌਥਾ ਨੁਕਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਗੁਰਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਦਰੁਸਤ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਢੱਡ ਸਾਰੰਗੀਏ ਤੇ ਹੁਣ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਰਸੋਈਏ ਗੰਗੂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਵਿਸਾਹਘਾਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਗੰਗੂ ਕਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗੰਗੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੜਾ ਘੋਟ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮੁੱਚੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਫਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਤ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਸਾਹਘਾਤੀ ਹਰ ਕੌਮ ਤੇ ਹਰ ਫਿਰਕੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿੱਖ ਵਿਸਾਹਘਾਤੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਤੇ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਅਮਲ ਨੂੰ ਖੋਜ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ, ਜਾਤ, ਫਿਰਕੇ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਿਗਾਨਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਮੈਂ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਗੱਲ ਪੱਧਰੀ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜੱਟ ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਇਹ ਜੱਟ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਿੱਖ ਮਗਰੋਂ ਹੈ। ਧਰਮ ਨਾਲੋਂ ਜੱਟ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿਆਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਜਦੋਜਹਿਦ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦਹਾਲੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਥੋੜ ਕਾਰਨ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜਾ ਨਿਕਲੇ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੱਟ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਪਰ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਜਦੋਜਹਿਦ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਘੱਟੇ ਵਿੱਚ ਰਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਜਦੋਜਹਿਦ ਨੂੰ ਬੇਇਨਸਾਫ ਜਦੋਜਹਿਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨੀ ਨਾਲ ਵਿਸਾਹਘਾਤ ਕੀਤਾ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਕੀਲ ਜੇਠ ਮਿਲਾਨੀ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚੋਂ ਪਰ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਜਿਸ ਦਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਪੈਂਤੀ ਹਦਵਾਣਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਇਹੋ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਜੇਠ ਮਿਲਾਨੀ (ਗੰਗੂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਅੰਗ) ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਸਾਹਘਾਤੀ ਦਾ। ਭਾਵ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪੰਜਵਾਂ ਤੇ ਆਖਰੀ ਨੁਕਤਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਕੁਝ ਹਫਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਕਾਲੀ ਪਰਚੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਜਥੇਦਾਰ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਛਪੀ ਸੀ, ਜਿਸ

ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਸੀ 'ਵਿਆਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਤੇ ਨੱਚ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਨਾ ਕਰੋ।' ਸਿੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਕੀ ਹੈ, ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦਸੇ ਗੁਰੂ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤੇ ਵਧੇ ਫੁਲੇ। ਸਿੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦਾ ਹਰ ਸਿਆਣਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ, ਤੰਬਾਕੂਨੋਸ਼ੀ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਨਸ਼ਿਆਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖਾਧੀਆਂ ਪੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਸਨ। ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਜ਼ਾਬਤੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਠੀਕ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਕਮੇਟੀ ਬਣੇ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੇ ਕਿ ਸ਼ਰਾਨ ਵਿਵਹਾਰ, ਘੱਟ ਮਿਲਣੀਆਂ, ਮਨੋਤਾਂ ਘੱਟ, ਦਾਜ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜਨੇਤ ਘੱਟ, ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵਰਗੇ ਹਥਕੰਡੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਅਸੀਂ ਜਥੇਦਾਰ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ 'ਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਡਾਂਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕੰਜਰਾਂ ਵਾਂਗ ਹਨ। ਇਹ ਕੰਜਰ ਡਾਂਸ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਡਾਂਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਵਿਆਹੁਤਾ ਜੋੜੇ ਦੇ ਭੈਣ ਭਰਾ, ਮਾਮੇ ਮਾਮੀਆਂ, ਭਾਣਜੇ ਭਾਣਜੀਆਂ, ਚਾਚੇ ਚਾਚੀਆਂ, ਤਾਏ ਤਾਈਆਂ, ਭੂਆ ਫੁਫੜਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਭਤੀਜੇ ਹੀ ਬਹੁਤਾ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਸਟੈਂਡਰਡ ਦੇ ਗਾਣੇ ਗਾਉਣ ਲਈ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਭੈਣਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਲਵੋ ਜੋ ਲਾਵਾਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਛਕ ਕੇ ਘਰੋਂ ਘਰੀਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੁੰਡੇ ਵਾਲੇ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਜਨੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਛਕ ਕੇ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ ਜਾ ਕੇ ਨਹੀਂ (ਕਿਉਂਕਿ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਨੇਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਸੰਭਵ ਹਨ) ਸਗੋਂ ਹਾਲ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਸਿੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਵਿਆਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਮਕਾਣ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤੀ ਥਾਈਂ ਕੀਤੀ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ। ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ! ਕੰਜਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਜਰ ਨਾ ਕਰੋ ਸਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖ ਬਣਾਓ ਤਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਸਿੱਖ ਅਲਫਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਭੱਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖੇ! 'ਹੱਸਣਾ ਕੁੱਦਣਾ ਮਨ ਕਾ ਚਾਓ' ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਰੂੜ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖਾਨੇ ਕੁਝ ਪਾਓ।

ਕਿਹੜਾ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ?

‘ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਆਕੀ ਰਹੇ ਨਾ ਕੋਇ’ ਬੋਲ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਨਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕੋਈ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਬੋਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਚਰੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਗਲ ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਮਿਟਾਉਣ ਤੇ ਤੁਲ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜੰਗਲਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਅੱਜ ਦਾ ਸਿੱਖ ਭਾਵੇਂ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣਦਾ ਹੋਵੇ, ਦੇਸ਼ਾਂ ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਅਮੀਰੀ ਤੇ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ‘ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਆਕੀ ਰਹੇ ਨਾ ਕੋਇ’ ਵਾਲਾ ਬੋਲ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਹੀ ਗੱਡ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਹੜੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨੁਕਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਗੋਚਰੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬੋਲ ਬਾਰੇ ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਬਹਿਸ ਹੋ ਸਕੇ।

1. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ‘ਜੇ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ...’ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂ ਪਰ ਸਰਹੱਦੋਂ ਪਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਿੱਖ ਜੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਅਰਦਾਸਾਂ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾਣ ਤਾਂ ਗੱਲ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਜਦ ਕਿ ਸਿੱਖ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ‘ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ’ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਜੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਕੀ ਹੋਈ? ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਨੁਕਤੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਤੋਂ ਵਖਰਾਂਦੇ ਹਨ। ‘ਸਿੱਖ ਰਾਜ’ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦੀ ਜਾਂ ਹੰਕਾਰਵਾਦੀ ਨਾਹਰਾ ਹੈ; ਇਸ ਨਾਹਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੱਖ ਜੱਟਾਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਜਗੀਰਦਾਰਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਸਾਫ਼ ਬੋ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਤਾਬਕ ‘ਖਾਲਸੇ’ ਲਫਜ਼ ਦਾ ਮਤਲਬ ਗਰੀਬ ਤੇ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਨਸਾਫੀਆ ਜਦੋਜਹਿਦ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਣੀ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜੱਟਾਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦਹਾਲੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਇਮ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਹ ਮੁੜ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਆਕੜ ਵਾਲੀ ਆਰਥਿਕ ਬਹਾਲੀ ਦੀ ਕਿਰਨ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਨਾ ਕਹਿਣ ਦੇ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਵੀ

ਹਨ (ੳ) ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਮ-ਧਰਮ ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਹੱਠ ਫਰੇਬੀ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੋਂ ਲੁਆਇਆ ਸੀ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਭੇਟ ਕੀਤਾ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਰੱਬ ਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵਾਰਤਾ ਸਮੇਂ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਸੈਲਾਨੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਰੱਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਰਕ-ਸਵਰਗ, ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਣ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਮੁੜ ਸੈਲਾਨੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ 'ਰੱਬ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਬਣਾਇਆ?' (ਸ) ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾੜ੍ਹੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। 'ਭਾਈ' ਲਫਜ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਸਰਦਾਰ ਲਫਜ਼ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕੀਤਾ। (ਹ) ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ (ਕ) ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਵੇਸਵਾ ਮੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇੱਕ ਸਿੱਕਾ ਵੀ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ। ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਵਾਰੀ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

2. ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੱਖਣ ਤੋਂ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿੰਘ ਸਜ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਣਿਆ। ਇਹੋ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਆਇਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਬਦਲਾ ਸਰਹੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਇੱਟ ਨਾਲ ਇੱਟ ਖੜਕਾ ਕੇ ਲਿਆ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਤੂਤਾਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਢੋਲੇ ਦੀਆਂ ਹੀ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਈਰਖਾ ਸਿਖਰਾਂ 'ਤੇ ਸੀ। ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਸਵਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਵਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਲੀਡਰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹੋ ਵਜ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਆਇਆ ਸੀ ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ (ਹੁਣ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਤੋਂ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਸੱਤ ਸੌ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਫੜ ਕੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਮਾਝੇ ਤੇ ਦੁਆਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰੇਆਮ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਰਦਿਆਂ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਇਕਲੌਤੇ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਸੱਤ ਸੌ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜੱਟ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਸਿਰਫ ਨਿਰੋਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

3. ਗਦਰੀ ਸਿੱਖ ਬਾਬਿਆਂ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤੀ। ਕੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾ ਉਸਾਰੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦੂਜੇ

ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮੇਤ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ 'ਇੰਡੀਅਨ ਕੁੱਤੇ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਰਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਨ ਤੇ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗਦਰੀ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸਾਰੀ ਕਿ ਗੋਰੇ ਲੋਕ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਗੋਂ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗਦਰੀ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਿੱਖੀ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਰੂਪ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਸਿਆ।

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਗਦਰੀ ਸਿੱਖ ਬਾਬਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਤਹੱਈਆ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਦਰੀ ਸਿੱਖ ਬਾਬੇ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਸਮੇਂ ਇਹੋ ਬੋਲ ਉਚਾਰਦੇ ਸਨ ਕਿ 'ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਆਕੀ ਰਹੇ ਨਾ ਕੋਇ'। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੇ ਸਕੇ ਨਾਨੇ ਵਰਗੇ ਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹੈਡ ਗਰੰਥੀ ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੇ ਪਾਪੀ ਜਨਰਲ ਡਾਇਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਰੋਪੇ ਬਖਸ਼ਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅਰਦਾਸ ਸਮੇਂ ਹੋਕਾ ਵੀ ਦੇਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਕਿ 'ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਆਕੀ ਰਹੇ ਨਾ ਕੋਇ' ਇਸ ਮਿਸਾਲ ਨਾਲ ਹੱਕ ਪਸੰਦ 'ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਜ' ਦਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਵਰਗਿਆਂ ਦੇ 'ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਜ' ਦਾ ਖਾਸਾ ਸਾਫ ਪੱਧਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

4. ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਲੋਂ ਇਰਾਕ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮਗਰੋਂ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੁਣ ਅਮਰੀਕਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰੇ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦਰਪਣ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਡੈਲੀਗੇਸ਼ਨ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਾਹਨ ਮੇਜਰ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਸਾਮਰਾਜੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਬਣੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ 'ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਰਾਜ' ਕਿਵੇਂ ਕਾਇਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਉਹਨਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਹਰਕਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਸਗੋਂ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਮਲੇਸ਼ੀ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

5. ਸਾਡੇ ਭਰਾ ਸਿੱਖ ਰਾਮਗੜੀਆਂ, ਰਵੀਦਾਸੀਆਂ ਤੇ ਬਾਲਮੀਕੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਰਦਾਸਾਂ ਸਮੇਂ ਇਹੋ ਹੀ ਉਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਆਕੀ ਰਹੇ ਨਾ ਕੋਇ'। ਪਰ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਰਹਿਤ ਵਰਗ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਇਨਸਾਫ ਪਸੰਦੀ ਵਜੋਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਰਗ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਦੋਂ

ਇਹ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਨਾਲ ਹੀ ਨਫਰਤ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਇੱਕ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੋਣ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਤਕਰੀਬਨ ਤਕਰੀਬਨ ਪੂਰਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਇਹ 'ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ' ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਸਮੇਂ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਚੇਤ ਅਚੇਤ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

6. ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੁਣ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵੀ ਬੰਗਾਲ, ਬਿਹਾਰ, ਯੂ. ਪੀ., ਰਾਜਸਥਾਨ ਭਾਵ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਹਨ, ਇਹ ਉੱਥੇ ਵੀ 'ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ...' ਵਾਲੀ ਅਣਹੋਣੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਣ ਤਾਂ ਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਹ ਬੋਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਉੱਪਰ ਸਾਮਰਾਜੀਅਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਜਾਣਗੇ? ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਵਾਗਡੋਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈ ਸਕੇਗਾ? ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕੇਗਾ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਬੋਲ ਦਾ ਭਾਵ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਉੱਪਰ ਸਾਮਰਾਜੀਅਤ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। 26 ਜਨਵਰੀ 1988 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਸ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਸਾਗਰ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇਣ ਤੱਕ ਦਾ ਵੀ ਹੌਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਕਸ਼ੇ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸਾਮਰਾਜੀਅਤ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਸਾਫ਼ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਪਾਠਕ ਆਪ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣ ਕਿ ਇਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਕਿਹੜੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

7. ਭਾਰਤ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਹੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੋ 'ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ' ਅਲਾਪੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੋਧੀ, ਇਸਾਈ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ ਦੇ ਖਾਲਸਾਈ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ। ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ 'ਗੁਰੂਆਂ' ਦੇ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਗੇ' ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣਗੇ 'ਦੇਖੋ ਅੱਜ ਫੈਲ ਗਏ ਹਨ।' ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਵਾਕ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਉਹਨਾਂ

ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਕਹੇ। ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਕੋਈ ਝੁਠਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਏ। ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗਏ ਰੋਟੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਗਏ ਹਾਂ, ਟੱਬਰ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਤੇ ਮੰਦਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਾਦੀ ਗਮੀ ਦੇ ਰਸਮੋਂ ਰਿਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਸਾਡੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਵੀ ਬਣੀ ਰਹੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਜੁੜਿਆ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਫੈਲਿਆ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਹੀ ਰੋਟੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਗਰੰਥੀ ਭਾਈਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ 'ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਆਕੀ ਰਹੇ ਨਾ ਕੋਇ' ਦੀ ਠੀਕ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਬਦੇਸ਼ੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਖਾਲਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਜਮਹੂਰੀ ਰਾਜ ਦੀ ਬਜਾਏ 'ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਕੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਰਾਜ।' ਵਾਲਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ।

ਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਰਹਿਣਾ ਸੀ?

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਲਗਾਤਾਰ ਛਪ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ 1947 ਵਿੱਚ ਜੇ ਸਿੱਖ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਦੇ ਲੀਡਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਜਿਨਾਹ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਰਹਿਣਾ ਸੀ। 'ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਚੰਗੇ ਰਹਿਣਾ ਸੀ?' ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਜਿਨਾਹ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੱਭਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਿਨਾਹ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ :-

* ਜੇ ਸਿੱਖ ਪੰਜਾਬ ਨਾ ਵੰਡਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਰਾਵੀ ਤੋਂ ਜਮਨਾ ਤੱਕ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਿਤਰੀ ਭੂਮੀ ਮੰਨ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਣਾ ਸੀ।

* ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 33 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ 20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਗੀਆਂ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

* ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗਾ।

* ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ 40 ਫੀਸਦੀ ਸਿੱਖ ਹੋਣਗੇ। ਫੌਜੀ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਰਜਾ ਕਾਇਮ ਹੋਵੇਗਾ।

* ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਨੂੰਨ ਵੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਮਝਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।

* ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਇਹ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਾਪੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲ ਸੀ, ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤਾ।

ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜਿਨਾਹ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਛੇਆਂ ਵਾਅਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸਲੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਕੋਈ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਿਆਣੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਦੀ ਖਚਰੀ ਚਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਪਾ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਲਈ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚੀ ਜਾਵੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨਾਹ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੀ ਚਾਲ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪਰ ਕੀ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਸੱਚੀਂ ਮੁੱਚੀਂ ਜਿਨਾਹ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰਾਜ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ? ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀਆਂ। ਪਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨਾਹ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦਿਆਂ (ਜੋ ਕੀਤੇ ਹੋਣ ਤਾਂ) ਤੇ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜਿਨਾਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਪਿੱਛੇ ਦੋਹਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਇਹ ਭਾਵ ਬਿਲਕੁਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਰ ਰਹੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਦੂਜੀ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨਾਹ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਉਪਰੋਕਤ ਵਾਅਦਿਆਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 1947 ਸਮੇਂ ਵਸੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਵਸੋਂ 35 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਸਿਰਫ 15 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਲੱਗਭੱਗ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਲੰਧਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 20 ਤੋਂ 40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ। ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਜਿਨਾਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਜਿਨਾਹ ਵੱਲੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵਾਅਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਵੀਰ ਐਵੇਂ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਡਾਂਗਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਧਰਮ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਪਿੱਛੇ ਜਿਨਾਹ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਮੁਲਕ ਇਸਲਾਮਿਕ ਸਟੇਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਆਪ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਸੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸੀ?

ਜਿਨਾਹ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋਵੇਗੀ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਟੁੱਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਉੱਪਰ ਅਮਲੀ ਤੇ ਅਸਲੀ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਬਲੋਚੀ, ਸਿੰਧੀ ਤੇ ਪਠਾਣ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 15 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਰਾ ਹਨ। ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਮੁਜੀਬ ਰਹਿਮਾਨ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਬਹੁਸੰਮਤੀ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਰੂ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਮੁਜੀਬ ਰਹਿਮਾਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੇ ਹੀ ਭਰਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਫੌਜਾਂ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਵੱਖਰੇ ਧਰਮ ਦੇ ਮੁਦੱਈ ਹਨ। ਫੌਜ ਦੀ ਕਮਾਨ ਇਸਲਾਮ ਵਿਰੋਧੀ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਕਿਵੇਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਹਾਂ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ 40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਸੀ। ਜੇ ਜਿਨਾਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਸੈਕੂਲਰ ਸਟੇਟ ਐਲਾਨ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਜੇ ਜਿਨਾਹ

ਇਉਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ “ਵੱਖਰੇ ਘਰ” ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਜਿਨਾਹ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਵਾਹਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਆਪਾ-ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਜਿਨਾਹ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲੈਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਭਾਰਤ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਂਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜੜਾਂ ਸਨ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਹਨ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨਾਹ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮੁਲਕ ਬਣੇਗਾ ਉਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਫੌਜੀ ਰਹੇਗਾ (ਬਹਾਨਾ ਸੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦਾ)। ਦੂਜੀ ਸ਼ਰਤ ਸੀ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਿੱਖਸਤਾਨ ਤਦ ਬਣਾਉਣਗੇ ਜੇ ਸਿੱਖਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਤੇ ਮਲਾਇਆ ਦੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਭਰਤੀ ਕਰ ਕੇ ਦੇਵੇ। ਜਦ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਕਿ ਜਨਰਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਹੇਠ ਸਿੱਖ ਸੂਰਮੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਤੇ ਮਲਾਇਆ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹੋਏ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੈਕੂਲਰ ਸਟੇਟ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਸੁਗੜ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

ਮੈਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਲਈ ਸਾਂਸਕ੍ਰਿਤਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਨੁਕਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਚਾਹਾਂਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ-ਨਜ਼ਰ ਇਹ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸਾਬਤ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਣ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿਣਾ ਸੀ:-

* ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਟੱਬਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਫੋਟੋ ਲੱਗੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਮਿਲਣਗੀਆਂ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਸਜਿਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ?

* ਸ਼ਾਇਦ 1947 ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਲਈ ਅਰਪਣ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਤੇ ਇੱਥੇ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਿੱਖ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਤਲਖੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖੇ ਹਨ?

* ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਭੀ 1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਕਲਚਰ ਦਾ ਹੀ ਭਾਗ ਸੀ। ਹੋਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਅਰਬ

ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਵੱਲ ਝਾਕਦੇ ਹਨ।

* ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਕੇ ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਬੰਧੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨਾਲ ਨਿਕਾਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ (ਪੰਜਾਬੀ) ਦੇ ਨਾਮ ਸਾਂਝੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਮਿੱਕ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਦੇ ਅਰਬ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਸਾਂਸਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਕਲਚਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੋਤ ਨਹੀਂ ਬਦਲੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਨਾਤਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਾਂਸਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਕਲਚਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਗੋਪਾਲਦਾਸ, ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਤੇ ਠਾਕਰ ਦਾਸ ਨੂੰ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਸਿੰਘ, ਖਾਨ ਹੁਸੈਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਰਕਤ ਅਲੀ ਖਾਨ ਸਿੰਘ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਏ।

* ਇਸਾਈ, ਇਸਲਾਮ ਤੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਸੋਮਾ ਭਾਰਤ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਰਬ ਸ਼ਾਸਤਰ ਹਨ।

* ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵੀ ਇਹੋ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਟੇਟ ਉੱਪਰ ਇਸਲਾਮ ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ? ਇੱਕ ਮਿਆਨ ਵਿੱਚ ਖੰਡਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਿਵੇਂ ਧੁਸੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ?

* ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਲਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਗੋਸ਼ਤ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਸਿੱਖ ਝਟਕੇ ਵਾਲਾ ਗੋਸ਼ਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਇੰਨੇ ਪੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੋਂ ਗੋਸ਼ਤ ਖਰੀਦਣ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਕਾਫੀ ਨਰਮ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਹਲਾਲ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੋਂ ਗੋਸ਼ਤ ਖਰੀਦਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹਲਾਲ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਝਟਕੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਬਣਨਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਖਿਲਾਫ ਨਫ਼ਰਤ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

* ਇਸਲਾਮ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅੱਠਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਣ ਤੱਕ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਦੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਣਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।

ਪਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸਾਜੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਾਂ ਆਏ ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਟੱਬਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਤਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਬਣ ਕੇ ਨਹੀਂ।

* ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਮਸਲੇ ਸੰਬੰਧੀ ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਆਪਣੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਹਿੰਦੀ ਲਿਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਉਰਦੂ ਲਿਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਕੌਮੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਉਰਦੂ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੌਮੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੀ ਲਿੱਪੀ ਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੰਗ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸੈਕੂਲਰ ਸਟੇਟ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇੱਥੇ ਸੂਬਾਈ ਬੋਲੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਲਈ ਲੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਲਿੱਪੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਣੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣੀ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਰਦੂ ਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖਣੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਉਰਦੂ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਘਾਸਾ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪੈ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭੀ ਉਰਦੂ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਆਮ ਗੱਲ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਕੋਈ ਭਵਿੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ।

* ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ 90 ਫੀਸਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਇਹ ਬੜੇ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰ ਵਾਸੀ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਸਿੱਖ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਰਤ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਣੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕਲੰਕ ਸਮਝਣਾ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਜਿਨਾਹ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਬਣਦਾ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸਿਆਸੀ ਪਨਾਹਗੀਰਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋਣੀ ਸੀ।

* ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਘੋਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਨਸਰ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਰਾਹੀਂ ਹਥਿਆਰ ਮੁੱਲ ਲੈਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਫਰੰਟ ਦੇ ਬਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਹਥਿਆਰ ਮੁਫਤ ਤੇ ਟਰੇਨਿੰਗ ਵੀ ਮੁਫਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁਕਮਰਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਿਮ ਬਾਗੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਮੁਫਤ ਦੇਣ। ਪਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਮੋਹਰੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ।

* ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮਰਨ ਤੇ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਰੀਤਾਂ ਵੀ ਸਾਂਝੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਭੇਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਸੇ ਕਿਆਮਤ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਲੋਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਦੇਹ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਦਫਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੰਮਣ ਸਮੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਕੱਟਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਸਿੱਖ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਅਤਿ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਬੇਦੀ ਰਸਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਰਚਾਏ ਹਨ ਪਰ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਇਹ ਹੌਂਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਵਿਆਹ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਮੁੱਲਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਵਾਏ।

ਮੇਰੇ ਇਸ ਲੇਖ ਤੋਂ ਪਾਠਕ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਨਾ ਕੱਢਣ ਕਿ ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਕੌੜਾ ਸੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

“ਮਿਠਤ ਨੀਵੀਂ ਨਾਨਕਾ ਗੁਣ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਤੱਤ.....”

ਮੇਰੇ ਲੇਖ ‘ਕਿਹੜਾ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ’ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਲਿਹਾਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਸਮਕਾਲੀ ‘ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼’ ਵਿੱਚ ਦੋ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੋਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਤੇ ਠੋਸ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ। ਸਿਰਫ਼ ਇਹੋ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ‘ਗੁਰੂ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ’ ਬਹੁਤ ਢੁਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੀ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦੀ ਜੰਗ ਕਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਹੇਠ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ? ਜੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੇਗੀ? ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਦੇ ਦੋ ਨਕਸ਼ੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੋਰ ਵੀ ਹੋਣ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ? ਵੀਰ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਹਿਰਖ ਨਾ ਕਰਿਓ, ਜੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇ (ਭੂਗੋਲਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ) ਇਉਂ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਾਇਆ ਭੀ ਉਹਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਭੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਤਿੱਖਾ ਯੁੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਜੀਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੋਵੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੰਗ ਸਿਖਰਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਖਿੱਚਣਾ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਨੁਕਸ ਲੱਭ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਹਿਰ ਦਾ 75 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਸੀ ਜ਼ਿੰਦਾਂ ਕੱਢਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਰਜਨ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦਰਜਨ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੱਟ ਖਾਸੇ ਵਾਲੀ ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੀ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਲੜਨ ਜੋਗਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਨੌਆਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡੇ ਪਰਮ, ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਨੀ, ਸਰਬੰਸ ਨੂੰ ਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਜਾਣਾ ਪਿਆ ਸੀ? ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮਾਝੇ ਦੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਸੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਵੀਰ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਚਾਨਣਾ

ਪਾਉਣ।

ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਰਤਾ ਹਟਵਾਂ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਅਸਰ ਵਧੇਰੇ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਖਵਾ ਕੇ ਪੰਥ ਦਾ ਮਾਲਕ ਭੀ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਸੀ।” ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਰਤਾ ਹਟਵਾਂ ਤੇ ਪੰਥ ਦਾ ਮਾਲਕ ਉਹ ਵੀ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣਨਾ :-

ਜੇ ਇਸ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਨਾਲ ਕਰੀਏ ਜਿਹਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸਿਖਰਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਰਮ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਰਤਾ ਹਟਵਾਂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਪਾਸੋਂ ਪੰਥ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸੁਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮੂਲੀ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਹੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਮੋਹਰਾ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦੇਣਾ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨਾਲ ਗਦਾਰੀ ਸੀ।

ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਹਿਰਖ ਇਹ ਭੀ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਐਕਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜੱਟ ਸ਼ਾਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਢ ਲੀਡਰ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਇਹਨਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਸਮਕਾਲੀ 25-10-91 ਸਫ਼ਾ 17) ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਅਜੇ ਸ੍ਰ. ਮਾਨ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰ ਮੰਚ ਦੇ ਮੋਹਤਬਰ ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੇਖ “ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ” ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਸਿੱਖ) ‘ਮਿਸ਼ਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਵਧ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਆਗੂ ਅਜੇ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ।’ (ਇਹੋ ਪਰਚਾ ਸਫ਼ਾ 35)। ਆਗੂ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ? ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਨ। ਗਿੱਲ ਜੀ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਗੁਰੀਲਾ ਲਹਿਰ ਜੰਗਲਾਂ ਤੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਪਨਪਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਉੱਥੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਜੰਗਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੀਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਇਸ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਚੁੱਕਿਆ ਸ਼ਸਤਰ ਤਾਂ ਸਦਾ ਆਤਮਘਾਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੰਮ ਦੁਸ਼ਮਣ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਪਣਾ? ਖਾੜਕੂਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਤਾਲਮੇਲ, ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਲਝੀ ਹੋਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।’ ਇੱਕ ਜਰਨੈਲ, ਸਾਂਝੀ ਕਮੇਟੀ, ਸਾਂਝਾ ਬੁਲਾਰਾ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਲਝੀ ਹੋਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ? ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਗਿੱਲ ਜੀ ਅਸਮਰਥ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਤੇ ਖਾੜਕੂ ਗਲ ਹੀ

ਨਾ ਪੈ ਜਾਣ। ਪਰ ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਕਤਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਿੱਖ ਗੁਰੀਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਕੋਈ ਕਾਮਰੇਡ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਯਕੀਨ ਰੱਖੇ ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਇਮਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਇਹੋ ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਉਹ (ਜੁਝਾਰੂ) ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ? ਗਲਤ ਫਿਰੋਤੀਆਂ, ਬੇਦੋਸ਼ੇ ਕਤਲਾਂ, ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀਆਂ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸਸਤੀ ਸੁਹਰਤ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਲਈ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ? ਸੱਚ ਸੌ ਪੜਦੇ ਪਾੜ ਕੇ ਵੀ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਮੰਨੇ ਜਾਂ ਨਾ ਮੰਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ 75 ਫੀਸਦੀ ਲਹਿਰ ਉਸ ਜੱਟਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਈਰਖਾਵਾਂ, ਜਾਤੀ ਜਿੱਦਾਂ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੇੜਕੇ ਤੇ ਧੀਆਂ ਤੇ ਨੂੰਹਾਂ ਦੇ ਛੱਡ ਛੁਡਾਉਣ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਝੇੜੇ ਨਿਪਟਾਉਣ ਲਈ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਢਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਸਮਕਾਲੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਦਿਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੜੀ ਪੱਧਰੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੈ।

ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਕਿ “ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਆਕੀ ਰਹੇ ਨਾ ਕੋਇ” ਵਾਲੇ ਦੋਹਿਰੇ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਕੋਈ ਗੁਰਵਾਕ ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਹਵਾਲੇ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰਚੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਮੂਲਵਾਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਲੋਕ ਖਾਸੇ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਖੋਹ ਕੇ ਆਪਣੀ ਨਿਜਤਾ ਦੀਆਂ ਖਾਹਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਣੀ ਦੇ ਮੂਲ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਦੋਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕੇ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਗਏ। ਫਿਰ ਉਹ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਡੋਰੋਂ ਬਗੈਰ ਪਤੰਗ ਛੱਡਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਗੀਤ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਵੀ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਿਆਸੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਬਣਤਰ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਕੋਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਰੂਸ ਨੂੰ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਾਓ ਜੇ ਤੁੰਗ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਘੜੀਸ ਲਿਆਏ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਰੇ ਲੇਖ ਦਾ ਇਹ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਓ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ

ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਵਰਗੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਆਸਮਾਨ ਦਾ ਫਰਕ ਸੀ। ਮਾਓ ਨੇ ਚੀਨ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਬਹਾਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਅਸੀਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਓ ਨੇ ਚੀਨ ਦੀ ਇਲਾਕਾਈ ਏਕਤਾ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਚੀਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਚੀਨ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਦੀ ਗੱਤ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮਾਓ ਨੇ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਦੋਂਜਹਿਦ ਕੀਤੀ, ਜਦ ਕਿ ਖਾੜਕੂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਪੱਛਮੀ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਤੇ ਟੇਕ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਹਨ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੋਵੀਅਤ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੌਂਕਾ ਲੱਗਣਾ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਸੋਵੀਅਤ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਤੀਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭਾਵ ਨਵ-ਆਜ਼ਾਦ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਦੇ ਧੱਕੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਲਕ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਜਿਸ ਪਾਸ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਦਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕੋਈ ਖਾਨੀ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ ਭੀ ਨਾਲ ਹੀ ਪੱਧਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟ ਰਿਹਾ, ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਟੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸੋਵੀਅਤ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਮੁੱਚੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰੋ। ਪਰ ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਜ਼ਾ ਤੀਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮੁਲਕ ਇਰਾਕ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣੀ ਪਈ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਅਰਬ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਜਹਾਦ ਭੀ ਇਰਾਕ ਨੂੰ ਬਚਾ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਤੀਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਵੀਅਤ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕੱਛਾਂ ਨਹੀਂ ਵਜਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਅਖੀਰ ਮੈਂ ਵੀਰ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਕੇ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਧਾਰਨੀ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ 'ਮਿਠਤ ਨੀਵੀਂ ਨਾਨਕਾ ਗੁਣ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਤੱਤ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰੀ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਮੇਰੀ ਜ਼ਾਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਤੁਹਾਡੀ ਬੇਸ਼ੁਰੀ ਇਲਫਾਜ਼ੀ ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਣ ਤੇ ਵਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਪਰ ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਰੂਸੀ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਹੋਣੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਜੋਗਾ ਹੈ।” ਮੈਂ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਨੁਕਤੇ-ਨੁਕਤੇ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿਓ। ਰੂਸ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਰੂਸੀ ਭਗਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ? ਸੋਚ ਦਾ ਤਵਾਜ਼ਨ ਰੱਖੋ।

(15-11-91)

“ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ” ਬਾਰੇ ਉਧੇੜ-ਬੁਣ ਜਾਰੀ

ਸੰਤੋਖ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਮੈਂ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਦਾ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਪਰ ਸ੍ਰ. ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਲੇਖ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਦੇ ਲੇਖ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਹਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੱਖਣ ਜੌਹਲ ‘ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ’ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਜਾਂ ਦੋਹਿਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਜੌਹਲ ਹੋਰੀ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਹਨ ਸ੍ਰ. ਰੰਧਾਵਾ ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਜੌਹਲ ਹੋਰੀ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਰਗੇ ਇਸਾਈ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੋਹਿਰੇ ਦੀ ਕੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਕੱਕਾਰੇ ਤੇ ਬਣਨਾ ਨਹੀਂ ਨਾ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਣੀ ਅਲਿਜ਼ਬੈਥ ਨੇ ਚਰਚ ਆਫ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਕੱਕਾਰੇ ਵਾਲੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਵੀ ਕਿਉਂ ਹੋਵੇ। ਇੱਥੇ ਸ੍ਰ. ਰੰਧਾਵਾ ਦੀ ਇਹ ਵੱਡੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਤੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਂਝ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ‘ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ’ ਦੋਹਿਰੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਘਟਦੀ।

ਦੂਜਾ ਸ੍ਰ. ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਦੇ ਹੈਡਿੰਗ ਜੌਹਲ ਦੇ ‘ਕਿਹੜਾ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ’ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ‘ਗੁਰੂ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ’ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਬਹੁਤਾ ਜਚਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇਵੇਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਾਹਰਾ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਅਮਲ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਰਾਜ ਤਾਂ ਅਜੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿਸੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਧੜਿਆਂ ਦੀ ਪੱਗ ਲੱਥੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਸਾਈ ਗੋਰੀ ਪੁਲਸ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਗੋਰੇ ਇਸਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਇਹੋ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਸੰਭਾਲਣਾ ਹੈ?

ਸ੍ਰੀ ਰੰਧਾਵਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੱਖਣ ਜੌਹਲ ਨੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ‘ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ’ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣ ਸਕਿਆ ਇਵੇਂ ਹੀ ਅਜੋਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਵੀ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਮੁਤਲਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਜੱਟਾਸ਼ਾਹੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛੁਕ ਹੈ।’ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੇ ਸਾਫ ਹੈ ਪਰ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਜੌਹਲ ਵੱਲੋਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਨਾ ਕਹਿਣ ਦੇ ‘ਯਤਨ’ ਨੂੰ ‘ਯਕੀਨ’ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ

ਤੋਂ ਟਾਲ ਮਟੋਲ ਕਿਉਂ ਕਰ ਗਏ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜ ਕਿਵੇਂ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਸਾਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੌਹਲ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਤੁਰੰਤ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜੌਹਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜੌਹਲ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੇਖ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਛਾਪੇ।

ਸ੍ਰ. ਰੰਧਾਵਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਚੰਨੂ ਵਰਨਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਾਂਝੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਇੱਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਮਾਰਗ ਹੈ ਕਿ 'ਸਭੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨ ਕੋਇ ਨਾ ਦਿਸੇ ਬਾਹਰ ਜੀਓ।' ਪਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਉਹਨਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ। ਉਹ ਧਰਮ ਦਾ ਦਖਲ ਰਾਜਸੀ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਪਾਦਰੀ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੈਂਟਰਬਰੀ ਦਾ ਲਾਟ ਪਾਦਰੀ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਰਮ ਜਿਹੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਭੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇੱਕ ਜ਼ਬਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪਾਦਰੀਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਫ਼ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ 'ਤੁਸੀਂ ਚਰਚਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰੋ, ਰਾਜ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ।' ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਉਂਜ ਭੀ ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਾਹਲੀ ਰੰਜਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਦੇਸ਼ੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਸਾ ਲਾਉਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ; ਬਦੇਸ਼ੀ ਪੈਸਾ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਭ ਸ਼ਰਤਾਂ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸ੍ਰ. ਰੰਧਾਵਾ ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਰੂਸੀ ਭਗਤ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਰੰਧਾਵਾ ਹੋਰੀਂ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤੇ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕਾਮਰੇਡ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। ਕਾਮਰੇਡ ਹੁਣ ਰੂਸੀ ਭਗਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਉੱਥੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਟੇਟਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ! ਜੇ ਕਿਤੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਓ ਜਾਂ ਚੀਨੀ ਭਗਤ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਡਾ ਮਤਲਬ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੁਣ ਤਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਰੂਸੀ ਭਗਤ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਲਾਹਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰੂਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਉਸ ਤੋਂ ਸਬਕ ਸਿੱਖੋ।

ਇੱਥੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਐਵੇਂ ਕੱਢ ਮਾਰੀ ਕਿ 'ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ' ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਅਖੌਤੀ ਕਾਮਰੇਡ

ਤੁਭਕਦੇ ਜਾਂ ਐਥੇ ਹਨ।' ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਖਿਆਲ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਖਾਲਸੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਤੁਭਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਰਾਨ ਦੇ ਅਤੁਲਿਆ ਖੁਮੈਨੀ ਵਰਗਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਅਮਲਾਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਖੁਮੈਨੀ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਇਰਾਨੀ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣ ਜਾਣ ਤੇ ਇਹ ਕੀ ਗਰੰਟੀ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਸਿੱਖ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ? ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਭੀ ਝੋਰ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਸਾਰੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਰੰਧਾਵਾ ਸਾਹਿਬ! ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਜ ਨਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਧਾਰਮਿਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਖਿਆਲੀ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਜੇ 'ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ ਆਕੀ ਰਹੇ ਨਾ ਕੋਇ' ਕਹੀ ਜਾਣ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਜਸੀ ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਰੱਬੋਂ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਸ੍ਰ. ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ, ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਡਾ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਯੋਗ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਭੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਉੱਪਰ ਭੀ ਖਾੜਕੂ ਬਹੁਤਾ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਕਰਨ ਭੀ ਕਿਉਂ? ਕਿਉਂਕਿ ਜਸਵੰਤ ਕੰਵਲ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਤੇ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਗੋਂ ਹੁਣ ਭੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੇਖ 'ਉਖੜੋ ਨਾ, ਸੰਭਲੋ' (ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 1-11-91) ਵਿੱਚ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਨਕਸਲਬਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਫਰੰਟ ਬਣਾਓ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਕੇਡਰਾਂ ਤੇ ਕਾਤਲਾਨਾ ਹਮਲੇ ਬੰਦ ਕਰੋ।' ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦਾ ਫਰੰਟ ਬਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮੈਨੂੰ ਇਲਮ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਨਕਸਲੀ ਦਰਜਨਾਂ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੂੰ ਫਟੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਦੂਜਾ ਸਾਰੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਭੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਹ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੁਲਕ ਦੀ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀਆਂ ਭੀ ਕਈ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੌਣ ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ? ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਕਸਲੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮੰਗ ਛੱਡ ਕੇ ਲੈ ਦੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਉਂਜ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਉੱਪਰ ਧਾਰਮਿਕ ਮੂਲਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਮਾਰਕਸੀ ਸੋਚ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਮਟੇ ਨਾਲ ਵੀ ਛੋਹਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਮਾਰਕਸੀ ਸੋਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਸ੍ਰ.ਰੰਧਾਵਾ ਦੀ ਵੀ ਇਹੋ ਸੋਚ ਹੈ। (22-11-91)

“ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਖਲਜਗਣ ਹਨ”

ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹਥਿਆਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹਨ ਪਰ ਕਲਮਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਬਹੁਤ ਹੈ।” ਪਰ ਅੱਜ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਕਾਜ਼ ਲਈ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਲਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਅਰਪਤ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਖੜ ਜੰਤਰ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਅਜੇ ਆਪਣੇ ਕਾਜ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਰੱਜ ਕੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਕਲਮਾਂ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਗਰਦਾਨਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇੱਕ ਵੇਲੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦੀਆਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੇ ਨੂੰ “ਕੌਮ” ਕਹਿਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ “ਸਿੱਖ ਕੌਮ” ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੀਏ।

“ਕੌਮ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੀ ਜੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਵੀ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਰਹਿਬਰਾਂ ਨੇ ਭੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਖੁਦ ਖੱਤਰੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਤਾਂ ਰੱਖੀ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਕੌਮ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾ ਆਪਣੇ ਫਿਰਕੂ ਲੱਛਣ ਤੇ ਭੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਫਿਰਕੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸਮਾਂ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤੇ ਭੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਫਿਰਕੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਗੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਂਝ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾ ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾ ਸਕਿਆ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਭੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ। ਸਗੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਲੜਨ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹੀ ਸਿੰਘ ਸਾਜੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸਾਜੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵੱਲ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਜਾਤਾਂ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਸਨ। ਕਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਿਖਾਰੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਚੱਲੀ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੀ ਗੱਲ ਭੀ ਬਹੁਤ ਘਟੀ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਛੱਡੋ, ਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਲੀਡਰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ? ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ

ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਨੁੱ ਦੇ ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਤਰਖਾਣ, ਲੁਹਾਰ, ਜੁਲਾਹੇ, ਛੀਂਬੇ, ਘੁਮਾਰ, ਬਾਲਮੀਕੀਏ, ਰਵੀਦਾਸੀਏ, ਭਾਟੜੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਦਿ ਭੀ ਆਪਣੀਆਂ-ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ “ਫਕੜ ਜਾਤੀ ਫਕੜ ਨਾਉ। ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਇੱਕੋ ਠਾਉ॥”

2. ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੱਰਥਕ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਏ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਕਈ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਉਚਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ, ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਾਜ, ਹਿੰਦੂ ਸਾਮਰਾਜ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ। ਗੱਲ ਕੀ ਇਹ ਲੋਕ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰਾਜਸੀ ਸੋਸ਼ਲ ਤੇ ਜਮਾਤੀ ਖਾਸਾ ਪਰਖਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਨ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੇ ਨੂੰ ਕਿਸ ਬਿੰਦੂ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ? ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ, ਇਸਾਈਆਂ, ਬੋਧੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬਾਕੀ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰਾਜ। ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ। ਹਿੰਦੂ ਸਾਮਰਾਜ ਕਹਿ ਕੇ ਇਹ ਖਾਲਸੇ ਫਿਰ ਖਲਜਗਣ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕ ਤੇ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹਿੰਦੂ, ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਮਰਾਜ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਿਆ? ਜਿਹੜੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਹਨ ਉਹ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਮ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਭੀ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਹੀ ਰਾਜ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਾਜ ਲਈ ਬਾਕੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਹਮਦਰਦੀ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਲਿਖਾਰੀ ਜਿਹੜੇ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਾਪਰੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਚੁੰਬੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ “ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ” ਦੇ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲਾਂ ਵੇਲੇ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਤੇ ਘ੍ਰਿਣਾਤਮਕ ਲਫਜ਼ ਵਰਤ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਫਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਾਲਾਤ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ। ਮਾੜਾ ਜਾਂ ਚੰਗਾ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਜਮਹੂਰੀ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਕੌਣ ਤੇ ਕਿਸਦੀ ਹੈ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੇ ਵਿੱਚ ਆਪ ਹੀ ਘਚੋਲਾ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

3. ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸੱਜਣ ਇਹ ਗੱਲ ਭੀ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਬਚਨ ਸਨ ਕਿ “ਜਿਸ ਦਿਨ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਉਸੇ ਦਿਨ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।”

ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਗੜਬੜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ? ਉਹ ਆਪਣੇ ਚੌਕ ਮਹਿਤੇ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਨਾ ਛੁਪਿਆ? ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਸਮੇਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੁਕੇ ਤੇ ਨਾ ਉਹਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਨੂੰ ਕਿਲੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਲੜਾਈ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪਿਰਤ ਕਿਉਂ ਪਾਈ?

ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਕੇ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਗੁਨਾਹ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਭੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਉਕਸਾਹਟ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਇੰਦਰਾ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ?

ਮਾਨੁਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ॥” (ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ)

ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭ ਜਗ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੌ ਮੰਦੇ। (ਕਬੀਰ)

ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਖੱਤਰੀ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਖੱਤਰੀ ਹਿੰਦੂ ਮਾੜਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ? ਜਦ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਹਿੰਸੇ ਪੈਂਤੀ ਹਦਵਾਣੇ (ਭਾਵ ਪੈਂਤੀ ਹਿੰਦੂ) ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਪੈਂਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖੱਤਰੀ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕੀਤੇ? ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਾਕ ਉਚਰ ਕੇ ਕੀ ਉਹ ਉਪਰੋਕਤ ਗੁਰੂ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਭਗਤ ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਤੌਹੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਰਿਹਾ? ਉਹ ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਉ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪੈਰੋਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ? ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਵਾਉਣਾ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਤਾਰੀਖ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੁੱਛਦੀ ਰਹੇਗੀ।

4. ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਭੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੈਂਕਟਾਰਮਨ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਭੇਟ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ “ਬੰਦ ਕਿਤਾਬ” ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚਾਈ। ਇਹ ਦੁਹਾਈ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪਾਈ ਗਈ ਕਿ ‘ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦੇਹ’ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਤੇ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਆਕਾਰ ਤੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬੀੜ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਉਸੇ ਆਕਾਰ ਤੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਤੌਹੀਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।” ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਰ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸਿੱਖ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦੇਹ” ਤੋਂ ਭਾਵ “ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਸੋਮੇ” ਤੋਂ ਹੈ। ਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਤੇ ਬੰਦ ਕਿਤਾਬੀਏ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਦੇਹ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਬੰਦ ਕਿਤਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬੀੜ ਹੱਥ ਲਿਖਤ

ਵਿੱਚ ਸੀ। ਹਰ ਕੋਈ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੇਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਛਾਪੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ? ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਆਕਾਰ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਚੌਹਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਤੇ ਸੈਂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ, ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਤੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਪਾਸ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਿਖਰੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਆਕਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਗੁਟਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹਨਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਕਾਰ ਤੇ ਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਪਰ ਲਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਉੱਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

5. ਸਿੰਘ ਬਾਪ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਮਗਰ ਵੀ ਸਿੰਘ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘ ਸਿਰਫ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਹੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਮ ਮਗਰ ਬਗੈਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆਂ ਸਿੰਘ ਲਗਵਾ ਦੇਣਾ, ਕੀ ਇਹ ਸਿੱਖ ਮਾਪਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਅਵੱਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਪਰ ਹੁਣ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮਗਰ ਸਿੰਘ ਲਗਵਾਉਣ ਦੀ ਅਮਲੀ ਕਿਰਿਆ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਮਲੀ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਤੇ ਭੀ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਮਗਰ ਸਿੰਘ ਲਗਵਾਉਣ ਦੇ ਅਮਲ ਦਾ ਹਰਿਆਣੇ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਜਾਟ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੀਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣ ਕਿ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਖਾਸ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਬਖਸ਼ੇ ਇਸ ਲਫਜ਼ (ਸਿੰਘ) ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਜੇ ਕਿਸੇ ਨਾਮ ਮਗਰ ਸਿੰਘ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਕਹਾ ਸਕਦਾ? ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਚੈਰਿਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਉਹੋ ਲੋਕ ਹੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਵੋਟ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮਗਰ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਕੌਰ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਖਿਲਾਫ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੀਰ ਨੌਂਆਂ ਗੁਰੂਆਂ ਤੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚਲੇ ਸਾਰੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ।

6. ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਕੁਝ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਏ ਆਏ ਦਿਨ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਉੱਪਰ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾਵੇ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਮੱਧ ਸਾਗਰ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਸਮੁੱਚੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਭਾਵ ਯੂਰਪ, ਉੱਤਰੀ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪੀਰ ਪੈਗੰਬਰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੀ ਮੂਲ ਸੋਚ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਹੈ। ਪਦਾਰਥ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ

ਮੁੱਖ ਸੋਮਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੜਬੜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਭ ਵਿਉਂਪਾਰਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਢੋਲਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਬੰਸਰੀ ਦੀ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨੀ। ਦੂਜੇ ਉੱਤਰੀ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੇ ਲੋਕ ਆਇਰਲੈਂਡ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਕੌਟਲੈਂਡ ਦੇ ਲੋਕ ਸਕੌਟਲੈਂਡ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਵੇਲਜ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਭੀ ਲੰਡਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਇਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੀਰ ਇਤਨੇ ਹਿਪੋਕਰੇਟ ਹਨ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਉਪਰੋਕਤ ਦੱਸੇ ਤਿੰਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਦਾ ਕਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

7. ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਅਲੰਬਰਦਾਰ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਪਾਦਰੀਆਂ ਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਦੇ ਫਤਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਰਕਾਰ ਚੱਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤੋਂ ਵੱਖਰਿਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ” ਤਾਂ ਇਹ ਦੂਜਿਆਂ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਤੇ ਖਾਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ। ਪੁਰਾਤਨ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਮ ਦੇ ਪੋਪ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਾਜ ਚਲਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤਾਂ ਨੇ ਪੋਪ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰ ਕੇ “ਚਰਚ ਆਫ ਇੰਗਲੈਂਡ” ਨਾਮ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਧਰਮ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਸ ਧਰਮ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਪਰ ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਭੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਟੇਟ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਪਾਦਰੀ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਭੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇੱਕ ਜਾਨ ਹੋ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਡਾਕਟਰ ਚੌਹਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਰਾਜ ਬਿਨਾਂ ਧਰਮ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।” ਭਾਵ ਧਰਮ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਪਰ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਾਫ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਧਰਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਅੱਗੇ ਵਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰ ਭਾਵ ਜੋਰਾਵਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖਣ ਦੇ ਕਾਇਲ ਹਨ। ਜੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੀਏ ਤਾਂ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲੇਗਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਰੋਲ ਰਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਖਲਜਗਣ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰਿਆਂ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ।

(3-4-92)

ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਭੇਦ ਕੀ ਸੀ?

ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁੱਲ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 19 ਫਰਵਰੀ 1992 ਨੂੰ ਚੁਣੀ ਗਈ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚੁਣੀ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਕਹਾਉਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪੋਲ ਹੋਈਆਂ ਲੱਗਭਗ 25 ਫੀਸਦੀ ਵੋਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 9 ਫੀਸਦੀ ਹੀ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ। ਧਰਮ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਭੀ ਨਾ ਇਹ ਸਿੱਖ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਿੰਦੂ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਕਰੀਬਨ 55 ਫੀਸਦੀ ਸਿੱਖ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ 95 ਫੀਸਦੀ ਸਿੱਖ ਆਬਾਦੀ ਨੇ ਵੋਟਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਦੀ 45 ਫੀਸਦੀ ਹਿੰਦੂ ਆਬਾਦੀ ਨੇ ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵੋਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਭਾਰੂ ਸੀ ਭਾਵ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ। ਪੇਂਡੂ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਭੀ 20 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ 20 ਫੀਸਦੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦਲਿਤ ਜਾਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਤਕੜਾ ਹਿੱਸਾ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖਾਸ ਕਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੋਟਾਂ ਨਾ ਪਾ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਫਤਵਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਨ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲੜੀ ਗਈ? ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਚੋਣ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਏ ਬਿਨਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਗੇ।” ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਅੰਸਰ ਨੇ 1989 ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਬਗੈਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਏਜੰਡਾ ਮਨਵਾਇਆ ਲੜੀਆਂ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸੋਹਾਂ ਭੀ ਖਾਧੀਆਂ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ 1989 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਕਾਂਸ਼ੀਰਾਮ 19 ਫਰਵਰੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਚੋਣਾਂ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਲੜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਛੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਚੋਣਾਂ ਨਾ ਲੜਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿ “ਸਰਕਾਰ ਝੂਠ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਇਸ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਤਾਂ ਕਰਵਾਉਣੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਨੇ ਜੂਨ 1991 ਵਾਲੀ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਉਹ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਤਦ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੇ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਾ ਪੈਕੇਜ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ

ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਤੀਜਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵਾਂਗ ਅਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਫੌਜ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਭੀ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕਰਤੱਵ ਵੱਲ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨ ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨਾ ਲੜਨ ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ 1989 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੇ 1991 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ (ਜਿਹੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ) ਵਿੱਚ ਭੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬ ਪੈਕੇਜ ਦਾ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਲ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਸੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੈਕੇਜ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਚੋਣ ਤਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਰੰਗ ਢੰਗ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਦਾਅ ਪੇਚਾਂ ਦੇ ਛਿੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੈਠਦੀ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਾ ਪੈਕੇਜ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਕਾਲੀ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ “ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰੇ” ਵਾਲੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਦ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਕਦੇ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਨਾ ਜਿੱਤ ਸਕਦੀ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਲਈਏ ਕਿ ਵਾਕਿਆ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਫਤਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ? ਉਂਝ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਤਾਂ ਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਭੀ ਮੁਲਕ ਦੀ ਵੋਟ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਜਾਂ ਸਿਆਸੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਸੰਜੀਦਾ ਮਸਲਾ ਭੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਦ ਭੀ 30 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਕਦੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਭਾਵ ਵਿਰੋਧ ਜਾਂ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੀ 30 ਫੀਸਦੀ ਵੋਟ ਚਾਹੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇ ਤੇ ਚਾਹੇ ਉਹ ਹਿੰਦੂ “ਮੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ” ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀ 70 ਫੀਸਦੀ ਵਿੱਚੋਂ 25 ਫੀਸਦੀ ਵੋਟ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ 19 ਫਰਵਰੀ 1992 ਨੂੰ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਈਆਂ 45 ਫੀਸਦੀ ਵੋਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 30 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਛੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਹਨ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਅਜੇ ਪੱਧਰਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਾਹਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਰਾਸ਼ ਜਿਹੇ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਅੱਧੇ ਮਨ ਨਾਲ। ਹੁਣ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਈ 15 ਫੀਸਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ ਕੁ ਫੀਸਦੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵੋਟ ਪਾ ਲਓ ਜਾਂ ਨਾ ਪਾਓ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਰਨਾਲਾ ਉੱਥੇ ਦਾ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਬਹੁਤੀ ਹੈਰਾਨਕੁੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਛੇ ਜਾਂ ਸੱਤ ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਅਸਰ ਥੱਲੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪੱਖੀ ਭੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਗਏ? ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹਨ :-

1. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। 19 ਫਰਵਰੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਦਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਭੀ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ।

2. ਪੰਜਾਬ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਗਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰੀ ਲੀਡਰ ਚੋਣ ਕੰਪੇਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਆਇਆ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਪੋਸਟਰ ਨਹੀਂ ਲਾਏ ਸਗੋਂ ਬਹੁਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਘੱਟ ਵੋਟ ਪੋਲ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਆਸ ਸੀ।

3. 30 ਫੀਸਦੀ ਵੋਟਰਾਂ ਉੱਪਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਅਸਰ ਭੀ ਸੀ।

4. ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਮਾਰਕਸਿਸਟ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਕਾਮਰੇਡ ਸੁਰਜੀਤ ਆਪਣੇ ਲੇਖ "An outcome fraught with dangers" ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੋਣ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪੋਸਟਰ ਲਾਏ ਕਿ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਰਪੰਚਾਂ ਤੋਂ ਜਬਰੀ ਡਾਂਡੀਆਂ ਪਿਟਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ ਸਹਿਮ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਫੌਜ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣੀਆਂ ਭੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਭੀ ਹਊ ਪਰੇ ਕਰ ਗਏ।"

ਹੁਣ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਦਲਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭੀ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬੂ ਕਾਂਸ਼ੀਰਾਮ ਦੇ ਕਹੇ ਤੋਂ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਏਦਾਂ ਕਰ ਕੇ ਦਲਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਕਿਉਂ ਗਏ। ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰਣੈ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਚਾਹੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇ ਤੇ ਚਾਹੇ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਹੋਵੇ ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਹੱਲ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਬਾਈਕਾਟ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਲੇਖ ਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਭੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਭੇਦ ਕਾਰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਆਓ ਜ਼ਰਾ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਹਾਲਤਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਮਾਰੀਏ।

1. ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲੜੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ, ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ, ਕਾਬਲ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ, ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਤੇ ਛੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਤਰੀਕ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੱਕ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਭੀ ਠੋਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕੇ।

ਚੋਣ ਘੋਲ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਹਾਰਨਾ ਹੀ ਹਾਰਨਾ ਸੀ। ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਸੀ ਸਿਆਸੀ ਖੱਲ ਬਚਾਈ ਹੈ।

2. ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅਕਾਲੀ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨਗੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਟੱਬਰਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

3. ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਭੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਚੋਣਾਂ ਨਾ ਲੜਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਪੈਕੇਜ ਨਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਨਾ ਲੜਨ ਲਈ ਤਕੜੇ ਕੀਤਾ। ਅਕਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਰਹੇ।

ਹੁਣ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣ ਨਾ ਲੜਨ ਪਿੱਛੇ ਅਕਾਲੀ ਭੇਦ ਕੀ ਸੀ?

1. ਅਕਾਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਇਹ ਭੀ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਗਰੁੱਪ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਆਪਣੀ ਜੱਟ ਖਸਲਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਵਡੱਤਣ ਨੂੰ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਈਰਖਾ ਸਿਖਰਾਂ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਭੀ ਮੋਹਤਬਰ ਲੀਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਂਝਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਸਕਣ। ਇਹਨਾਂ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਗਰੁੱਪ ਪਾਸ ਭੀ ਕੋਈ ਖਾਲਸਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

2. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਕਾਰਨ 1989 ਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਾਂਗ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਡੱਬੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਰਵਾ ਸਕਦੇ। ਦੂਜਾ ਇਹ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣੋਂ ਡਰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ 1989 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੇ ਨੌਂ ਅਕਾਲੀ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਲਈ ਜਿੱਤੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਮੱਤਭੇਦ ਉੱਭਰੇ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਕਿਰਪਾਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਭੀ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਇਹ ਕਿਹੜੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਵੋਟਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਾਓ?

3. ਡਾਕੇ, ਚੋਰੀਆਂ ਤੇ ਕਤਲਾਂ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟੀ ਹੈ। ਲੁੱਟਾਂ ਖੋਹਾਂ ਨਾਲ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਬਣਾ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਚਰਚਾ ਹੈ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਘਰਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਅੱਜ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਏ ਜਦ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਪਾਸ ਆਮਦਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸੋਮਾ ਨਹੀਂ ਸੀ?

4. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਜਿੰਨੀਆਂ ਭੀ ਲਹਿਰਾਂ ਚੱਲੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੋਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਆਚਰਣਹੀਣਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਆਚਰਣਹੀਣਤਾ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਵੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁ ਬੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਚੁੱਕਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜਬਰੀ ਵਿਆਹ ਰਚਾਉਣੇ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਲੁੱਟਣੀ ਤੇ ਫਿਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰੋਤੀਆਂ ਮੰਗਣੀਆਂ, ਭਾਵ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਿਸੇ ਭੀ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਦਾ ਖਾਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਆਪਣੇ ਖਿਲਾਫ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਭੈ-ਭੀਤ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਮਿਆਰ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਡਿੱਗ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੁੰਡੇ ਭਾਵ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਤੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ, ਭਾਵ ਲੋਕ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਮਾੜਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ।

5. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦਕ ਤਾਕਤ ਭੀ ਕਾਫੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਲੰਬੀ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਮੁੰਡੇ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਭੱਜ ਗਏ ਹਨ। ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਕਰ ਜਰਮਨੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਪਨਾਹਗੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਭਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰਣ ਦੀ ਭੀਖ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ ਕੇਸ ਕਟਵਾ ਕੇ ਸਿੰਘੀ ਅਣਖ ਨੂੰ ਵੇਚ ਰਹੇ ਹਨ।

6. ਰਹਿੰਦੀ ਕਸਰ ਡਾਕਟਰ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਨਾਲ ਇਹ ਭੀ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਹੋਣ ਦਾ ਜੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਸੀ, ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਭਗਤ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਭਗਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਨੰਗੀ ਹੋ ਗਈ।

7. ਦਲਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਣੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿੱਖ ਮੁੰਡਿਆਂ ਤੇ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਪਾੜਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਤੱਕ ਦੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਤੱਕ ਅਫ਼ਸਰੀਆਂ ਦਲਿਤ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਭੀ ਦਲਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਬਣ ਕੇ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਲਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਅਸਰ ਕਾਫੀ ਘਟਿਆ ਹੈ।

ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਲੀਡਰ ਬਾਬੂ ਕਾਂਸ਼ੀਰਾਮ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ “ਚੋਣਾਂ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰੋ” ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ, ਸਗੋਂ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਚੋਣ ਲੜੀ। ਇਹੋ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਨਜ਼ਲਾ ਦਲਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਨ ਕੁਝ ਕਾਰਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜ ਗਏ ਸਨ।

(22-4-92)

ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ “ਖਾਸ” ਹੋਣ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ!

ਇਸ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ‘ਸਿੱਖ ਮਸਲੇ’ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਾਰੂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਇਹ ਭੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿਓ ਜਾਂ ਨਾ ਦਿਓ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਓ। ਪੰਜਾਬ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਥਾਂ ਹੈ। ਭਾਵ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਇੱਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੇਸ ਹੈ।” ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਨਾਹਰੇ ਨੂੰ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਸੋਚਿਆਂ ਪਤਾ ਚੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਾਹਰਾ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸ (case) ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਨਫ਼ਰਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਲਈ ਹੋ ਰਹੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਫੁੱਟ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸਪੈਸ਼ਲ ਤੇ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਣ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕੀ ਹੈ?

ਆਰੀਅਨ ਲੋਕ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ। ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੱਭਿਅਤ ਸੁਸਾਇਟੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਬਾਇਲੀ ਰਾਜ ਭਾਗ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਲਏ। ਹਰ ਆਰੀਅਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਿੱਤਾਂ ‘ਤੇ ਮਾਣ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗੁਣਾਤਮਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਉੱਚਾ ਤੇ ਖਾਸ ਕੌਮ ਹੋਣ ਦੀ ਘੁਮੰਡੀ ਸੋਚ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਗਈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੇਦ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਆਰੀਅਨ ਦਾ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਹੋਰ ਭੀ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਵਰਗੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਫਿਰ ਕੌਰਵਾਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਯੁੱਧ ਵੀ ਇਸੇ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਲੜੇ ਗਏ। ਰਾਮਾਇਣ ਤੇ ਗੀਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭੀ ਇਸੇ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਹੋਈ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਮੁੱਢ ਕਦੀਮ ਤੋਂ ਨਾਥਾਂ, ਯੋਗੀਆਂ, ਮੀਰਾਂ, ਪੀਰਾਂ, ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਧਰਮਾਂ ਤੇ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਭੀ ਇਸੇ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਤੇਜ਼ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕਹਾਉਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੁਚੀ ਅੱਜ ਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਮਗਰੋਂ ਇਸੇ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਆਗਮਨ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਪਰ ਚੱਲਣ

ਦਾ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਕਹਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਸਵਾਲ ਬੜੀ ਖੋਜ ਦਾ ਧਾਰਣੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ “ਸਿੱਖ ਧਰਮ” ਕਹੀਏ ਜਾਂ “ਸਿੱਖ ਮੱਤ”? ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਗਤੀ ਲਈ ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮਾਜੀ ਵਹਾਅ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਜਿੱਤਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਾਂ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ ਜਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਆਦਤ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਪਹਿਲੇ ਆਰੀਅਨ ਫੈਲਦੇ-ਫੈਲਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਸੂਬਿਆਂ ਤੱਕ ਪਸਰ ਗਏ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿਜਰਤ ਕਰ ਗਏ ਆਰੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਕਲਚਰ ਭੀ ਬਦਲ ਗਏ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਆਰੀਅਨ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਘਟੀਆ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਖੂਨ-ਸਬੰਧ ਪੱਖੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਆਰੀਅਨ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਏ ਆਰੀਅਨਾਂ ਦੇ ਸਕੇ ਭਰਾ ਹੀ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਕੇ ਭੀ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ “ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹੋਣ” ਵਾਲੇ ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾ ਸਕੇ। ਸਗੋਂ ਇਹ ਰੁਚੀ ਵਧਦੀ ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਅਕਾਲੀ ਅਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਏ ਇਸ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭੀ ਹਵਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ “ਸਪੈਸ਼ਲ ਜਾਂ ਵੱਡਿਆਂ” ਕਹਾਉਣਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ :-

ਅਵਲਿ ਅਲਹੁ ਨੂਰ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ॥

ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭ ਜਗ ਉਪਜਿਆ ਕਓਨ ਭਲੇ ਕਓਨ ਮੰਦੇ॥

ਇੱਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਬਾਣੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੀ ਹੈ :-

ਨੀਚਾ ਅੰਦਰੁ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਨੀਚੀ ਹੂੰ ਅਤਿ ਨੀਚ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗ ਸਾਥ ਵਡਿਆਂ ਸਿਓ ਕਿਆ ਰੀਸੁ॥

ਹੋਰ ਲਓ :-

ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ॥

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :-

ਤੁਮ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੇਰੇ॥

ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਸਾਫ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਮਾਟੀ ਏਕ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ॥

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਾਂਡੇ ਘੜੇ ਕੁਮਾਰਾ॥

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਕਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ :-

ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕੋ ਪਹਿਚਾਨਬੋ॥

ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਨੇ ਭੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਭਿਮਾਨੀ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੀਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਦਾਰੋਮਦਾਰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਗੈਰ-ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸਮਾਜ, ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਦੇਣਦਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਭਾਵੇਂ ਕਰਜ਼ਾਈ ਹੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਹ ਗੈਰ-ਜ਼ਮੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਭੀ ਟਿੱਚ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਕੌਮ ਉਹ ਹੀ ਅਕਲਮੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੀ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਾਭਾਂ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਜਾਂ ਫਿਰਕੇ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਲਈ ਵਰਤੇ। ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਘਾਟੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਆਸੀ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਗਲਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਗੁੰਮਰਾਹ ਹੋ ਕੇ ਵੱਖਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹੋ ਰੁਚੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ 'ਬਦਨਾਮੀ' ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਟੇਜਾਂ ਤੋਂ ਇਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੰਤ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਸੱਚਾਈ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੇ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਹੈ।

“ਸਿੱਖ ਸਪੈਸ਼ਲ ਹਨ” ਕਹਾਉਂਦਿਆਂ-ਕਹਾਉਂਦਿਆਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਰੱਜ ਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹੇ ਗਏ। ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਤੇ ਹੜਤਾਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਕੂਲ ਤੇ ਕਾਲਜ ਬੰਦ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਪਹਿਰਾਵੇ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹੇ ਗਏ। ਟੀਚਰ ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਧਮਕਾਏ ਗਏ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਵਿੱਦਿਅਕ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਕਦੇ ਭੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਕਿਹੜੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਫਿੱਟ ਬੈਠੇਗੀ? “ਕਿ ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕੌਮ ਹੈ” ਦੇ ਅਲੰਬਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ? ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਹੋਣ ਤੇ ਇਸ ਕੰਪਿਊਟਰ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕੀ ਥਾਂ ਹੋਵੇਗੀ? ਇਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਘਾਤੀ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਜਾਂ ਫਿਰਕੇ ਦੀ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਹੁਨਰ, ਵਿਓਪਾਰ, ਉੱਚ ਕਰਾਫਟ, ਵਿੱਦਿਆ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੀ ਜਾਵੇ। ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ ਉੱਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਢੁਕਦੀ ਹੈ? ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਵਡੱਤਣ ਜਾਂ ਖਾਸੀਅਤ ਹੈ? ਪਿਛਲੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ

ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਤਮ ਵਿਛਾਏ ਗਏ ਤੇ ਵਿਛਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਇੱਕ ਰਾਜਸੀ ਨਾਹਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਸਿੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਘ ਬਾਣੀ ਲੰਘਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਇਹੋ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ? ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਕਾਂਗਰਸ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਬਰਤਾਨੀਆਂ, ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਲੋਕ ਟੋਰੀ, ਲੇਬਰ, ਲਿਬਰਲ, ਰੀਪਬਲਿਕਨ ਅਤੇ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹਨ। ਕੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ, ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹਨ?

ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਬਾਹਲਾ ਕਰ ਕੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕ (ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ) ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਗੋਂ ਇਹ ਆਪਣਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਭੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਹਨ। ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਿਸਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਣਾ ਕੇ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਾਜ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜਿਆ। ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਉਹ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਲਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਰਹੰਦ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਣੇ ਜਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਬਦਲਾ ਲਿਆ। ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ ਥਰ-ਥਰ ਕੰਬ ਉੱਠਿਆ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਥ ਇਸ ਈਰਖਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸਾਡਾ ਸਰਦਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਭਾਵ ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਹੀ ਰਹੇ। ਹੋਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਸਪੈਸ਼ਲ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਕਰੇ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਸਪੈਸ਼ਲ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਦੂਜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇਉਂ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ, ਜੁਲਾਹੇ ਸਿੱਖ, ਬਾਲਮੀਕੀਏ ਸਿੱਖ, ਰਵੀਦਾਸੀਏ ਸਿੱਖ, ਭਾਪੇ ਸਿੱਖ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿੱਖ, ਭਾਵ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾਪਣ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉੱਚਤਮ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਪਰ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੇ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਨਾਹਰੇ ਨੂੰ ਕਿ “ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੌਮ ਹਨ” ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲੋਕ ਸਾਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਚੇ ਕੀਤੇ ਇਸ ਨਾਹਰੇ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਵਨਿਸਟਿਕ ਰੁਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਹਰੇ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਦੂਰ ਦਾ ਵੀ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(9-12-92)

ਕੀ ਪੀਰੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਰਾਜਸੀ ਸੀ?

ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਬਹੁਤੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀਆਂ, ਜੇ ਲੱਭਦੀਆਂ ਵੀ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਨਾਲ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ, ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਉੱਪਰ ਆਪ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਹੀ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਭੀ ਸਮੁੱਚੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਉਚਰਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਰਾਜ ਨਾਲ ਰਲਗੱਡ ਕਰਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਦੇ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਇਹ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੀਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਰਾਜਸੀ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪਹਿਨੀ ਸੀ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਖਾਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੁਲਕ ਦੇ ਮੁਗਲ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਾਲਮੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਰਾਖੀ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵਧ ਗਈ। ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੀ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਤਾਂ ਪਹਿਨੇ ਪਰ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਉੱਪਰ ਭੀ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚੰਗੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਭੀ ਵੱਧ ਦੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਤ ਕਾਫੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਮੋਢੇ ਤੋਂ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਲਟਕਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਖੱਬੇ ਮੋਢੇ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਲਟਕਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਉਤਾਰ ਕੇ ਦਰੁਸਤ ਪਾਸੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਵਰਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਚਲੋ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨੂੰ ਪੀਰੀ ਦੀ ਰਹਿਣ ਦਿਓ। ਦੱਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਆਪ ਤਲਵਾਰ ਵਾਹੁਣ ਦੇ ਧਨੀ ਸਨ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਚੌਕਸ ਸਨ। ਫਿਰ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪੀਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ

ਖੁਦ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਪਹਿਨਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਰਾਜਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੈਂਕਸ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨੂੰ ਉਤਾਰਨਾ ਕਿਉਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ? ਸਾਫ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇ ਤਿਲਕ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਮਰ ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਕੀ ਉਹ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਅੰਤਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ? ਚਲੇ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਕ ਅਲੌਕਿਕ ਬੱਚੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪੀਰੀ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਸ ਮੂਲ ਮੰਤਵ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗਲਤ ਪਾਸੇ ਪੈ ਗਈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਾਲ ਕਿਹੜੇ ਵਿਗੜਿਆਂ ਤਿਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਕਰਨਾ ਸੀ? ਕੋਈ ਭੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਜਾਂ ਮਿਥਿਹਾਸ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਠੀਕ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ। ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਪੀਰੀ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੀਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਸੀ। ਪਰ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਮੇਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੀਰੀ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਖੁਦ ਆਪ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਉਂ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਮੀਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਹਿਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਪੈ ਗਈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਗਾ ਫਿਰ ਹੁਣ ਇਹ ਪੀਰੀ ਦੀ ਰਹਿਣ ਦਿਓ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਪੀਰੀ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਰਾਜਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਆਪਣੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਕਰਨ।

ਪੀਰੀ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸਬੂਤ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰਫ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੀ ਰਸਮ ਸਮੇਂ ਹੀ ਇਹ ਦੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਪਹਿਨੀਆਂ। ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੀ ਪਹਿਨੀ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਸੱਜੇ ਤੋਂ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾਈ ਸੀ। ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਲੱਖ ਪਏ ਚਿਤਰਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਦੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਲਟਕਾਈ ਪੀਰੀ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਰਾਜਸੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਸੂਲ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿੰਦੇ।

• ਇੱਕ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਭੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੀਰੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਾਵ ਰਾਜਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਮੇਤ ਸਾਡੇ ਦਸੇ ਗੁਰੂ ਖੰਭੂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਭਾਵ ਲਿਖਦੇ, ਕੰਮ ਕਰਦੇ, ਤਲਵਾਰ, ਤੀਰ ਤੇ ਹੋਰ ਧੰਦੇ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਉਹ ਖੱਬਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸਨ ਵਰਤਦੇ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤੀ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾਈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਧੂਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਕੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੇਤੁਕਾ ਹਥਿਆਰ ਪਹਿਨਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਨ? ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੱਜੇ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਖੱਬੇ ਪਾਸਿਓਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਲਟਕਾਈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬੇਤੁਕੀ ਸੀ (ਪੀਰੀ

ਵਾਲੀ)।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਏ ਚਹੁਆਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਭੀ ਵੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨੀਆਂ। ਕੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਉੱਚਰੇ ਪੀਰੀ ਲਵਜ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਨ? ਚਲੋ ਸਮਝ ਲਓ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਨਾ ਆਪ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਦੇ ਕਿਸੇ ਜਰਨੈਲ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੀਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਜਸੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਬਣਾਇਆ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਰਾਜਸੀ ਪੱਖੋਂ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਪਹਿਨਣ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਚੇਤਨ ਸਨ। ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਰਹਿਬਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਪੀਰੀ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਉਚਾਰਣ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ? ਜੇ ਇਹ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੂਕਾ ਲਹਿਰ, ਗਦਰੀ ਲਹਿਰ, ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ, ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ, ਆਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹੁਣ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਦੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਗੀਤ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹਾਂ, ਇਹ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਕੇ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸੱਜਿਓਂ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਲਟਕਾਈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨੂੰ ਹੀ ਪੀਰੀ ਦੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੀਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੱਬਿਓਂ, ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਸੀ। ਅੱਜ ਦਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਜਿਹੜਾ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਡੋਰਿਆ ਡੋਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਪੀਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਦਾ?

ਜਦੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਭੁੱਖ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਤਿੰਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਅਖਬਾਰਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲੇਖ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਛੱਡ ਕੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਇਹਨਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਤਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਰਚਿਆ। ਸੱਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਛੇਆਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਨੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ। ਕਿਉਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ? ਇੱਥੇ ਸੋਚਵਾਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਪਾਸ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਹੋ, ਇਹਦਾ, ਉਦਾਂ ਕਹਿਕੇ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਕੰਨੀਂ ਕਤਰਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਸੋਚਵਾਨ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੰਝੱਤਰ ਫੀਸਦੀ ਬਾਣੀ ਬੀਰ ਰਸ ਵਿੱਚ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਖਾਸ ਹਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ

ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਾਨਵ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕਰ ਕੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਇੱਕ ਸਾਰ ਸੰਸਾਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਦੇ ਕੁਝ ਸਖਤ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਚੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਾ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖਾਹਸ਼ਮੰਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਹਿਦ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਜੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰ ਜਾਂਦੇ। ਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਉਸ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਰਚੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਨੂੰ ਧੜਾ ਧੜ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ (ਇਹ ਆਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ) ਕਿਹਾ ਕਿ, “ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ”। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਜੋ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੈ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਉਸੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਜੀਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਹਿਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਵੀ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

ਇੱਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਗੱਲ ਇਹ ਭੀ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ‘ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ’ ਉੱਥੇ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ ਕਿ “ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਓ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦਿਹ”। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮਗਰੋਂ ਅੰਨ੍ਹੀਂ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਜੋੜੇ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦਿਹ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸਹਿਮ ਪਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਡਰ ਭੈ ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਂ ਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਰੂਹਾਨੀ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸਮਾਨੀ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦੇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਬੁੱਤ ਪੂਜਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਜਾਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਦੇਹਾਂ ਜਾਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਮਨਸੂਬਾ ਕਿਤੇ ਭੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਸਟੇਟ ਦਾ ਅਲੰਬਰਦਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਉਂਝ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਸਟੇਟ

ਦਾ ਅਲੰਬਰਦਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਰਬ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀਆਂ ਰੂਹਾਨੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਗੁਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਸਟੇਟ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ। ਇੱਕ ਸਟੇਟ ਦੀ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਰਲਗੱਡ ਹੋਇਆ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਦੂਜੀ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਆਪਣੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਪਸਾਰ ਲਈ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤਾਂ ਧਰਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਭੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਸਗੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਪਰ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰੋਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਣ ਤੇ ਸ਼ੰਕਾਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਭਾਵ ਗੁਰੂਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਪੀਰੀ ਦੇ ਗਲਤ ਅਰਥ ਕੱਢ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਰਵਾਇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਕੇ ਯਹੂਦੀ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟ ਤੇ ਕੈਥੋਲਿਕ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਰਾਹ ਅਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਪਾਖੰਡੀ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਅਤੇ ਬਗਲ ਵਿੱਚ ਛੁਰੀ। ਹੁਣ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਭੀ ਉਸੇ ਟਿਕਾਣੇ 'ਤੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਕੇਸਰੀ ਰੰਗ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ ਏ. ਕੇ. 47, ਭਾਵ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਭਗਵੇਂ ਜਾਂ ਕੇਸਰੀ ਰੰਗ ਨੂੰ ਭੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਰੰਗ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਭਾਸ਼ਾ-ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਫਜ਼ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪੀਰੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨਹਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਗੁਰੂਆਂ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿ ਕੇ ਵਿਖਿਆਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਭਾਵ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਰੱਬੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਲਫਜ਼ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਭੀ ਜੋੜਦੇ ਸੁਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਲੈਕਚਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਨ। ਪਰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਚਰੇ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲੈਣ ਲਈ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਪੀਰੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਵਰਤ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ?

(20-1-93)

ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪੱਤਰ

ਇਹ ਖਤ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਘਾਣ ਨਾ ਕਰਵਾਉਂਦੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨਿਰੋਲ ਆਰਥਿਕ ਸਨ, ਧਾਰਮਿਕ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਜੇ ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਰਫ ਅੱਠਾਂ 'ਕ' ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦਾ ਧੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕਦੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਰਤ 19 ਸੌ ਮੀਲ ਲੰਬਾ ਹੈ ਤੇ 19 ਸੌ ਮੀਲ ਚੌੜਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਕਿਸਾਨੀ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਾਹੀ ਹਿੰਦੂ ਕਿਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕੌਮੀਅਤ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਭੀ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਭੀ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹੀ ਹਨ ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਸਸਤਾ ਪਾਣੀ, ਸਸਤੀ ਬਿਜਲੀ, ਸਸਤਾ ਖਾਦ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਈ ਸਸਤੇ ਸੰਦ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਥੋਂ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਧਾਰਮਿਕ ਸੋਚ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਈ? ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਰਤ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਆਇਆ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸਾਨੀ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਕੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸੀ ਤੁਫਾਨ ਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਆਪ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੋ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਆਰਥਿਕ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਰਲਗੱਭ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੰਦੂ ਕਿਸਾਨ ਭਰਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪੁਆੜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਭੀ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਪੈਸ਼ਲ ਹਨ ਭਾਵ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨ ਭੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਹੈ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੜਾ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹਿੰਦੂ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਗਰਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਆਮ ਹਿੰਦੂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਗਰੀਬ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ। ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਫ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਭੀ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਹੀ ਹਿੰਦੂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ

ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਰਲਾ, ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਤਰੀਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਹਿੰਦੂ-ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਰੱਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਸਮੇਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੋਹਰੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਰੋਟੀ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਕੇ ਵੋਟਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਹੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੱਠਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਸਿੱਖ ਵਰਤਮਾਨ ਜਮਹੂਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਲੜਾਈ ਦਾ ਧੁਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਹਾਂ, ਇੱਕ ਅੰਗ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਤਦ ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਰੱਖੇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਭੀ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਦੂਜੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬੜ੍ਹਕਾਂ ਫੋਕੀਆਂ ਹੀ ਸਨ ਕਿ “ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।” ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਢਾਅ ਸੁੱਟੀ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਤੇ ਬਾਹਰ ਬੈਠਾ ਸਿੱਖ ਕੁੱਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਤੇ ਕੁਝ ਕਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖ ਮਸਾਂ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹਨ ਉੱਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਬਾਰਾਂ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ। ਜੇ ਬਾਰਾਂ ਕਰੋੜ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਢਹਿਣੋਂ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ? ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਿਆਸੀ, ਸਿਧਾਂਤਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਲੜਾਈ ਭੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਹੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਮ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਸੰਬੰਧੀ ਹਿੰਦੂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿੰਗਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਹਿੰਦੂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਭੀ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਛਲਾਵਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੈਕੂਲਰ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਹਿੰਦੂ ਵਿਚਕਾਰ ਫੈਸਲਾਕੁੰਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸੈਕੂਲਰ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿਓ। ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਚਾਰ ਮਸਲਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਲੜਾਈ ਭੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਿਆਸੀ, ਸੈਕੂਲਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਸ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਨ। ਹਾਂ, ਸੂਬਿਆਂ ਲਈ ਵੱਧ ਰਾਜਸੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਕਿਸੇ

ਭੀ ਧਰਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਉੱਥੇ ਕਈ ਵਾਰ ਖਾਸ ਕਰ ਪੀਲੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਿਹਣੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਛੁਡਵਾਈਆਂ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਖਾਸਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇੱਕ ਭੈਣ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਲੁੱਟੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਦੂਜਾ ਭਰਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਧੌਣ ਉੱਚੀ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਆਏ ਦਿਨ ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਿਹਣਾ ਦੇਈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਵਧਦਾ ਸਗੋਂ ਨਫ਼ਰਤ ਹੀ ਵਧੇਗੀ। ਫਿਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸਨ। ਸਾਡੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਬਚਾਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਪਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੰਘ ਸਾਜੇ ਸਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਥਿਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਮੁਗਲਾਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਲੁੱਟਣ ਖੋਹਣ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਖਾਸਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਲਈ ਵੱਸ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਬਦਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਪਿਛਲੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਟੱਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਲੁੱਟੀ, ਜੋਰੀ ਜਬਰੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਏ। ਅੱਜ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਮ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਿੱਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਿੰਘ ਬਣ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਖਾਸ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਬੰਦਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਭੈੜੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਭੈੜੀ ਨੀਅਤ ਦਾ ਫਲ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਲੋਕ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਬਣਨ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਚੀਫ ਕੰਵਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਭੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਗਹਿਗੱਚ ਲੜਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਇੱਕ ਰਾਜਸੀ ਨਾਅਰਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਹਲਕੇ ਨੇ ਭੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮਾਨਵੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਲੰਬਰਦਾਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਅਠਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ (ਭਾਵ ਜ਼ਮਾਨਤ ਜ਼ਬਤ), ਅਨੰਦਪੁਰ ਮਤੇ ਦੇ ਮੁਦੱਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੱਖ ਬਹੱਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ਤੇ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਜਿਹੜੀ ਆਹੇ ਵਗਾਹੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਗਠਜੋੜ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਬਵੰਜਾ ਹਜ਼ਾਰ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਬਵੰਜਾ ਹਜ਼ਾਰ ਵੋਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 32 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਹਨ

ਭਾਵ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਭੀ ਇੰਦਰਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀਆਂ।

ਮੇਰੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿੰਘ ਵੀਰੋ, ਵੱਖਵਾਦ ਦਾ ਰਾਹ ਛੱਡ ਕੇ ਸੂਬਿਆਂ ਲਈ ਵੱਧ ਰਾਜਸੀ ਅਧਿਕਾਰ ਮੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ। ਇਹ 15ਵੀਂ, 16ਵੀਂ, 17ਵੀਂ ਸਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਬਦਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸਾਇੰਸ ਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਨੇ ਹੱਦਾਂ ਬੰਨ੍ਹੇ ਤੋੜ ਸੁੱਟੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਖਾਸੇ ਤੇ ਸੋਚਣੀਆਂ, ਬਦਲਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਬੰਦ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਯੁਗ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਮੁੜਨਾ। ਖੰਡਿਆਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਖੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਏ. ਕੇ. 47 ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸਕੂਟਰਾਂ, ਰੇਲ ਗੱਡੀਆਂ, ਬੱਸਾਂ, ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਨਕੋਰਡਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਜੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਦੂ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੋ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਬਚਾਏਗੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਸਾਏਗੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਡਟ ਕੇ ਰਾਖੀ ਕਰੇਗੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵੰਡ ਵੰਡਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੀ ਗਏ ਤਾਂ ਚੇਤਾ ਰੱਖੋ ਤੁਹਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਸਿਰਫ ਚਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਹੀ ਹੋਣਗੇ। ਚਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਤੁਹਾਥੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ ਵੜ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। 1947 ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ, ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਣਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਭੀ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਡਰਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਤੁਹਾਡਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੁਝਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਕੀ ਗਰੀਬ ਤੇ ਕੀ ਅਮੀਰ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਜਣ ਦੀਆਂ ਆਦੀ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਸਲਿਮ ਮੁਲਕ ਹਨ ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਬਾਂਹ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਫੜਨੀ। ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਰੂਸ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦੀਆਂ ਮਸਾਲਾਂ ਨਾ ਦਿਓ। ਇਹ ਭੀ ਦੇਖੋ ਯੁਗੋਸਲਾਵੀਆ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਭਰਾਵੋ, ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਮਗਰ ਨਾ ਲੱਗੋ ਜਿਹੜੇ ਉਹਨਾਂ 22 ਸਿੱਖ ਮੰਜੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਰਗੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਮਾਝੇ ਦੇ ਮਝੈਲ ਸਿੱਖ ਉਹਨਾਂ ਮੰਜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂ ਭਾਲਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਭੀ ਇੱਕ ਗੁਜਰਾਤੀ ਹਿੰਦੂ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲਬਾਣੇ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਾ ਹੀ ਹਨ।

ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਇੱਕ, ਸਾਡੀ ਜਿਸਮਾਨੀ ਬਣਤਰ ਇੱਕ, ਸਾਡਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਇੱਕ, ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਇੱਕ, ਸਾਡੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਫਰਕ ਇੰਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਰੋਟੀ ਕਮਾਈ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੱਟੀ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਈ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾ ਕੇ ਭੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੜਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। 1947 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਣੀਆਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਵਜ਼ਾਰਤਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਉੱਪਰ ਜਰਾ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਗੱਲ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਣੀਆਂ ਕੁਝ ਵਜ਼ਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਵਜ਼ਾਰਤਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸਰਦਾਰੀ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਹੈ। ਗੋਪੀਚੰਦ ਭਾਰਗੋ, ਭੀਮਸੈਨ ਸੱਚਰ ਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਵਜ਼ਾਰਤਾਂ ਦੀਆਂ 75 ਫੀਸਦੀ ਵਜ਼ੀਰੀਆਂ ਭੀ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸ ਹੀ ਸਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਗੋਪੀਚੰਦ ਭਾਰਗੋ, ਭੀਮ ਸੈਨ ਸੱਚਰ ਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਵਜ਼ਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ 65 ਫੀਸਦੀ ਵਜ਼ੀਰੀਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸ ਹੀ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਨ ਜਾਂ ਅਕਾਲੀ, ਪਰ ਸਨ ਸਿੱਖ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਸੂਬੇ ਬਣ ਜਾਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਭੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਨਿਰਭਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਰਗਰਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਲੜਾਈ ਸਿਰਫ ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਰਾਜ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਸੀ ਭੁੱਖ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਬਿਹਤਰੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਹੇਠਾਂ ਭੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਰਹੇਗੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਹੇਠਾਂ ਹੈ ਭਾਵ ਗਰੀਬੀ।

ਹੁਣ ਰਹਿ ਗਈ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਗੱਲ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨਸਲਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਕਾਲ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਖਿਲਾਫ ਨਸਲਵਾਦ ਹੋਰ ਭੀ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਲੜਾਈ ਸਿੱਖ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿੰਘ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਨਸਲਵਾਦ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਵੇਸਲੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੋਹਰਿਓਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀ ਇਹ ਲੜਾਈ ਇੱਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਰਦਵਾਰਿਓਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਤਾਂ ਟੋਰੀ ਪਾਰਟੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਈ ਅੰਦਰੋਂ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਜਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਵਾਸੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਇੱਥੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਗੋਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਮੇਨੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਤੇ ਕਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਦੇ

ਹਨ। ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਟੋਰੀ ਸੁਭਾ ਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਡੇ ਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੇ ਭੀ ਪੱਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਏ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜੌਬਾਂ ਉੱਪਰ ਨਸਲਵਾਦੀ ਤੇ ਭੱਦੇ ਰਿਮਾਰਕਸ ਦੇ ਕੇ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਪੁਲੀਸਮੈਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜੱਬਲ (Stupid) ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਜੌਬਾਂ ਛੱਡਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਕੇਸ ਜਿੱਤੇ ਪਰ ਮੁੜ ਜੌਬਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਇਹਨਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਯੁਗੰਡਾ ਤੇ ਕੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਸਬਕ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਮੇਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦਸਤਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਭੀ ਬਿਸਤਰਾ ਗੋਲ ਮੋਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਦਰਪੇਸ਼ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਹੀ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਨਸਲਵਾਦ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਜਸੀ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਸਿੰਘ ਰਾਜ ਨੂੰ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੋਲਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਇਹੀ ਸਿੰਘ ਰਾਜ ਨੂੰ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੁਪਾਸੜੀ ਨੀਤੀ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿੰਦੂ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਵਾਸੀ ਚਾਹੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰੰਗ, ਧਰਮ, ਦੇਸ਼ ਕੋਈ ਭੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਇੱਕੋ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੇ ਹਮਰਾਹੀ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸ਼ਤੀ ਏਕਤਾ ਨਾਲ ਭਵਸਾਗਰ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਨਾਲ ਡੁੱਬ ਜਾਵੇਗੀ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਦਲੀਲਾਂ ਤੇ ਅਮਲਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆਂ ਤੇ ਕੀ ਬਣੂੰ ?

1981 ਜਾਂ 1982 ਤੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਜਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਾਜ਼ ਨੂੰ ਪਰਨਾਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਕਰਤੱਬਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਗ਼ੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਦਲੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ। ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਦਹਾਕਾ ਇਹਨਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਠੱਸ ਪਰਖ ਲਈ ਕਾਫੀ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਨਰਮ ਖਿਆਲੀਏ, ਅਕਾਲੀ ਹੋਣ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲਹਿਰ ਵੀ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੜਾਈ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣ ਜਾਣ ਨਾਲ ਆਮ ਸਿੱਖ ਲੋਕ ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਤੇ ਤੱਥਾਂ ਬਾਰੇ ਬਾਹਲੇ-ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਫੇਰੂਮਾਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਲਈ ਆਹੂਤੀ ਪਾ ਗਿਆ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਨਾ ਹਿੱਲਿਆ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸੜਨ ਮਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਹਿੱਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਲਈ ਲਹਿਰ ਨੇ ਵੀ ਉਦੋਂ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਫੜਿਆ ਜਦੋਂ ਇਹ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚਲਾਈ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਵੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੜੀ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਰਵਾਇਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ, ਭਾਵ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦਾ, ਸਟੂਡੈਂਟਸ, ਫੈਡਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਕਾਜ਼ ਲਈ ਓਨਾ ਚਿਰ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਨਾ ਹੋਇਆ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ, “ਜਿਸ ਦਿਨ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।” ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਡੇਰੇ ਲਾ ਲਏ ਸਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਇਹ ਗੱਲ ਠੋਕ ਵਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਵਰਗੇ ਉਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਕਾਜ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਰਗੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਲਈ ਭੀ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਇੱਥੇ ਧਰਮ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਕਾਜ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਹ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ

ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸੰਦ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਸਮੇਂ ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਤਾਂ ਵਲੂੰਦਰੇ ਗਏ ਉੱਥੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਬੜਾਵੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰੋਕਾਰ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਆਮ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਨਾਅਰੇ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਆਮ ਸਿੱਖ ਟੱਸ ਤੋਂ ਮੱਸ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਕੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਥ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸੀ ਕਾਜ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਵਰਤੇਗੀ, ਸਿੱਖ ਲੋਕ ਉਸਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ। ਇਸ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਮਿਸਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂਅ ਭੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨਾਂਅ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਦੂਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਿਆਸੀ ਬੜਤਣ ਲਈ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਮਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋਣਗੇ। ਗੱਲ ਕੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ “ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।” ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਫਰਤ ਉਭਾਰਨ ਲਈ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਾਵਨਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਭੜਕਾਇਆ ਸੀ ਕਿ “ਹਰ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਸਿਰਫ ਪੈਂਤੀ ਹਦਵਾਣੇ (ਹਿੰਦੂ) ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।” ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਸੰਤ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ, ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਮਹੰਤ ਦੀ ਸੋਚ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਨਾ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਮਲ ਦੋ ਧਾਰੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। 1984 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹੋ ਅਮਲ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪੈਂਤੀ ਹਿੰਦੂ ਤਾਂ ਕੀ ਮਾਰਨੇ ਸੀ ਸਗੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਹੁੱਲੜਬਾਜ਼ਾਂ (ਹੱਦਵਾਣਿਆਂ) ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ੇ ਸਿੱਖ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਹ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ “ਚਿੜਿਓਂ ਸੇ ਬਾਜ਼ ਤੁੜਵਾਊ ਤਦੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਹਾਊ।” ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਿੰਦੂ ਰੂਪੀ ਪੈਂਤੀ ਚਿੜੀਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਖਲੋਤੇ ਹਨ? ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਵਾਕ ਦਾ ਭਾਵ ਬਾਜ਼ ਰੂਪੀ ਜ਼ਾਲਮ ਤੋਂ ਸੀ। ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜ਼ਾਲਮ (ਬਾਜ਼) ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਬਾਜ਼ ਤਾਂ ਨਾ ਬਣੇ ਪਰ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਇਹੋ

ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪੱਖੀ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹਿੰਦੂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੰਗੀ ਫਸ਼ਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਇੱਥੇ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਹਿੰਦੂ ਦੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ (ਹੱਦਵਾਣਿਆਂ ਦੀ) ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਦਿਵਾਉਣੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਪੈਂਤੀ ਹੱਦਵਾਣਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ?

ਇੱਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਪੱਧਰੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਕਕਾਰੇ ਹੋਣ ਲਈ ਬਚਨਬੱਦ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਾਜ਼ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹੋਰ ਜ਼ਮ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਸਨ ਕਿ ਹੁਣ ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਰਿਵਾਲਵਰ ਪਹਿਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਸਕੂਟਰ। ਇਹਨਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਨਾਲ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਕਿਰਪਾਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਨਵਾਂ ਹਥਿਆਰ ਰਿਵਾਲਵਰ ਕਾਰਗਰ ਸਮਝਿਆ ਪਰ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਚੇਲੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਰਿਵਾਲਵਰ ਨੂੰ ਵੀ ਵੇਲਾ ਵਹਾ ਚੁੱਕਾ ਸਮਝ ਕੇ ਸੁੱਟ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾਰੂ ਰਫਲ ਏ. ਕੇ. 47 ਪਹਿਨ ਲਈ। ਪਰ ਇਹ ਹਥਿਆਰ ਵੀ ਸਿਵਾਏ ਨਿਰਦੋਸ਼ੇ ਸਿੱਖਾਂ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ, ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਜੰਗੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਗੁਣਾਤਮਕ ਵਾਧਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਭਾਵ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਪੈਂਤੀ ਹੱਦਵਾਣਿਆਂ, ਰਿਵਾਲਵਰਾਂ, ਸਕੂਟਰਾਂ ਤੇ ਏ. ਕੇ. 47 ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਗੱਲ ਆਈ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ। ਜੇ ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਕੌਮ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਕੌਮ ਦਾ ਕੋਈ ਜੱਦੀ ਦੇਸ਼ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੀ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਕੌਮ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨਾਮਲੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਕੌਮ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਉਂਜ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀਆਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਗਲਤ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਂਜ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਕੌਮ ਲਫਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਸਮੇਂ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸ ਲਫਜ਼ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਦੀ ਵੀ ਸਿੱਖ Nation ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਜਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਆਸੀ ਲੈਕਚਰਾਂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਪੀਚਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੌਮ ਲਫਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੋਣ ਲਈ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਇਸ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਇਸੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕੌਮ ਲਫਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੁੜੀ ਸੰਗਤ ਇਸਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਫਜ਼ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲਈ ਕੋਈ ਜਾਗਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਿੱਖਾ ਬੁਲਾਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਵਿੱਚ

ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਡਾਢੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਬੁਲਾਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉੱਪਰ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਕੌਮ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੌਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਹੋਰ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਬੁਲਾਰਾ ਜਾਂ ਲਿਖਾਰੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਕੌਮ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਸ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਜਾਮਾ ਪੁਆਉਣ ਲਈ ਹਰਕਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਪਿਛਲੇ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਨੇ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ, ਭਾਰਤ, ਬਰਤਾਨੀਆ, ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ, ਬੈਲਜੀਅਮ, ਜਰਮਨੀ ਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਲੋਕ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੁੜਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਹਰ ਗਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਬਵੰਜਾ (52) ਜਲਸੇ ਜਾਂ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਗਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੋ ਸੌ ਸਿੱਖ ਜਲਸਿਆਂ ਜਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਰੀ ਤੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ “ਕੌਮ” ਲਫਜ਼ ਸਿੱਖ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਸੁਹਾਗੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਪੇ ਦਾ ਕੌਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਜਲਸਿਆਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ “ਇੱਕ ਕੌਮ ਹੋਣ” ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਲਈ ਕਾਇਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਕੁਝ ਅਵੱਲ ਦਰਜੇ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਰੁਝਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਲਿਖਾਰੀ, ਨਾਵਲਿਸਟ ਤੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ, ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਨਿਜ਼ਾਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇ, “ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਕੌਮ ਹਨ” ਸਬੰਧੀ ਬੜਾ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਪੰਜਾਬ ਸਿੱਖ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਹੈ” ਜਾਂ “ਸਿੱਖ ਸੇਧ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੇਧ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ, ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਅਸਲੀ ਕਸਵੱਟੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਿਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਅਹਿਮ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਲੋਕ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੌਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖੀ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਤਾਣ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ “ਕੌਮ” ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। “ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਕੌਮ” ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਦੇ ਉਲਟ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਖਿੱਤੇ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਾਂਅ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਕੌਮ ਹਨ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ (ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸਟੇਟ) ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲਾਂ ਆਪ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਾ ਹੈ ਕੌਮ ਨਹੀਂ। ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਵਾਦੀ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਦਾ ਨਾਮ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ (ਉਹ ਵੀ ਕਿਹੜੇ ਸਿੱਖ) ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਦੂਜੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਜਾਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਬੜੇ ਤਿੱਖੇ ਫਾਸਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਾਸਿਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਕਲੀ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭਈਆਂ (ਬਿਹਾਰੀ ਹਿੰਦੂਆਂ) ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਧਮਕਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਛੱਡ ਕੇ ਨੱਸ ਜਾਣ ਤੇ ਮੁੜ ਪੰਜਾਬ ਆਉਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਕਰਨ।

ਪਰ ਪਰਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਜੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਵੀ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਦਾ ਨਾਮ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚਲੇ ਵਕਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨ ਵੀ ਲਓ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣ ਜਾਣ ਨਾਲ ਵੀ “ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਕੌਮ ਹਨ” ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਜਾਣਗੇ ਨਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ।

ਇਨਸਾਨੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ, ਅਕਾਲੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਏ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੂਜੀ ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਿਆਦਾ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ “ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਕੌਮ ਹੈ” ਵਾਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੋਰ ਵੀ ਨਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਸਿੱਖ ਵਸੋਂ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਸਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ? ਗੱਲ ਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਗੈਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦਲੀਲਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੌਮ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਤੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਕੌਮ ਬਣ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

‘ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਕੌਮ ਹਨ’ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਫਿਰ ਇਹ ਲੋਕ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜੰਗੇ-ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਸਲਾਹੁਤਾ ਜਾਂ ਸ਼ਲਾਘਾ ਵਿੱਚ ਉਲਾਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਾ ਹੀ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨਾਂ, ਸਪੀਚਾਂ ਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਵੀ ਖਿਲਾਫ ਸਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਸੁਫਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਦੀ। ਇਹੋ ਗੱਲ ਜਵਾਹਰ

ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਤੇ ਢੁੱਕਦੀ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਤਾਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਜੋ ਵੀ ਕੌਮੀ ਸੂਬੇ ਕਾਇਮ ਹਨ, ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਥਾਹ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਉਂਜ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੌਮੀਅਤ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੇ ਫਿਰਕੇ, ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਇੱਥੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਤੇ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ? ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ 'ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ' ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਕਰਕੇ ਕਿਹੜੀ ਕੌਮ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਆਂਗੇ? ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਵੀ ਕੋਈ ਕੌਮ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਯੁਗੰਡਨ ਸਿੱਖ, ਕੀਨੀਅਨ ਸਿੱਖ, ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਿੱਖ, ਅਮਰੀਕਨ ਸਿੱਖ, ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਿੱਖ ਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ ਮੇਰਾ ਇਹ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੌਮੀਅਤ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਸਿੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੌਮੀਅਤ ਨੂੰ ਪਰਨਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਰਕੱਢ ਅੰਗ ਹਨ।

ਇੱਥੇ ਕੌਮ ਲਫਜ਼ ਸੰਬੰਧੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਸਾਂ ਤੇ ਸਦੀਆਂ ਵਸਦੇ ਰਹੇ। ਇੱਕ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਬਿਖਰਦੇ ਗਏ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਰਮ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਧਰਮ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਪੈਦਾ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਅਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਬੂਲਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕੋ ਕਬੀਲੇ ਭਾਵ ਇੱਕੋ ਗੋਤਾਂ ਵਾਲੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪਰਨਾਏ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਗੋਤ ਸਾਂਝੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਕਈ ਸਿਰਕੱਢ ਸਿੱਖ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਚੌਹਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਚੌਹਾਨ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਣ ਤੇ ਬੜਾ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਲਿਖਾਰੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਖੋਜੀ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਗੀਰਾ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨਾਲ 1981 ਤੇ 1982 ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਲਿਖਤ-ਪੜ੍ਹਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਕੁਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ :

“ਪਿਆਰੇ ਢਿੱਲੋਂ ਸਾਹਿਬ, ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ ਆਖ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਮੀ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਬਣਾ ਲਿਆ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ

ਚੇਤੇ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਦੋਂ ਅੱਜ ਵਾਂਗ ਢਿੱਲੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਢਿੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਵੀ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਇੱਕੋ ਕਿਸਮ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇੱਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਸਿਰਫ ਇੱਕੋ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਮਸਜਿਦ ਜਾਂ ਮੰਦਰ ਨੂੰ। ਕੀ ਉਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੋ ਕਿ ਢਿੱਲੋਂ ਜੱਟ ਤਿੰਨ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਹਨ? ...ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਨਿਕਲਿਆ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋ? ਨਾਂਅ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਾਅਵਾ ਤੁਸੀਂ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ ਹੋਣ ਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਆਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਇਸ ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਮਾਈਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਲਾਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਨਾਲ ਵਗਦੇ ਦਰਿਆ ਪੈਟੋਮੈਕ ਦੇ ਬਰਫਾਨੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਟੁੱਭੀ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂਅ ਪੈਟੋਮੈਕ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਰੱਖ ਲਵੋ।”

ਮੈਂ ਹਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਗੰਗਾ ਵਾਸੀ ਭਰਾ

ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ

ਗੱਲ ਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ‘ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਕੌਮ ਹੈ’ ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ ਵੀ ਹੁਣ ਚੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਕਾਰਤੂਸ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਅਮਲਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆ? ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰੱਖਿਅਕਾਂ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕਤਲ ਦੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਜ਼ੇਬੰਦਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਕਤਲ ਨਿੱਜੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਥਾਂ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਭਾਵ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਰੱਸੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਕਤਲ ਉਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਕਤਲ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਜੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਠੀਕ ਸੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲਾਂ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ? ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੰਗਿਆਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖਦੇ ਪਰ ਨਹੀਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਆਪ ਹੀ ਲੈਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਵ ‘ਆ ਬੈਲ ਮੁਝੇ ਮਾਰ’ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਕਾਰਨ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਰ ਲੰਬਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਵ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਤਕੜਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਸ਼ਾਇਦ ਅਜੇ ਵੀ ਕਰਨ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਸਿੱਖ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲਾ ਸੂਬਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਏ ਕਤਲਾਂ ਤੇ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਿਹਾਰ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਭਈਆ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਆਉਣੋਂ ਨਾ ਹਟਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਈਆਂ ਦੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਡਟ ਕੇ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਫਸਾਦਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵਹੀਰਾਂ ਨਾ ਘੱਤੀਆਂ ਤੇ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਡਟ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਦੀਵਾਲਾ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਤੋਂ ਉਧਾਰੇ ਲਏ “ਸੋਧ ਦੇਣ” ਵਰਗੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਜਾਂਦੀ ਲੱਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਨੂੰ ਅੱਤਵਾਦੀ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਸੈਂਸਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰੈੱਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਜਾਂ ਖਿਲਾਫ ਸਭ ਕੁਝ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇ ਤੋੜੇ-ਭੰਨੇ ਗਏ, ਨਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਫੱਟੇ ਚੁੱਕੇ ਗਏ, ਦਰਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਤੋੜੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਸਿਗਰਟਾਂ ਪੀਣ ਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਿਆ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਭੰਗ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਹੁਣ ਫਿਰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ ਹਨ। ਨਾਈ ਤੇ ਦਰਜੀ ਆਪਣੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸਜਾਈ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਫਿਰ ਲੈ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪੀਲੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਪੀਲੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਮੁੜ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮਨਪਸੰਦ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਤੇ ਪੱਗਾਂ ਪਹਿਨਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਅਸਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾਈ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦਾ ਆਗਮਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਪਰ ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਲਸਾਈ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੋਕ ਰਾਜੀ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਫਿਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਖਾਲਸਾਈ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਉੱਡ-ਪੁੱਡ ਗਈਆਂ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਣਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਤਾਂ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਡਰ ਤੇ ਭੈਅ ਸੀ।

ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਬੜੇ ਤਿੱਖੇ ਸਿਆਸੀ ਵਖਰੇਵੇਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਂ ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਿੰਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਭੱਦੇ ਲਫਜ਼ ਵਰਤ ਲੈਣ, ਪਰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅੱਤਵਾਦੀ ਬਨਾਮ ਖਾੜਕੂ ਚੁੱਕ ਲਏ। ਕੁਝ ਖਾੜਕੂ ਬਚਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੱਠ ਗਏ ਜਾਂ ਯੂਰਪ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ ਗਏ ਤੇ ਕੁਝ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਭਾਵ ਪੈਂਤੀ ਹੱਦਵਾਣਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕਣ-ਛੁਪਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ।

ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੇਤ ਜਾਂ ਅਚੇਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ

ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਖੁਦ ਵੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਫੜਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖਾਤਮਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਉੱਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਰਾਜਸੀ ਆਧਾਰ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਦ ਮਜ਼ਹਬੀ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਨਾਅਰਾ ਸੀ ਤੇ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਮਲ ਰੁਕ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਪ ਵੀ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਰਾਜਸੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੁਣ ਇਹ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬੈਠ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਭੱਠਾ ਬਹਿਣ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਵੀ “ਊਠ ਦਾ ਬੁੱਲ੍ਹ ਹੁਣ ਡਿੱਗਿਆ ਕਿ ਡਿੱਗਿਆ” ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੱਚਾਈ ਪੇਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੱਖਵਾਦੀ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਨ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੰਨੀਆਂ ਵੱਖਵਾਦੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨਹੀਂ ਚੱਲੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਚੱਲੀਆਂ ਤੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈਆਂ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਦਰਾਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਾਮਿਲ ਲਹਿਰ, ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਦੇ ਨਾਗਿਆਂ ਦੀ, ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਦੇ ਮਿਜ਼ੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ‘ਆਸਾਮ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦਾ’ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗੋਰਖਾਲੈਂਡ ਦੇ ਗੋਰਖਿਆਂ ਦੀ ਅਤੇ ਬਿਹਾਰ ਤੇ ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਝਾਰਖੰਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖਵਾਦੀ ਲਹਿਰਾਂ ਕੌਮੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਹਾਰ ਗਈਆਂ। ਉਪਰੋਕਤ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਦੀ ਵੱਖਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਉੱਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਅੱਧੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜਥੇਬੰਦਕ ਆਧਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਵੱਖਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸੱਚਾਈ ਹੋਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਟੁੱਟਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ (ਸਿੱਕਮ ਤੇ ਗੋਆ ਆਦਿ) ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਅਧਿਕਾਰ ਹੇਠਾਂ ਲੈ ਆਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਫੌਜੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ।

ਆਓ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ। ਭੱਠਾ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਭਾਰ ਨਾ ਸਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਹੀ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਤਾਰਾ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ? ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ

ਭੱਠਾ ਬੈਠਣ ਸਮੇਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਕਿਹੜੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ? ਕੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬੈਠਣ ਸਮੇਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਿਓਂ ਦੀ ਤਿਓਂ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗੀ? ਇੱਥੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ 'ਹਾਂ' ਵਿੱਚ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇਸਲਾਮਿਕ ਸਟੇਟ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਉੱਪਰ ਠੋਸੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰੇਗੀ? ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਦੇ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦੇਣਗੇ। ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਾਹੌਰ ਸੀ? ਕੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਫੌਜ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਹੋਵੇਗੀ? ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਇਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਇੱਕ ਡੂੰਘੀ ਖੱਡ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਸਾਫ਼ ਹੈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਰਜ਼ਾਈ ਮੁਲਕ ਹੈ। ਜੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਸ ਦਾ ਭੱਠਾ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਭੱਠਾ ਕਿਵੇਂ ਬੈਠ ਜਾਏਗਾ? ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਗਲੋਬਲ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣ। ਭਾਰਤ ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਉਠ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਵਾਂਗੂੰ ਡਿਗੂੰ-ਡਿਗੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਡਿੱਗਿਆ ਨਹੀਂ। ਵੱਖਵਾਦੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਨਾਅਰੇ ਲਾ ਕੇ ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਲਾਹੇਬੰਦ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖੇਰੂ-ਖੇਰੂ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ? ਫਿਰ ਤਾਂ ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਸੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਈ। ਜੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਜ਼ਿੱਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਮੰਨ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪੂਰਬ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਤੇ ਉੱਤਰ ਤੋਂ ਪੂਰ ਦੱਖਣ ਤੱਕ ਇੱਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਹਿੰਦੂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਢਹਿ-ਢਹਿ ਕਿਉਂ ਹੋਣ ਦੇਵੇਗਾ? ਇੱਥੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਰਕਾਰ ਦੋਵੇਂ ਸਿਧਾਂਤ ਫੇਲ੍ਹ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਸਾਰੇ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਸਟੇਟ ਦਾ ਕੀ ਬਣੂੰ ਜਿਸ ਪਾਸ ਸਿਰਫ਼ ਦਾਣਿਆਂ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਾਣੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਵੱਲ ਹੀ ਝਾਕਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿੱਥੋਂ ਸਾਡੇ ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆ ਨਿਕਾਸ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬੈਠਣ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਫੌਜੀ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਹੋਣਗੇ? ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੇ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਟੁੱਟਣ 'ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੱਛਾਂ ਵਜਾਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਬਣੇਗਾ

ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂਅ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਟੁੱਟਾ ਹੈ। ਕੀ ਸਿੱਖ ਚਾਹੁਣਗੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਬਣੇ? ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਟੁੱਟਣ ਸਮੇਂ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੀ ਲੱਗਭਗ ਸਮੁੱਚੀ ਫੌਜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮੁਲਕ ਦੇ ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਸਰਬਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੀ ਰਹੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬੈਠਣ ਸਮੇਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਦੇਣੇ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ 75 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਉੱਤਰੀ ਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਚਾਹੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੀ ਸਟੇਟ ਬੋਸਨੀਆ ਬਣੇ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਜਨਾਨੀਆਂ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤਾਇਨਾਤ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਮ 'ਤੇ ਦਿਨ ਕਟੀ ਕਰਨ। ਦਾਣੇ-ਦਾਣੇ ਲਈ ਇਤਹਾਦੀ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਲਾਰੀਆਂ ਵੱਲ ਝਾਕਣ। ਅੱਜ ਰੂਸ ਦੇ ਇੱਕ ਸੂਬੇ ਚੇਚਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਚੇਚਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਰੂਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਫੀਸਦੀ ਹਨ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਚਾਹਵਾਂਗੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੇਚਨੀਆ ਵਰਗੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜਿੱਥੇ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਰੂਸ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਬੰਬ ਡਿਗਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਚਾਹਵਾਂਗੇ ਕਿ ਵੱਖਵਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਚੇਚਨੀਆਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਗਰੋਜ਼ਨੀ ਵਾਂਗ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਣ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਜਾਂ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕ ਨੇ ਚੇਚਨੀਆਂ ਲਈ 'ਆਹ' ਤੱਕ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅਰਬ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਾ ਚੇਚਨੀਆਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੋਸਨੀਆ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਹਮਧਰਮੀਆਂ ਲਈ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਟੇਟ ਨਾਲ ਹਮਧਰਮ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਵਾਇਤੀ ਬਹਾਦਰੀ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਯੁੱਗ ਹੈ। ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਵਾਲੀ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲੋਂ ਦਿਮਾਗੀ ਬਹਾਦਰੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਮਯਾਬ ਹੈ। ਦੂਰ-ਮਾਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਲਈ ਮਨੁੱਖਾ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਇੱਕ ਡਰਪੋਕ ਆਦਮੀ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਿਆ ਵੀ ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਲੈਂਡ ਲੌਕਡ ਮੁਲਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਰਤਮਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਰਲਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਰ ਕੌਮ ਦਾ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਨਾਲੋਂ ਲੱਖ ਗੁਣਾਂ ਚੇਤੰਨ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਲੈਂਡ ਲੌਕਡ (Land Locked) ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕ ਕਦੇ ਵੀ ਖੁੰਘਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਲੈਂਡ ਲੌਕਡ ਮੁਲਕ ਨੂੰ (Import) ਤੇ (Export) ਲਈ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਰਹਿਮ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਰਸਯੋਗ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਲਕ ਹੋਣਗੇ। ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਲਕ ਸਾਡੇ ਤਾਜ਼ਾ

ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਨਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਨਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਨੂੰ ਕਬੂਲਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੁਕਤੇ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਉਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਭਾਰਤ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਐਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਝੂਠੀ ਤਸੱਲੀ ਦੇਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਕੀ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਦਾ ਜੁਗਰਾਫੀਕਲ ਸਥਾਨ ਬਦਲ ਜਾਏਗਾ? ਕੀ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਕੀਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਆ ਜਾਏਗਾ? ਕੀ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਖਾਸਾ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ? ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਉਚਰਨ ਵਿੱਚ ਨਫਰਤ ਕਿਉਂ? ਸਾਡੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਨਫਰਤ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ 'ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ' ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਕਤੇਬੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਤੇ ਖੋਹ-ਖਿੱਚ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਏਮਨਾਬਾਦ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਕੋਠੜੀ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੱਚ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਤੇ ਆਖਿਆ ਸੀ:-

‘ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਡਰਾਇਆ’

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੁਰਾਸਾਨ ਨੂੰ ਖੋਹ ਬਨਾਉਣ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਉਚਰੇ ‘ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ’ ਦੇ ਇਸ ਲਫਜ਼ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਿਉਂ?

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਭਵਿੱਖ

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਜਿਹੜੀ 50ਵੇਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਅਤੇ 60ਵੇਂ ਵਾਲੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਆਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਤੇ ਹੁਣ ਮਾਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਇਸੇ ਹੀ 60ਵੇਂ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਹੀ ਵੱਡਾ ਹੱਥ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਹੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੇਂਦਰ ਹਨ। ਇਸ ਖਾਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਰਸਮੋ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। 60ਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੁਲਕ ਛੱਡਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸੂਬਾ ਪੰਜਾਬ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਥਿਰ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ ਦੀ ਤੇ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਲਹਿਰ ਜੋਰਾਂ ਤੇ ਸੀ। 60ਵਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਇਸੇ ਸਿਆਸੀ ਰੁਹਾਨ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ, ਵੱਖਵਾਦੀ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹਿੰਸਕ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਮਾਰੂ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੁੱਕਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸੁਫਨਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਤੇ ਸਿੱਖ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਪਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਹੋ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ।

ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਪੀੜ੍ਹੀ 55 ਸਾਲ ਤੇ 65 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਥੱਕ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਬੁੱਢੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਕਰ ਗੁਜ਼ਰਨ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਠੰਢੀ ਪੈ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੀੜ੍ਹੀ 90 ਫੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਮਾਰੂ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਤੇ ਗੈਰ-ਧਾਰਮਿਕ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਲ ਰਹੀ ਔਲਾਦ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਰਗੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਆਸਾਂ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੀਵਾਰਕ ਢਾਂਚਾ ਟੁੱਟ ਫੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 75 ਫੀ ਸਦੀ ਲੋਕ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੋਂ ਆਏ ਪੇਂਡੂ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨਾਲ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਵੀ ਇਸੇ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਪੋਤੇ ਪੋਤੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਬੋਲੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬਾਬੇ ਦਾਦੀ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੱਖਵਾਦੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਪਰਾ ਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਜਿਹਾ। ਇਹ ਜਜ਼ਬਾਤ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਤੀਹਾਂ-ਪੈਂਤੀਆਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਾਤਾ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪੁਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ 60 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਰ ਵੀ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਪਿਛਲੇ ਤੀਹਾਂ-ਪੈਂਤੀਆਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ, ਜਥੇਬੰਦਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਹੱਡੀਂ ਨਹੀਂ ਹੰਢਾਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਹੋਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਪਰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਹੋ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਟੇਕ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੈਸ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹਮਦਰਦ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ 'ਸਿੱਖ-ਮੁਸਲਿਮ ਏਕਤਾ' ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਆਈ 60ਵਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਪੀੜ੍ਹੀ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਟੇਕ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹਮਦਰਦ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜਦੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫਾਰਤਖਾਨਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਮ ਸਿੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਫਾਰਤਖਾਨੇ ਮੋਹਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੋ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ 60ਵਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੱਲ ਡੂੰਘੀ ਪੌਸ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਇਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਾਡੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਹੀ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿੱਖ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਪਤ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਘਿਨਾਉਣੇ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਪਬਲਿਕ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਈਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪੋਸਟ ਵੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਤਸਲੀਮ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਠੀਆਂ ਦੀ ਕਰਤਾ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਖੁਫੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਗਰਦਾਨਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਅਸਰ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅੜਿੱਕਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਇਸ ਰਾਏ ਦਾ ਹਾਮੀ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਤੋਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਛੇ ਸੱਤ ਸਾਲ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੋਈ ਵੀ ਅਸਰਦਾਇਕ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਜਾਂ ਜਲੂਸ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕੇ।

ਹੋਰਵੇਂ ਤਹਿਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 70ਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ ਉਹ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਪੀੜ੍ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤਾਂ ਕੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵੀ ਵੇਚ ਵੱਟ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਹੋਰਵੇਂ ਅਧੀਨ ਪੰਜਾਬ ਦਾ

ਨਾਮ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਇਹ ਹੋਰਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਵੀਹ-ਵੀਹ ਜਾਂ ਤੀਹ-ਤੀਹ ਸਾਲ ਭਾਰਤ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੀ ਤੇ ਹੁਣ ਜਦ ਮੁੜਕੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਪੁਰਾਣੀ ਸਿੱਖ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਲਈ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਹਾਰਾਂ, ਤਰਖਾਣਾਂ, ਭਾਟਕਿਆਂ ਤੇ ਰਵੀਦਾਸੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ। 1967 ਵਿੱਚ ਇਹ ਲੋਕ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਆ ਕੇ ਵਸੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਉੱਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਆ ਕੇ ਵਸਣਾ ਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰਵਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਿੱਖ ਸਰੂਪ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖ ਸਕੀ। ਉਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਧੜਾ-ਧੜ ਸਿਰ ਮੁਨਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਪੱਗਾਂ ਤੇ ਸਵਾਰੀ ਸੁਬਰੀ ਕਤਰੀ ਹੋਈ ਦਾੜ੍ਹੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਨਾਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਉੱਪਰ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਰਗੀਆਂ ਜਗੀਰੂ ਸਮਾਜ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਆਦਤਾਂ ਭਾਰੂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨਾ ਆਪ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦਾਦੇ ਪੜਦਾਦੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਗੀਰੂ ਪ੍ਰਥਾ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਸ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲੀ ਏਕਤਾ ਨੇ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਤਕੜੀ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲੀ ਏਕਤਾ ਚਿਰੰਜੀਵ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਿਹੜੀ ਅਕਾਲੀ ਏਕਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠਾਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਾਰੀਆਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪੁਜੀਸ਼ਨਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾਏ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਨਹੀਂ ਲੜਨੀ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਮੋਹਰੀ ਡਾਕਟਰ ਚੌਹਾਨ ਪੰਜਾਬ ਜਾ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਜਮਹੂਰੀ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਉਸਾਰ ਦੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 60 ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸਿੱਖ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਹਿੱਸਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗਲਤ ਸਨ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਗਲਤ ਹੋਣਗੇ। ਮਾਨ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚਾ ਹੈ।

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਿੰਦੂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੇ ਹੁਣ

ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਰੁਝਾਨ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੋਹੜੇ ਦੇ ਭੜਕੀਲੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਿੰਦੂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਫੂਕ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਮਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਪਾੜਾ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਏ। ਪਰ ਉਂਝ ਸਮੁੱਚਾ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂ (ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ) ਮੁਲਕ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਹਾਮੀ ਹੈ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਫਿਰੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਉੱਜਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸੀ ਅੱਡੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਅਜੇ ਕੋਈ ਜਥੇਬੰਦਕ ਨਤੀਜਾ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਮੱਦੇ-ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਜੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੱਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਵੀਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਧੱਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਅਸਰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹੀ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਅੱਸੀ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਹੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹਨ। ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਨਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਨੀਤ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਕੌਣ ਹੋਣਗੇ? ਕੀ ਕੁਝ ਕੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ? ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ 'ਚ ਸਿਆਸਤ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੁਝ ਕੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਸੀਅਤ ਵਾਲਾ ਮੁਲਕ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੀ ਬਣੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਹੁ-ਸੰਸਥੀ ਹੋਣਗੇ। ਆਪਾ ਵਿਰੋਧਤਾ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਇਹੋ ਸਿੱਖ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੁਣੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਸਿਆਸਤ ਤਾਂ ਇੱਕ ਗੰਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਜੇ ਸਿਆਸਤ ਗੰਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨਾਲ ਘਿਉ-ਖਿਚੜੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ? ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਾ ਹੱਕ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸਾਖ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਧੱਕਾ ਲਾਇਆ। ਪੰਜਾਬ

ਵਿੱਚ ਵੀ ਜੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਚਾਲੂ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਆਮ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦੂਜੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਵਧਾਏਗਾ।

ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ-ਤਕਰੀਬਨ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪੱਖੀ ਟੋਲਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ (ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਨਹੀਂ)। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫੰਡਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਸਿਖਰਾਂ ਤੇ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ-ਤਰਾਸ਼ੀ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਫਾਦ ਸਾਂਝੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਈ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਲਈ ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਲੋ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ; ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਬਣਨ ਦੇ ਆਸਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਤਕੜੇ ਹਿੱਸੇ ਉੱਪਰ ਸਿਆਸੀ ਅਸਰ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਟੋਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਸੰਦ ਦੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੌਜਵਾਨ ਗ੍ਰੰਥੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬੋਂ ਮੰਗਵਾਏ। ਇਹਨਾਂ ਨਵੇਂ ਆਏ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਪੈਸਾ ਬਣਾਉਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ, ਧਰਮ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਅਦ ਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ-ਪੰਦਰਾਂ ਤੇ ਕਿਤੇ ਵੀਹ-ਵੀਹ ਪੈਂਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਰਫਾ ਕਰਨ ਲਈ “ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਦੇਣਗੇ” ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਬਟੋਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਰਦਾਸ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਹਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਦਾ ਸਟਾਈਲ ਇੱਕੋ ਹੀ ਸੀ। ਘਰ ਵੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਦਾ ਵੀ ਦੋਹਰਾ ਮਿਆਰ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੱਗ ਨੂੰ ਗੋਲ-ਮੋਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਤ ਪੱਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਠੋਕ ਕੇ ਨੌਕਦਾਰ ਪੱਗਾਂ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਗੋਰੀਆਂ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਫੜੇ ਗਏ ਤੇ ਕਈ ਕੰਜਰੀਆਂ ਨੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਆਪ ਫੜਾਏ, ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਉੱਪਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਚੱਲੇ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਪਰ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਮੁਕਤੀ ਲਹਿਰਾਂ ਲੜੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਆਪ ਤੈਅ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਵਾਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰ ਵੀ ਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਪੈਂਤੜੇਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਠੀਕ ਢੁਕਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ੋਂ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਘੜਦੇ ਸਗੋਂ ਹਮਦਰਦੀ ਵਿੱਚ ਮਾਲੀ ਮਦਦ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਲੜਾਈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਹੀ ਹਾਲਤਾਂ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਰੁੱਸਤ ਸੇਧ ਘੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ

ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦੀ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਬਾਹਰੋਂ ਘੜ ਕੇ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜਲਾਵਤਨ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਬਣਾ ਲਈ। ਜਲਾਵਤਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਸਰਾਹਣਾ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੋਢੀ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਵੀ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰੰਡੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਚੁੱਕਣ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਲੜਾਈ ਦੇਣ ਜਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਟੋਲਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਵੇ। ਪਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋਏ। ਹੁਣ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਠਵਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਆਏ ਸਿੱਖ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਰੋਤ ਸਨ। ਇਹ ਸਰੋਤ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਰੋਤ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਸਰੋਤ ਉੱਪਰ ਕੁਝ ਆਸਾਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਛੇ-ਛੇ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਏਜੰਟਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾੜਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਚੋਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਇਹੋ ਵਹਿਮ ਖਾਈ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਦੋਂ ਵੀ ਫੜੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿੱਖ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫੂਡ ਸਟੋਰਾਂ, ਫੈਕਟਰੀਆਂ, ਟੈਕਸਟਾਈਲ, ਸਟੋਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵੇਅਰ-ਹਾਊਸਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੈਂਡ ਘੰਟੇ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੰਮਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਚੰਮ ਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਤਬਕਾ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਲਈ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਿਹੜੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਆਹ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਤੁਰਨ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਉਹ ਵਿਆਹ ਰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਲੜਕੀ ਪੱਛਮੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਪਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਸੁਫਨਿਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਕੀ ਹਨ ਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੋਂ ਆਏ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਉਸ ਲੜਕੀ ਦੀਆਂ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਤੁਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਿਸਤਰਾ ਗੋਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ। ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਇਹ ਖ਼ਤਰਾ ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗਾ ਹੈ। ਉਂਜ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਹੁਣ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਮੀ ਤੇ ਪਲੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪੰਜਾਬੋਂ ਆਏ ਮੁੰਡੇ ਜਾਂ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬੋਂ ਆਏ ਨੌਜਵਾਨ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਘਰ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਬਿਹਤਰੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨਵੀਂ

ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਲੈਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਮੀ ਪਲੀ ਸਿੱਖ ਪੀੜ੍ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸਰੋਤ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਉੱਤਰ ਨਾਂਹ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਦੀ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜ਼ਬਾਨ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਜੰਮੀ ਤੇ ਵੱਡੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹਨ। ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਮੀ ਸਾਡੀ ਸਿੱਖ ਪੀੜ੍ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਕੁੱਟੇ ਮਾਰੇ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਚਲੇ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ-ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਅਦਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਗੱਲ ਬਣ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਪਹਿਲੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਜਾਂ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਿਰਫ ਆਟੇ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਜਾਂਦੇ ਵੀ ਹਨ ਸਿੱਖਦੇ ਵੀ ਹਨ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਵੀ ਹਨ, ਪਰ ਸਕੂਲੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਸਪੀਕਿੰਗ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਮਾਰੋਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਬੱਚੇ ਘਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਜਿਹੜੇ ਹੁਣ 25 ਤੋਂ 35 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਨਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਕੂਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ੌਂਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ 99 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ। ਪਰ ਉਹ ਸੋਲਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਗਏ ਤੇ ਜਾਣਗੇ ਵੀ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖਿਅਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 99 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਝ ਵੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਗੱਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਰ ਹੰਭ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖਿਅਕ ਬੱਚਾ ਜਿਸ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਣੀ ਆਸਾਨ ਵੀ ਹੈ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਸਿੱਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਵੀ ਖਹਿੜਾ ਛੁਡਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਬੋਲੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਤੇ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਗੁਟਕੇ ਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਵੀ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਮਿਕ

ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਦੂਜੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿੱਚ ਉਲੱਥਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਅਸਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਬੋਲੀ ਦਾ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਅਸਰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਖਾਸ ਸੁਹਜ ਤੇ ਲਹਿਜ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਦੂਜੀ ਜ਼ਬਾਨ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਬੋਲੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਮਪਲ ਸਾਡੀ ਸਿੱਖ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜੀ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੋ ਵੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸਦਾ ਇਸ ਪਨੀਰੀ ਤੇ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬਹੁਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੂਰਖ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਯੂਰਪ ਦੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਸਾਂਝੀ ਮੰਡੀ ਤੇ ਇੱਕ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵੱਧ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਹ ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣੀ ਸਾਂਝੀ ਮੰਡੀ ਤੇ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦੂਜਾ ਸਾਡੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਸੈਕੂਲਰ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਉਸ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਪਲ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀਆਂ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਸਦਕਾ ਇਸ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਨੂੰ (Irrelevant) ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂਅ ਤੇ ਵੀ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਾਡੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੇ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਸਾਂਝ ਵੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਟੁੱਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਭ ਬੱਚੇ ਪੱਛਮੀ ਤਰਜ਼ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਪੇ (ਭਾਵ ਸਾਡੀ ਪੀੜ੍ਹੀ) ਜਿੱਥੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਲ ਫੁਲਕਾ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਖਾਣ ਲਈ ਜੋਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਬੱਚੇ ਜੋ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਰਜ਼ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੱਲ ਕੀ ਰੋਟੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਵੀ ਟੁੱਟਦੀ ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗ ਦੇਸੀ ਲੰਗਰ ਹੀ ਚੱਲਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਚੌਲ, ਫੁਲਕਾ, ਬੂੰਦੀ ਵਾਲਾ ਖੱਟਾ, ਗੋਭੀ, ਬਤਾਉਂ, ਮਾਂਹ ਦੀ ਦਾਲ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਸਾਗ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਇਸ ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਖੁਰਾਕ ਕਰਕੇ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਜਾਣਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਲਈ ਤਾਂ ਕੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਲਈ ਵੀ ਘਾਟੇ ਦਾ ਸੋਦਾ ਹੈ।

ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀਆਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਮੋਨੋਲਿਥਿਕਤਾ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਬਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅੰਤਰਜਾਤੀ ਜਾਂ ਕੌਮਾਂਤਰ-ਜਾਤੀ ਵਿਆਹ ਨਾ ਰਚਾ ਲਏ ਹੋਣ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਜਾਂ ਸੱਤਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੇਜ਼ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਲੜਕੀ ਨੇ ਬੰਗਾਲੀ,

ਗੁਜਰਾਤੀ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੱਤਰੀ, ਲੁਹਾਰ, ਤਰਖਾਣਾਂ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਜੋਗ ਕਰ ਲਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਜੱਟ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕੌਮਾਂ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ ਵਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀਵਾਦ ਪੱਖੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼, ਸਕਾਟਿਸ਼, ਵੈਲਿਸ਼ ਤੇ ਆਇਰਸ਼ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਯੂਰਪ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੋਲਿਸ਼, ਜਰਮਨ, ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਤੇ ਜਮੀਕਾ ਤੋਂ ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਆਦਿ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਝੰਜੋੜਾ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਝੰਜੋੜੇ ਦਾ ਸਦਕਾ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰਿਆਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੰਜੋਗਾਂ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਹੀ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਉੱਪਰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਆਪਣੀ ਹਰ ਗੱਲ ਤੇ ਬਜ਼ਿਦ ਹਨ, ਉਹ ਬੱਚੇ ਕੰਮ ਲੱਭਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉੱਥੇ ਉਹ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਕਿੱਧਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਮੀ, ਮਾਸੀ, ਤਾਈ, ਚਾਚੀ, ਭੂਆ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੇ ਕੌਮਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਾਮੇ, ਮਾਸੜ, ਤਾਏ, ਚਾਚੇ, ਛੁੱਫੜ, ਨਾਨੇ, ਨਾਨੀਆਂ ਤੇ ਬਾਬੇ ਦਾਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੇ ਕੌਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਣਗੇ।

ਫਿਰ ਉਪਰੋਕਤ ਟੱਬਰਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਅਕੀਦੇ ਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਲ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿੱਖ ਟੱਬਰਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਬਣਤਰ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਕੋਈ ਭਵਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਟੱਬਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਅੰਤਰਜਾਤੀ ਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਿਆਹ ਰਚਾਏ ਹੋਏ ਸਨ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ

ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਜੇਕਰ ਅਸਲੀ ਸੱਚਾਈ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਨਾ ਵੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕੁਝ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਲੋਕ, ਆਪਣਾ ਉੱਲੂ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉੱਲੂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ 'ਚ ਅਸਲੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਤਰੋੜ ਮਰੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਹਾਲ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਅਤੇ 'ਸਿੱਖ-ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ' ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਾਫੀ ਬਾਰੀਕੀ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕੁਝ ਸ਼ੇਸ਼ਾ ਪਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀਆਂ ਮਗਰ ਲੱਗ ਕੇ, ਅਸੀਂ ਗਲਤ ਕਦਮ ਲਈਏ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਕੌਮ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ? ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਇਹਦਾ ਧਰਮ ਜਾਂ ਫਿਰਕੇ ਨਾਲ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ? ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਸੱਜਣਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ, ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਰਹਿਣ, ਖਾਸ ਗੀਤੀ ਰਿਵਾਜ ਅਪਨਾਉਣ ਤੇ ਸੱਭਿਅਕ ਸਾਂਝ, ਬੋਲੀ ਸਾਂਝੀਆਂ ਹੋਣ ਆਦਿ ਨੂੰ 'ਕੌਮ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ 'ਕੌਮ' ਦਾ ਫਿਰਕੇ ਜਾਂ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ 'ਕੌਮ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮਹੱਤਵ 'ਚ ਕੋਈ ਖਾਸ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਲੱਗਾ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਸਨੀਕ 'ਹਿੰਦੂ' ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਜ਼ਹਬ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ' ਨਾਂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਕਦੇ ਪੈਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਹਾਂ ਹਿੰਦੂ ਫਿਲਾਸਫੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵੇਦ, ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਗੀਤਾ ਆਦਿ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਚ ਦਿੱਤੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨੂੰ ਧਰਮ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਇਹਨੂੰ 'ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ' ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਜੇਕਰ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ, ਜੈਨ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਨਿਰੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦਾ ਰੂਪ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ 'ਜੇਕਰ ਆਪਣੇ ਇਨਸਾਨੀ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕ ਧਰਮ ਹੈ।' ਇਸਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਆਪਣੀ ਸੋਚਣੀ ਦਾ ਇੱਕ ਦਾਇਰਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਹਰ ਇੱਕ ਦਾ ਜਾਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਹੀ ਇੱਕ ਧਰਮ ਹੋਇਆ। ਜੇਕਰ ਬੁੱਧ, ਜੈਨ ਜਾਂ ਦਸ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹਿੰਦੂ ਫਿਲਾਸਫੀ 'ਚ ਆ ਗਈ ਗਿਰਾਵਟ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਉਪਰਾਲਾ ਸੀ। ਇਹ ਲਹਿਰਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰਕੇ, ਬਾਅਦ 'ਚ ਜੁਟੇ ਧਰਮਾਂ ਜਾਂ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਹਾਂ, ਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਵੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ 'ਕੌਮ' ਦਾ ਵੱਖਰਾਪਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ? 'ਕੌਮ' ਕੋਈ ਘੁਮਿਆਰ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਉਹਦੀ ਗੜਵੀ ਬਣਾ ਲਓ ਤੇ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਤੌੜੀ ਬਣਾ ਲਓ। ਕੌਮ ਬਣਨ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦਰਜਨ ਸਾਧਾਂ, ਸੁਆਮੀਆਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਵੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਣਗੇ।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਲਈਏ ਤਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਫਿਰਕਿਆਂ ਜਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਣ। ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ, ਇੰਗਲਸਤਾਨ ਦੇ ਇੰਗਲਸਤਾਨੀ, ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ, ਰੂਸ ਤੇ ਰੂਸੀ ਆਦਿ। ਜੇ ਧਰਮ ਹੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਵਖਰੇਵਾਂਪਨ ਦਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੱਛਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ 'ਇੱਕ ਕੌਮ' ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ 'ਕਰਿਸ਼ਚਆਨਿਟੀ' 'ਚ ਯਕੀਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਿਡਲ ਈਸਟ ਤੇ ਹੋਰ 'ਮੁਸਲਮ ਧਰਮ' ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ 'ਇੱਕ ਕੌਮ' ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇੰਗਲਸਤਾਨੀ, ਜਰਮਨੀ, ਫਰਾਂਸੀਸੀ, ਰੂਸੀ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਕਿਉਂ? ਤੁਰਕੀ, ਕੁਵੈਤ, ਸਾਉਦੀ ਅਰਬ, ਡੁਬਈ, ਇਰਾਕ ਤੇ ਇਰਾਨ 'ਕੌਮੀਅਤਾਂ' ਵਾਲੇ ਕਿਉਂ ਹਨ?

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਝਮੇਲਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੜੀਆਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੈ? ਸਿੱਖਾਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਹੋਰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਹੁਣ ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ? ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਗੋਂ ਸਿੱਖ ਵੀ ਕਈ ਜਾਤਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਖੱਤਰੀ ਸਿੱਖ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿੱਖ, ਸੁਨਿਆਰੇ ਸਿੱਖ, ਛੀਂਬੇ ਸਿੱਖ, ਤਰਖਾਣ ਸਿੱਖ, ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਆਦਿ। ਜੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਝਗੜਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਕਿਹੜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਇਹ ਸਿੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ, ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖਾਂ, ਘੁਮਿਆਰ ਸਿੱਖਾਂ, ਹਰੀਜਨ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਭਾਟੜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕਿਉਂ ਹਨ? ਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਮੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਦੇ ਆਪਣੀ 'ਰੋਟੀ ਬੇਟੀ' ਦੀ ਸਾਂਝ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਣੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੀ ਹੋਈ ਹੈ? ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਇਹ ਵੀ ਮਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਵਧੀਆ ਸਿੱਖ ਕਿਹੜੇ ਹਨ? ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੋਂ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਘੁਮਿਆਰ ਸਿੱਖ ਜਾਂ ਹਰੀਜਨ ਸਿੱਖ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਖੱਤਰੀ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੱਲ ਕੀ ਜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦਾ ਰਲਾ, ਹਿੰਦੂ ਫਿਲਾਸਫੀ 'ਚ ਆ ਵੜਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਹੀ 'ਸਿੱਖ ਫਿਲਾਸਫੀ' 'ਚ ਚੰਦ ਚਾੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਸਿੱਖ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ' ਅਤੇ 'ਖਾਲਿਸਤਾਨ' ਦਾ ਭੂਤ ਸਾਡੇ 'ਚ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਵੜਿਆ ਹੈ। ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਮਹਾਨ ਫਿਲਾਸਫਰ ਸੁਕਰਾਤ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਅਸੀਂ ਧੋਖਾ ਖੁਦ ਆਪ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ।' ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਖੁਦਗਰਜ਼ਪੁਣਾ, ਘੜਮ ਚੌਧਰ ਤੇ ਲਾਲਚ ਸਾਨੂੰ ਕਾਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਕਾਣ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੀਡਰ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਭ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਦਰਜ ਹੈ। ਪਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਗੀਤਾ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਵਰਗਲਾਊ ਅਤੇ

ਅਖੌਤੀ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਵਰਕੇ ਪਲਟਣ ਦੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਗੀਤਾ ਤਕਰੀਬਨ 5-6 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਅਜੇ 500 ਸਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ 1699 'ਚ ਬਣਾਈ ਸੀ। 1666 'ਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਤੇ 1709 'ਚ ਉਹ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ। ਜੇ ਅਖੌਤੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦੀ ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਵੀ ਪਰਖੀਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਸਿਰਫ ਦਸ ਸਾਲ ਹੀ ਸਿੱਖ ਰਹੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਜਿਸਦੇ ਨਾਮ ਪਿੱਛੇ ਸਿੰਘ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸਨੂੰ ਸਿੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਪਰ 1666 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1699 ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਸੀ। ਗੱਲ ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ 'ਚ ਸਿਰਫ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਉਮਰ ਹੀ ਸਿੱਖ ਰਹੇ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ 33 ਸਾਲ ਕੀ ਸਨ? ਤੇ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਨੌਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਨ?

ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਗ਼ਰੀਬ, ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਅਖੌਤੀ ਪੈਰੋਕਾਰ, ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੀ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਵਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਨਫ਼ਰਤ ਬੀਜਣ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦਾ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤੇ ਹੁਣ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਵਾਰੀਖ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਬੀਤਣ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ?

-ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਨਵੰਬਰ 1981)

ਇੱਕ ਪੱਤਰ

ਪਿਆਰੇ ਸਾਥੀ ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਜੀ,

ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ' ਅੱਜ ਹੀ ਸਾਰੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹਟਿਆ ਹਾਂ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਧਾਈਆਂ। ਇਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਜੁਰਅਤ ਵੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਹਿੱਤੂ ਸਾਥੀ ਕਦੇ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ।

ਜਨੂੰਨੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਕਈ ਨੁਕਤੇ ਤੁਸੀਂ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਉਠਾਏ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਤਾਬੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੱਲ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਇਹ ਜਨੂੰਨੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਖੂਨ ਵਹਾਉਣ ਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟੋਪਾਂ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਲੀਫਲੈਟਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤੋੜਵਾਂ ਜੁਆਬ ਦੇਣਾ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਥੀ ਜੌਹਲ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਨੂੰਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਡਟੇ ਹਾਂ ਤੇ ਡਟੇ ਰਹਾਂਗੇ ਵੀ। ਉਹ ਜਨੂੰਨ ਚਾਹੇ ਰਾਮ ਰਾਜ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਜਾਂ ਇਸਾਈਆਂ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਜੋ ਬੰਦਾ Personal Liberty ਤੇ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦਾ ਖੂਨ ਚੂਸਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਕਦੇ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਨਕਲਾਬੀ ਬਾਬਾ ਬੂਝਾ ਸਿੰਘ ਕਾਮਰੇਡ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋ। ਇਹ ਗੁੜ੍ਹਤੀਆਂ ਤਾਂ ਘਰੋਂ ਹੀ ਮਿਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

-ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ
ਇੰਗਲੈਂਡ

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਲੇਖਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨੇ ਕਦੇ ਲੇਖਕ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪਰਨਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸਿਆਸੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ 'ਸਿਆਸੀ' ਸ਼ਾਇਦ ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਲੱਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਆਸਤ ਬੜੀ ਬਦਨਾਮ ਸ਼ੈਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਨੂੰ 'ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਅਕਤੀ' ਵਾਕੰਸ਼ ਵਰਤਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਫਲਸਫ਼ਾ ਤੇ ਵਿਧੀ-ਵਿਗਿਆਨ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਉਹਦੀ ਰਗ ਰਗ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿੱਦਿਆ ਉਹਨੂੰ ਗੁਝਰੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਕਾਮਰੇਡ ਬੂਝਾ ਸਿੰਘ ਹੁਰੀਂ ਉਹਦੇ ਨਾਨਾ ਜੀ ਸਨ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਵਲਾਇਤ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਹ ਤੱਥ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ

ਸਾਥੀ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਖਾੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਚੇਤਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਮੁਲੰਕਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਮਾਨ ਅਤੇ ਪਰਿਕਲਪਨਾਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਉਹਦਾ ਰਾਹ-ਰਸਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਵੰਦਵਾਦ ਉਹਦਾ ਵਿਧੀ-ਵਿਗਿਆਨ। ਬੜੀ ਸਰਲ ਤੇ ਸੌਖੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਹਨੇ ਖਾਸੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਅਤੇ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਮਕਸਦ, ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਜਮਾਤੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦਾ ਇਹ ਉਹਦਾ ਆਪਣਾ ਢੰਗ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਕਲਮ ਨੂੰ ਜਮਾਤੀ-ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਰਫ ਕਲਮੀ ਸਿਪਾਹੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚਲੀ ਜਮਾਤੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਤਨ, ਮਨ ਤੇ ਧਨ ਨਾਲ ਵੀ ਸ਼ਰੀਕ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਹਦੀ ਲੜਾਈ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਅਤੇ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਨਿੱਤ ਬਦਲਦੇ ਘਿਨੌਣੇ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲਿਖਾਰੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਕਲਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਜੇ ਛਪਣੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਥੀ ਮੱਖਣ ਜੌਹਲ ਦੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ।

- ਸਵਰਨ ਚੰਦਰ (ਡਾ.)

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

-ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

TARK BHARTI PARKASHAN

Purani Sabji Mandi, K. C. Road,
Barnala-148101 (Pb.)
Ph. 01679-241744, 233244
Email : tarksheel@gmail.com

₹ 60/-

ISBN 81-7982-087-4

Third Edition : 2014